

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Tereza Pěničková

**Právní postavení osob využívajících asistenci psů se
speciálním výcvikem**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Kristina Koldinská, Ph.D.

Katedra: Katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. 3. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 190 213 znaků včetně mezer.

Tereza Pěničková

diplomantka

V Praze dne 30. března 2024

Děkuji paní prof. JUDr. Kristině Koldinské, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce a čas, který mi věnovala. Její cenné rady a připomínky mi velice pomohly při zpracování daného tématu a posunuly mě správným směrem. Vážím si jejího lidského přístupu a jsem vděčná za příležitost zpracovat zvolené téma pod jejím vedením.

Také bych chtěla poděkovat své rodině, partnerovi a přátelům, kteří mi po celou dobu studia byli velkou oporou.

Obsah

Úvod.....	1
1. Osoba se zdravotním postižením.....	3
1.1.Osoba se zdravotním postižením v mezinárodním právu	5
1.1.1. Osoba se zdravotním postižením podle Organizace spojených národů	6
1.1.2. Osoba se zdravotním postižením podle Rady Evropy	8
1.2.Osoba se zdravotním postižením v právu Evropské unie	11
1.3.Osoba se zdravotním postižením v právním řádu České republiky	15
2. Pes se speciálním výcvikem	18
2.1.Návrh legální definice psa se speciálním výcvikem	19
2.2.Vodící pes.....	21
2.2.1. Návrh legální definice vodícího psa.....	22
2.3.Asistenční pes.....	24
2.3.1. Návrh legální definice asistenčního psa	25
2.4.Signální pes	27
2.4.1. Návrh legální definice signálního psa	28
2.5.Osoba způsobilá k výcviku psa se speciálním výcvikem.....	29
3. Příspěvek na zvláštní pomůcku	34
3.1.Podmínky vzniku nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku	36
3.2.Výše příspěvku na zvláštní pomůcku.....	38
3.3.Příspěvek na pořízení vodícího psa	40
3.3.1. Vývoj právní úpravy příspěvku na pořízení vodícího psa.....	41
3.3.2. Podmínky vzniku nároku na příspěvek na pořízení vodícího psa	42
3.3.3. Výše příspěvku na pořízení vodícího psa.....	43
3.4.Financování pořízení psa se speciálním výcvikem, který není psem vodícím.....	45
3.4.1. Rozhodnutí o nemožnosti poskytnout příspěvek na pořízení psa se speciálním výcvikem, který není psem vodícím	46
3.5.Návrh na změnu právní úpravy příspěvku na zvláštní pomůcku	50
4. Přístupová práva osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem	54
4.1.Právní předpisy obsahující přístupová práva osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem	55
4.2.Možnosti obrany při odepření přístupu v doprovodu psa se speciálním výcvikem	58
4.3.Návrh na přijetí zákona upravujícího přístupová práva osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem.....	61
Závěr.....	66
Seznam zkratk	69
Seznam použitých zdrojů	70
Seznam příloh.....	79
Příloha č. 1.....	80
Abstrakt	87
Abstract	88

Úvod

Nástěnné malby zobrazující pravděpodobně člověka, který je nevidomý, v doprovodu psa byly objeveny již v pozůstatcích římského Herculanea, zničených výbuchem Vesuvu v roce 79 n. l.¹ Dnes již asistenci psa zdaleka nevyužívají jen osoby se zrakovým postižením. Speciálně vycvičení psi pomáhají například také osobám s poruchami autistického spektra, osobám využívajícím invalidní vozík nebo osobám trpícím epilepsií.

Počet osob využívajících asistenci psa se speciálním výcvikem se neustále zvyšuje. Za účelem odstranění překážek, které brání plnohodnotné integraci těchto osob do společnosti, je nezbytné jasně vymezit jejich práva a povinnosti. Při sledování Adventního koncertu České televize, věnovaného jedné z výcvikových organizací, jsem však nabyla přesvědčení, že tyto podmínky naplněny nejsou a o téma právního postavení osob využívajících asistenci psa se speciálním výcvikem jsem se začala více zajímat.

V českém právním řádu chybí legální definice psa se speciálním výcvikem a jeho jednotlivých druhů. Nejen speciální výcvik je finančně a také časově náročný. Příspěvek je však v současné době poskytován pouze na pořízení zvláštní pomůcky v podobě vodícího psa. V ostatních případech je pořízení jiného druhu psa se speciálním výcvikem závislé především na sponzorských darech nebo jednorázových dotacích, což však danou situaci neřeší z dlouhodobého hlediska. Požadavky na výcvik, dovednosti a označení speciálně vycvičených psů nejsou českým právem upraveny vůbec. Přístupová práva osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem jsou upravena jen částečně. Možnosti obrany proti neoprávněnému odepření přístupu v praxi narážejí na zásadní limity.

Doposud jediný návrh zákona předložený v roce 2020 poslanecká sněmovna bohužel nestihla projednat. Další návrh zákona, obsažený již v legislativních pracích vlády na rok 2023, se stále nachází v připomínkovém řízení. Dostupné informace navíc nasvědčují zcela nekoncepčnímu přístupu k navrhovanému označení jednotlivých druhů psa se speciálním výcvikem.

Tato práce si klade za cíl podat přehled stávající právní úpravy stěžejních aspektů právního postavení osob využívajících asistenci psa se speciálním výcvikem a navrhnout změny, které mohou přispět k jejich plnohodnotnému začlenění do společnosti. Dosud jediná ucelená odborná publikace zabývající se danou problematikou byla vydána už v roce 2008 a

¹ History of Guide Dogs: Timeline Major Events. In: INTERNATIONAL GUIDE DOG FEDERATION (IGDF). *International Guide Dog Federation* [online]. © 2024 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.igdf.org.uk/guide-dogs/history-of-guide-dogs/>

údaje v ní obsažené již nejsou aktuální. Z tohoto důvodu by diplomová práce mohla být přínosem také ve snaze zvýšit povědomí o tomto aktuálním společenském tématu.

V rámci jednotlivých částí bude uvedena také současná úprava ve Slovenské republice a v Portugalsku. Právní úpravu práv a povinností osob využívajících asistenci psa se speciálním výcvikem v obou zemích považuji za vhodnou inspiraci pro Českou republiku. Slovenskou úpravu jsem zvolila především z důvodu naší historické příbuznosti a vzájemného působení při utváření českého a slovenského jazyka. V Portugalsku jsem v zimním semestru akademického roku 2022/2023 absolvovala studijní pobyt v rámci programu Erasmus+. Díky tomu jsem měla možnost seznámit se blíže s portugalskou úpravou dotčených oblastí a setkat se s předsedou správní rady výcvikové organizace *Ánimas* panem Abíliem Leitem, který mi poskytl cenné informace.

1. Osoba se zdravotním postižením

Než se budu zabývat vybranými aspekty právního postavení osob využívajících asistenci psů se speciálním výcvikem, považuji za nezbytné věnovat se nejprve samotnému pojmu osoba se zdravotním postižením. Zda je určitá osoba považována za osobu se zdravotním postižením, ovlivňuje, jaká práva a povinnosti jí náleží. Ty ve svém souhrnu formují její právní postavení.

Skupina osob se zdravotním postižením je tvořena jedinci s různými druhy zdravotního postižení nebo jejich kombinací, z čehož vyplývají odlišná omezení a potřeby. A především z tohoto důvodu dnes existuje celá řada definic zdravotního postižení a výklad pojmu osoba se zdravotním postižením se nejen napříč státy, mezinárodními společenstvími či organizacemi více či méně různí. Přesto lze ve vztahu k vnímání osob se zdravotním postižením, ať již na národní nebo mezinárodní úrovni, obecně hovořit o několika základních přístupech.

Prvním z nich je lékařský (medicínský) model. Z lékařského hlediska je na zdravotní postižení nahlíženo jako na poškození zdravotního stavu, které je samo o sobě překážkou pro začlenění osob se zdravotním postižením do společnosti.² Medicínský přístup tedy na první místo klade lékařskou diagnózu a její léčbu, nikoliv jejího nositele. Druhým základním přístupem je tzv. charitativní model, který se vyznačuje především projevy laskavosti a pomoci osobám se zdravotním postižením jakožto pasivním příjemcům péče. Oba přístupy dominovaly ve společnosti až do konce druhé světové války³ a promítly se nejen do tehdy používané terminologie. Dříve převládající trend označovaný jako *disability-first language* je charakterizován používáním označení jako „postižený“, „handicapovaný“ či „invalida“.⁴

S rozvojem ochrany základních lidských práv však začalo být jasné, že tyto přístupy již přestávají být dostačující. Jak výstižně poznamenává Čermák, „člověk se zdravotním postižením již není objektem péče a dobrodiní, ale je především na prvním místě člověkem.“⁵ Ve společnosti proto postupně začal převažovat moderní sociální přístup.

² ŠABATOVÁ, Anna. *Doporučení veřejné ochránčyně práv vládě České republiky podle ustanovení § 22 odst. 1 ve spojení s § 21b písm. c) zákona o veřejném ochránci práv ve věci vydání zákona, který by upravil některá práva osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem* [online]. Brno, 11. 4. 2016. Sp. zn. 23/2015/SZD/MP. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD-MP-doporuceni.pdf

³ ČERMÁK, Michal. Historický exkurz: Od pomoci k podpoře. In: *Projevy a formy diskriminace osob se zdravotním postižením* [online]. Praha: Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, 2012, s. 8-9 [cit. 2023-12-14]. ISBN 978-80-87181-08-9. Dostupné z: https://mukopoly.cz/novy/wp-content/uploads/2022/04/Projevy-a-formy-diskriminace-OZP_DEF.pdf

⁴ KOLDINSKÁ, Kristina. Dávky poskytované osobám se zdravotním postižením. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 371. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.

⁵ ČERMÁK, Michal. Historický exkurz: Od pomoci k podpoře. In: *Projevy a formy diskriminace osob se zdravotním postižením* [online]. Praha: Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, 2012, s. 8-9 [cit. 2023-

Sociální přístup kromě zdravotního stavu zohledňuje také další překážky, které ve vzájemném působení se zdravotním stavem brání začlenění osob se zdravotním postižením do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.⁶ Sociální model zdůrazňuje, že se zdravotním postižením nesouvisí pouze objektivní překážky, které jsou výsledkem lékařské diagnózy, ale také překážky vytvořené společností.⁷ Tyto překážky je nezbytné překonávat a sociální prostředí přizpůsobovat potřebám osob se zdravotním postižením, nikoliv naopak.⁸

Je všeobecně známo, že jazyk je nejen silným nástrojem deskripce, ale také generalizace a stigmatizace, kterým se v případě osob se zdravotním postižením snažíme stále více předcházet. Se změnou pohledu na osoby se zdravotním postižením proto bylo nezbytné změnit také samotnou terminologii. Dlouhodobě přijímaný a ve společnosti hluboce zakořeněný trend *disability-first language* začal být pozvolna nahrazován tzv. *person-first* nebo *people-first language* a snahou „nenálepkovat“.⁹ Tento přístup upřednostňuje označení „osoba se zdravotním postižením“, zdůrazňující, že se v první řadě jedná o lidskou bytost.¹⁰ Odlišnost v podobě lékařské diagnózy a z ní plynoucích omezení byla přesunuta až na druhé místo.¹¹

Z praktického hlediska lze rozdíl mezi lékařským a sociálním přístupem demonstrovat na následujícím modelovém případě. Představme si osobu se sluchovým postižením sledující televizní program bez skrytých titulek. Podle medicínského modelu je překážkou pro začlenění této osoby do kolektivu slyšících osob samotné sluchové postižení. Sociální model naopak za překážku považuje nedostatečné přizpůsobení televizního vysílání pro osoby se sluchovým postižením. Prvotní snahou medicínského přístupu by bylo odstranění nebo alespoň zmírnění následků tohoto postižení. Sociální model se naopak na prvním místě soustředí na přizpůsobení podmínek také potřebám osob se sluchovým postižením, například doplněním skrytých titulek.

12-14]. ISBN 978-80-87181-08-9. Dostupné z: https://mukopoly.cz/novy/wp-content/uploads/2022/04/Projevy-a-formy-diskriminace-OZP_DEF.pdf

⁶ ALDORF, Lukáš. Podpora zaměstnanosti osob se zdravotním postižením v rámci legislativní činnosti MOP. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Sociální práva v Evropě: 100 let Mezinárodní organizace práce*. Praha: Auditorium, 2020, s. 320. ISBN 978-80-87284-81-0.

⁷ ŠABATOVÁ, Anna. *Doporučení veřejné ochránčyně práv vládě České republiky podle ustanovení § 22 odst. 1 ve spojení s § 21b písm. c) zákona o veřejném ochránci práv ve věci vydání zákona, který by upravil některá práva osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem* [online]. Brno, 11. 4. 2016. Sp. zn. 23/2015/SZD/MP. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD-MP-doporuceni.pdf

⁸ ALDORF, Lukáš. Podpora zaměstnanosti osob se zdravotním postižením v rámci legislativní činnosti MOP. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Sociální práva v Evropě: 100 let Mezinárodní organizace práce*. Praha: Auditorium, 2020, s. 320. ISBN 978-80-87284-81-0.

⁹ KOLDINSKÁ, Kristina. Dávky poskytované osobám se zdravotním postižením. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 371. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.

¹⁰ LA FORGE, J. Preferred language practice in professional rehabilitation journals. In: *The Journal of Rehabilitation*. 1991, č. 57(1), s. 49-51.

¹¹ LYNN, V. A. Language and HIV communication. In: *HIV/AIDS – Research and Palliative Care*. 20. 9. 2017, č. 9, s. 183.

Výše uvedený příklad však nelze vykládat tak, že lékařský model zcela rezignuje na podobu sociálního prostředí ve vztahu k osobám se zdravotním postižením a sociální model naopak na snahu zlepšovat jejich zdravotní stav. Oba výše zmíněné přístupy se nadále vzájemně prolínají a jejich odrazy v různých životních situacích od sebe nelze zcela odloučit.¹² Zároveň jsou mnohdy doplňovány a ovlivňovány dalšími modely, které se ve vztahu ke zdravotnímu postižení vyvinuly.

Pojem osoba se zdravotním postižením lze především z důvodu odlišných přístupů označit za pojem s plovoucí definicí bez pevně stanovených hranic. Jeho význam můžeme jednak různě výslovně stanovit, ale také ho významně dotvářet a přizpůsobovat následným výkladem. Tuto vlastnost považují současně za pozitivní i negativní. Potřeby a možnosti se nejen ve vztahu k osobám se zdravotním postižením neustále vyvíjí, na což je díky neostrým hranicím tohoto termínu umožněno relativně pružně reagovat. I v těchto případech je však důležité postupovat v souladu s legitimním očekáváním a případné změny vždy náležitě odůvodnit. V opačném případě hrozí, že se již nastolený, ač ne jednotný systém zhroutí.

Vedle termínu zdravotní postižení se lze setkat také s pojmem handicap (hendikep). I tomuto pojmu však bývá přisuzován různý význam. Světová zdravotnická organizace v roce 1980 vymezila zdravotní postižení jako „omezení nebo ztrátu schopností vykonávat činnost způsobem nebo v rozsahu, který je pro člověka považován za normální.“ Handicap byl definován jako znevýhodnění z tohoto omezení či ztráty vyplývající.¹³ Přestože bylo od tohoto vymezení později upuštěno, někteří autoři se k němu nadále přiklánějí.¹⁴ Pojmy zdravotní postižení a handicap však mnohdy bývají vzájemně zaměňovány.¹⁵ Pro účely této diplomové práce budou termíny zdravotní postižení a handicap považovány za významově rovnocenné.

1.1. Osoba se zdravotním postižením v mezinárodním právu

Podle odhadů Světové zdravotnické organizace žije v současné době více než 1,3 miliardy lidí se zdravotním postižením, což představuje 16 % světové populace.¹⁶ I přes tato nezanedbatelná čísla doposud nebyla vytvořena standardizovaná mezinárodní definice

¹² NEHASILOVÁ, Pavla. Diskriminace na základě zdravotního postižení. In: WINTR, Jan, ANTOŠ, Marek (eds). *Rovnost a zákaz diskriminace v právní teorii a praxi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014, s. 127. ISBN 978-80-87975-04-6.

¹³ CHAMIE, Mary. The status and use of the International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps (ICIDH). In: *World health statistics quarterly*. 1990, č. 43, s. 273.

¹⁴ Např. SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. V Praze: Grada, 2007, s. 27. ISBN 978-80-247-1733-3.

¹⁵ Např. nález Ústavního soudu ze dne 28. března 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/03.

¹⁶ International Day of Persons with Disabilities 2023. In: WHO. *World Health Organization* [online]. © 2024 [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://www.who.int/campaigns/international-day-of-persons-with-disabilities/2023>

zdravotního postižení. V závazných mezinárodních dokumentech, v dokumentech doporučujícího charakteru a na ně navazující judikatuře se proto lze setkat s různým vymezením zdravotního postižení a osob, které jsou jeho nositeli.

Na úrovni mezinárodního práva jsem se zaměřila na pojetí osoby se zdravotním postižením na poli Organizace spojených národů (dále také jen „OSN“) a Rady Evropy. Jsem si však vědoma toho, že vymezení osoby se zdravotním postižením je výsledkem činnosti řady dalších významných mezinárodních subjektů. Jedním z nich je například Mezinárodní organizace práce, která osobu se zdravotním postižením poprvé definovala již v roce 1955 v doporučení týkajícím se pracovní rehabilitace osob se zdravotním postižením a na tuto definici navázala i ve svých dalších dokumentech.¹⁷ S ohledem na zaměření činnosti této organizace se však vždy jednalo o definice vymežující osobu se zdravotním postižením pouze ve vztahu k problematice zaměstnávání. Ačkoliv jsou i taková pojetí pro vnímání osob se zdravotním postižením důležitá, v následujících bodech se věnuji jen pojetím na mezinárodní úrovni, která mohou být použita v různých oblastech zároveň anebo v obecné rovině.

1.1.1. Osoba se zdravotním postižením podle Organizace spojených národů

Klíčovým mezinárodním dokumentem upravujícím práva osob se zdravotním postižením je v současné době Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (dále také jen „Úmluva“),¹⁸ která byla přijata Valným shromážděním OSN dne 13. prosince 2006. Úmluva stanoví, že „osoby se zdravotním postižením (*persons with disabilities*) zahrnují osoby mající dlouhodobé fyzické, duševní, mentální nebo smyslové postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.“¹⁹ Na konečné podobě této definice však dlouho nepanovala shoda, a nejen kvůli tomu bylo přijetí Úmluvy prodlužováno. Nakonec byl do definice zakotven také požadavek dlouhodobosti, vylučující zejména úrazy a onemocnění bez trvalých následků, které nevyžadují dlouhodobou léčbu. Výklad přívlastku dlouhodobé se nicméně v praxi ukázal jako poněkud problematický.²⁰

¹⁷ ALDORF, Lukáš. Podpora zaměstnanosti osob se zdravotním postižením v rámci legislativní činnosti MOP. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Sociální práva v Evropě: 100 let Mezinárodní organizace práce*. Praha: Auditorium, 2020, s. 317-321. ISBN 978-80-87284-81-0.

¹⁸ ČESKÁ REPUBLIKA. Sdělení č. 10/2010 Sb. m. s., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS 2010-2013 [cit. 2023-07-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2010-10>

¹⁹ Článek 1 odst. 2 Úmluvy.

²⁰ ČERMÁK, Michal. Právní prostředky ochrany osob se zdravotním postižením před diskriminací. In: *Projevy a formy diskriminace osob se zdravotním postižením* [online]. Praha: Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, 2012, s. 12-13 [cit. 2023-12-16]. ISBN 978-80-87181-08-9. Dostupné z: https://mukopoly.cz/novy/wp-content/uploads/2022/04/Projevy-a-formy-diskriminace-OZP_DEF.pdf

Zakotvením tohoto pojetí osob se zdravotním postižením do lidskoprávní úmluvy Organizace spojených národů bylo připomenuto, že za osoby se zdravotním postižením nelze považovat jen osoby s postižením tělesným. Také osoby s jiným, mnohdy na první pohled nezpůsobitelným handicapem mají právo na důstojné zacházení, zákaz diskriminace a rovné příležitosti, neboť jsou jim garantována občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva.²¹

I přes absenci definice samotného zdravotního postižení je v preambuli Úmluvy zdůrazněno, že „zdravotní postižení je pojem, který se vyvíjí a který je výsledkem vzájemného působení mezi osobami s postižením a bariérami v postojích a v prostředí, které brání jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti, na rovnoprávném základě s ostatními.“²² Toto ustanovení, ve kterém se plně odráží sociální přístup ke zdravotnímu postižení, považují za významné. Za současného vymezení osoby se zdravotním postižením jí byla vyzdvižnuta nezbytnost na zdravotní postižení nahlížet vždy v kontextu doby a konkrétních okolností daného případu.

Stěžejní význam Úmluvy spatřují také v charakteru závazků, k nimž se její smluvní strany zavazují. Vedle tzv. negativních závazků, které jsou pro lidskoprávní dokumenty typické, Úmluva obsahuje celou řadu tzv. pozitivních závazků. Smluvní strany mají jednak povinnost zdržet se určitých jednání v rozporu s Úmluvou, ale také povinnost konat a přijímat odpovídající opatření za účelem ochrany práv osob se zdravotním postižením.²³ Za důležité pozitivní závazky považují především povinnost zajistit, aby v souladu s Úmluvou jednaly nejen samotné státy, ale také všechny jeho veřejné orgány a instituce,²⁴ a povinnost přijmout opatření za účelem odstranění diskriminace na základě zdravotního postižení také ze strany jakékoliv osoby, organizace nebo soukromé firmy²⁵.

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením a její Opční protokol byly Českou republikou podepsány dne 30. března 2007. Po dokončení ratifikačního procesu vstoupila Úmluva dne 28. října 2009 v platnost. Opční protokol, na jehož základě smluvní státy uznávají příslušnost Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením přijímat a posuzovat

²¹ ŠTEFKO, Martin. Sociální ochrana v mezinárodním právu. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 23. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.

²² Písm. e) Preambule Úmluvy.

²³ ČERMÁK, Michal. Právní prostředky ochrany osob se zdravotním postižením před diskriminací. In: *Projevy a formy diskriminace osob se zdravotním postižením* [online]. Praha: Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, 2012, s. 11 [cit. 2023-12-16]. ISBN 978-80-87181-08-9. Dostupné z: https://mukopoly.cz/novy/wp-content/uploads/2022/04/Projevy-a-formy-diskriminace-OZP_DEF.pdf

²⁴ Čl. 4 odst. 1 písm. d) Úmluvy.

²⁵ Čl. 4 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

stížnosti pro porušení ustanovení Úmluvy, však ratifikován nebyl.²⁶ K jeho ratifikaci došlo ze strany České republiky až 23. září 2021.²⁷ Úmluva o právech osob se zdravotním postižením představuje mezinárodní smlouvu upravující práva a povinnosti osob, která se po vyslovení souhlasu obou komor Parlamentu stala součástí českého právního řádu.²⁸

Před přijetím Úmluvy v roce 2006 byla definice osoby se zdravotním postižením, respektive podle tehdy převládající terminologie zdravotně postižené osoby (*disabled person*), formulována Valným shromážděním OSN v Deklaraci práv zdravotně postižených osob (dále jen „**Deklarace**“),²⁹ přijaté dne 9. prosince 1975. Za zdravotně postiženou osobu byla podle článku 1 Deklarace považována „každá osoba, která není schopna si sama zcela nebo zčásti zajistit potřeby běžného individuálního a/nebo společenského života v důsledku vrozených či jiných vad v tělesných nebo duševních schopnostech.“ Přestože Deklarace byla nezávazným dokumentem a v ní obsažená definice zrcadlila čistě medicínský přístup ke zdravotnímu postižení, její význam by podle mého přesvědčení neměl být opomíjen. Jejím prostřednictvím bylo vůbec poprvé na mezinárodní úrovni zdůrazněno, že osoby se zdravotním postižením mají právo na respektování lidské důstojnosti a stejná občanská a politická práva jako ostatní lidské bytosti.³⁰

1.1.2. Osoba se zdravotním postižením podle Rady Evropy

Dalším neméně významným mezinárodním dokumentem, který v souvislosti s výkladem pojmu osoba se zdravotním postižením považuji za nezbytné zmínit, je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále také jen „**EÚLP**“),³¹ přijatá Radou Evropy dne 4. listopadu 1950. Česká a Slovenská Federativní Republika ratifikovala EÚLP dne 18. března 1992. EÚLP zakotvuje především občanská a politická práva, okrajově se však dotýká

²⁶ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením* [online]. Praha, 29. 9. 2020 [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/umluva-osn-o-pravech-osob-se-zdravotnim-postizenim>

²⁷ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Opční protokol k Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením* [online]. 24. 9. 2020 [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/vvozp/dokumenty/opcni-protokol-k-umluve-osn-o-pravech-osob-se-zdravotnim-postizenim-190927/>

²⁸ Čl. 10 ve spojení s čl. 49 písm. a) ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

²⁹ UNITED NATIONS, General Assembly. 3447 (XXX). *Declaration on the Rights of Disabled Persons* [online]. 9. 12. 1975. A/RES/30/3447. Dostupné také z: <http://www.un-documents.net/a30r3447.htm>

³⁰ ČERMÁK, Michal. Právní prostředky ochrany osob se zdravotním postižením před diskriminací. In: *Projevy a formy diskriminace osob se zdravotním postižením* [online]. Praha: Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, 2012, s. 11 [cit. 2023-12-16]. ISBN 978-80-87181-08-9. Dostupné z: https://mukopoly.cz/novy/wp-content/uploads/2022/04/Projevy-a-formy-diskriminace-OZP_DEF.pdf

³¹ ČESKÁ REPUBLIKA. Sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a protokolů na tuto Úmluvu navazujících. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS 2010-2013 [cit. 2023-11-22]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209/zneni-20210801>

také práv sociálních.³² Přestože zdravotní postižení není v EÚLP výslovně uvedeno, její ustanovení, zejména článek 14 upravující zákaz diskriminace, dopadají též na osoby se zdravotním postižením. Evropský soud pro lidská práva (dále také jen „ESLP“), soudní orgán nadaný pravomocí dohlížet nad dodržováním EÚLP jejími smluvními stranami,³³ se proto v rámci své rozhodovací činnosti dlouhodobě zabývá také otázkami souvisejícími se zdravotním postižením.

Původní text EÚLP byl sjednán v roce 1950. Již v rozhodnutí Tyrer proti Spojenému království z roku 1978 bylo však zdůrazněno, že EÚLP představuje živý nástroj (*living instrument*), jehož ustanovení musejí být vždy vykládána ve světle současných podmínek.³⁴ A právě tento princip je nejen ve vztahu k vnímání pojmu osoba se zdravotním postižením zcela zásadní. Výklad tohoto pojmu se v judikatuře ESLP neustále vyvíjí a tím se posouvají jeho již tak neostře hranice.

Ve věci Glor proti Švýcarsku bylo ESLP vůbec poprvé shledáno porušení zákazu diskriminace na základě zdravotního postižení. EÚLP zakazuje diskriminaci z jakéhokoliv důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.³⁵ Vzhledem k tomu, že výše uvedený výčet důvodů není uzavřený, ESLP v této věci dospěl k závěru, že dané ustanovení dopadá také na případy diskriminace na základě zdravotního postižení, které lze podřadit právě pod tzv. jiné postavení.³⁶

V daném případě bylo za zdravotní postižení považováno autoimunitní chronické onemocnění *diabetes mellitus* 1. typu (cukrovka), kterým stěžovatel trpěl. Kvůli této diagnóze byl švýcarskými úřady shledán neschopným vojenské služby, ačkoliv opakovaně projevil vůli se jí účastnit. Následně stěžovatel obdržel výzvu k zaplacení daně za zproštění povinnosti k výkonu vojenské služby, neboť od daně byli osvobozeni pouze muži trpící závažným zdravotním postižením (*major disability*). Za takové postižení bylo považováno pouze zdravotní postižení, jehož stupeň dosahoval alespoň 40 %. Stěžovatel však tuto hranici podle lékařských závěrů nepřekročil.³⁷ Senát ESLP postup švýcarských úřadů shledal jako nepřiměřený. ESLP v této věci také poprvé výslovně odkázal na Úmluvu o právech osob se

³² ŠTEFKO, Martin. Sociální ochrana v mezinárodním právu. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 25. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.

³³ Článek 19 EÚLP.

³⁴ *Tyrer v. the United Kingdom*, rozsudek senátu ESLP ze dne 25. dubna 1978, stížnost č. 5856/72, bod 31.

³⁵ Článek 14 EÚLP.

³⁶ *Glor v. Switzerland*, rozsudek senátu ESLP ze dne 30. dubna 2009, stížnost č. 13444/04, bod 80.

³⁷ *Tamtéž*, bod 11-20.

zdravotním postižením, kterou považuje za projev evropské a celosvětové shody na potřebě chránit osoby s handicapem před diskriminací.³⁸

V případě Kiyutin proti Rusku se ESLP zabýval diskriminací na základě nákazy virem HIV. Organizace pro lidská práva INTERIGHTS, které bylo uděleno postavení vedlejšího účastníka, navrhovala, aby nákaza HIV, popř. též onemocnění AIDS byly podřazeny pod zdravotní postižení a osoby s HIV, popř. osoby trpící AIDS mohly také požívat ochrany před diskriminací podle článku 14 EÚLP.³⁹ ESLP však nakonec nákazu virem HIV označil za zdravotní stav (*health status*), nikoliv za zdravotní postižení. Zároveň bylo ze strany ESLP zdůrazněno, že neuzavřený výčet diskriminačních kritérií vedle zdravotního postižení zahrnuje také zdravotní stav.⁴⁰ Z tohoto důvodu bylo zamítnutí žádosti stěžovatele uzbecké národnosti o povolení k pobytu na území Ruska pouze z důvodu nákazy virem HIV označeno za diskriminační. Vnímání nákazy HIV jako zdravotního stavu ESLP znovu potvrdil například ve věci Ibrogimov proti Rusku⁴¹ v roce 2018. Ačkoliv by se závěry soudu mohly na první pohled jevit jako přílišné slovíčkaření, jejich opodstatnění lze hledat především v nejednotném a stále se vyvíjejícím přístupu společnosti k nákaze HIV a onemocnění AIDS. Podřazení pod zdravotní stav se proto podle mého názoru ze strany ESLP jeví jako prozatímní vhodný kompromis.

Již od vydání prvotních odborných článků zabývajících se rozdílem mezi zdravotním stavem a zdravotním postižením je zdravotní stav vnímán jako dynamický status. Tento status se mění v závislosti na tom, jak daný jednotlivec zvládá využít své dostupné schopnosti a dovednosti. Při posuzování zdravotního stavu hraje vedle lékařské diagnózy významnou roli také duševní pohoda konkrétního jedince a další faktory, které ve svém souhrnu ovlivňují zvládání různých životních situací a zapojení do společnosti.

Ani zdravotní postižení však nelze chápat staticky. I u něj může vlivem různých faktorů docházet ke změnám.⁴² Nejen proto bylo již překonáno přesvědčení, že zdravotní postižení automaticky předznamenává špatný zdravotní stav. I zdravotní stav osoby s určitým zdravotním postižením může být vyhodnocen jako dobrý.⁴³ Stejně tak se při zlepšení v oblasti zdravotního postižení zdravotní stav může nadále zhoršovat.⁴⁴

³⁸ *Glor v. Switzerland*, rozsudek senátu ESLP ze dne 30. dubna 2009, stížnost č. 13444/04, bod 53.

³⁹ *Kiyutin v. Russia*, rozsudek senátu ESLP ze dne 10. března 2011, stížnost č. 2700/10, bod 46-51.

⁴⁰ *Tamtéž*, bod 56-58.

⁴¹ *Ibrogimov v. Russia*, rozsudek výboru ESLP ze dne 15. května 2018, stížnost č. 32248/12.

⁴² MARGE, Michael. Health Promotion for Persons With Disabilities: Moving Beyond Rehabilitation. In: *American Journal of Health Promotion*. 1988, č. 2(4), s. 29-35.

⁴³ KRAHN Gloria L., Glenn FUJIURA, Charles E. DRUM, Bradley J. CARDINAL, Margaret A. NOSEK. The dilemma of measuring perceived health status in the context of disability. In: *Disability and Health Journal*. 2009, č. 2(2), s. 49-56.

⁴⁴ MARGE, Michael. Health Promotion for Persons With Disabilities: Moving Beyond Rehabilitation. In: *American Journal of Health Promotion*. 1988, č. 2(4), s. 29-35.

Především z důvodu úzké souvislosti zdravotního stavu a zdravotního postižení a neukončenému vývoji v postoji k osobám s HIV proto nelze do budoucna vyloučit ani změnu klasifikace HIV ze strany ESLP a začlenění osob s HIV do kategorie osob se zdravotním postižením.

Práv osob se zdravotním postižením se dotýká také Evropská sociální charta (dále jen „ESCH“). ESCH byla přijata dne 18. října 1961 v Turínu ve snaze věnovat sociální politice na poli Rady Evropy stejnou pozornost jako ekonomickým a politickým zájmům⁴⁵. I přesto, že ESCH zakotvuje některá práva osob se zdravotním postižením, pojem osoba se zdravotním postižením není v tomto dokumentu vymezen. V roce 1996 byla přijata Revidovaná ESCH rozšiřující její původní znění. Nově bylo výslovně upraveno také právo osob se zdravotním postižením na nezávislost, sociální integraci a účast v životě společnosti.⁴⁶ Ani v revidovaném znění však nenalezneme vymezení osob se zdravotním postižením. Česká a Slovenská Federativní Republika podepsala ESCH dne 27. května 1992.⁴⁷ Revidovanou ESCH Česká republika dosud neratifikovala.

1.2. Osoba se zdravotním postižením v právu Evropské unie

V současné době se právo Evropské unie (dále také jen „EU“) dotýká téměř všech oblastí práva, které více či méně souvisí se sociální ochranou.⁴⁸ Tento stav je výsledkem sedmdesát let trvajícího vývoje, kterým EU od svého založení prošla. Prvotní myšlenka čistě ekonomické integrace byla postupně rozšířena i o politické prvky, včetně politiky sociální.⁴⁹ V právu EU si své místo našla také ochrana osob se zdravotním postižením. Význam tohoto pojmu je podstatnou měrou dotvářen také činností orgánů EU odrážející se v přijatých dokumentech a soudních rozhodnutích. Některé z nich, které považují za významné pro stávající vnímání osoby se zdravotním postižením v rámci EU, jsou zmíněny v rámci této kapitoly.

Již v roce 1986 bylo vydáno Doporučení Rady 86/379/EEC ze dne 24. července 1986, o zaměstnávání osob se zdravotním postižením ve Společenství. Pro účely tohoto doporučení

⁴⁵ ŠTEFKO, Martin. Sociální ochrana v mezinárodním právu. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 26. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.

⁴⁶ Článek 15 Revidované ESCH.

⁴⁷ ČESKÁ REPUBLIKA. Sdělení č. 14/2000 Sb. m. s, Ministerstva zahraničních věcí o Evropské sociální chartě. In: *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS 2010-2013 [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2000-14>

⁴⁸ KOLDINSKÁ, Kristina. Sociální politika EU. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 29. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.

⁴⁹ SVOBODA, Pavel. Historie a perspektivy. In: *Úvod do evropského práva*. 7. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2023, s. 3. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-938-9.

byly osoby se zdravotním postižením v preambuli vymezeny jako „všechny osoby s vážným zdravotním postižením, které je důsledkem tělesného, duševního nebo mentálního postižení.“ Navzdory nezávaznému charakteru lze tento dokument považovat za důležitý milník v ochraně osob se zdravotním postižením na úrovni EU.

Již v roce 1997⁵⁰ bylo zdravotní postižení zakotveno do Smlouvy o založení Evropského společenství jako jedno z kritérií, na jejichž základě bylo umožněno přijímat opatření k boji proti diskriminaci⁵¹. Obdobné ustanovení bylo přijato i do současné podoby Smlouvy o fungování Evropské unie (dále také jen „SFEU“).⁵² Kromě toho se EU na základě článku 10 SFEU zaměřuje na boj proti diskriminaci na základě zdravotního postižení také při vymezování a provádění svých politik a činností. Diskriminace na základě zdravotního postižení je zakázána též podle článku 21 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie (dále také jen „LZP EU“). LZP EU také výslovně zakotvuje právo osob se zdravotním postižením na opatření k zajištění jejich nezávislosti, sociálního a profesního začlenění a účasti na společenském životě.⁵³

Zařazením zdravotního postižení do pramenů primárního práva Evropské unie byly položeny základy pro přijímání právních předpisů sekundárního práva dotýkajících se právního postavení osob se zdravotním postižením. Zároveň byly otevřeny dveře pro navazující judikaturu Soudního dvora Evropské unie (dále také jen „SDEU“ nebo „Soudní dvůr“). Tyto kroky významně přispívají k formování pojmu osoba se zdravotním postižením a ke sjednocování jeho výkladu napříč členskými státy EU.

Jedním z dokumentů přijatých na základě článku 13 Smlouvy o založení Evropského společenství, zabývajících se mimo jiné ochranou osob se zdravotním postižením, je Směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000 (dále také jen „Směrnice 2000/78“), kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání. Účel této směrnice byl vymezen jako „stanovení obecného rámce pro boj s diskriminací na základě náboženského vyznání či víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace v zaměstnání a povolání.“⁵⁴

Vymezení osoby se zdravotním postižením, obsažené v Doporučení 86/379/EEC, však do Směrnice 2000/78 nebylo převzato. Ani samotné zdravotní postižení v ní není nijak definováno. V této souvislosti souhlasím s Ellisovou a Watsonovou, podle nichž „lze tento stav považovat za zvláště neuspokojivý ve vztahu k natolik vágnímu a neurčitému pojmu, jakým je

⁵⁰ Článek 2 odst. 7 Amsterodamské smlouvy.

⁵¹ Článek 13 (bývalý článek 6a) Smlouvy o založení Evropského společenství.

⁵² Článek 19 (bývalý článek 13 Smlouvy o založení Evropského společenství) SFEU.

⁵³ Článek 26 LZP EU.

⁵⁴ Článek 1 Směrnice Rady 78/2000/ES ze dne 27. listopadu 2000.

zdravotní postižení.⁵⁵ Z výše uvedených důvodů na sebe dlouho nenechala čekat rozhodnutí SDEU zabývající se právě výkladem pojmu zdravotní postižení v souvislosti s poskytováním ochrany na základě dané směrnice.

Ve věci Chacón Navas se velký senát Soudního dvora zabýval případem ženy propuštěné ze zaměstnání z důvodu blíže neurčené nemoci.⁵⁶ Soudní dvůr v rozhodnutí poukázal na absenci definice zdravotního postižení. Jelikož směrnice neobsahuje ani odkaz na právo členských států, pojem zdravotní postižení musí být vykládán autonomním a jednotným způsobem v celém Společenství.⁵⁷ Zdravotní postižení bylo SDEU v kontextu dané směrnice vyloženo jako „omezení vyplývající z fyzických, duševních nebo psychických postižení, bránící účasti dotčené osoby na profesním životě,“ které bude pravděpodobně dlouhodobého charakteru. SDEU rovněž vyloučil, aby byly pojmy zdravotní postižení a nemoc jednoduše postaveny na stejnou úroveň. Na základě Směrnice 2000/78 proto nelze poskytnout ochranu z důvodu prostého projevu jakékoliv nemoci.⁵⁸ Výklad pojmu zdravotní postižení obsažený v tomto rozhodnutí významně odráží především medicínský přístup.

Dne 23. prosince 2010 Evropská unie ratifikovala Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením a stala se její smluvní stranou.⁵⁹ Od tohoto okamžiku se Úmluva stala součástí unijního právního řádu závaznou pro orgány EU a získala přednost před unijními akty, které se zabývají jí upravenými otázkami. Jedním z těchto aktů je také směrnice 2000/78, kterou je nyní nezbytné vykládat v souladu s Úmluvou v co největším možném rozsahu.⁶⁰

Ve věci HK Danmark proto SDEU zdůraznil, že zdravotní postižení ve smyslu Směrnice 2000/78 musí být nově vykládáno jako „omezení vyplývající především z fyzických, duševních nebo psychických postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit plnému a účinnému zapojení dotčené osoby do profesního života na rovnoprávném základě s ostatními pracovníky.“ Zároveň se musí jednat o omezení, která jsou dlouhodobá.⁶¹ V tomto rozhodnutí už se plně projevuje moderní sociální model. Soudní dvůr se opětovně vrátil také ke vztahu nemoci a zdravotního postižení. Nově dospěl k závěru, že neléčitelná i léčitelná nemoc

⁵⁵ ELLIS, Evelyn, Philippa, WATSON. *EU Anti-Discrimination Law*. Oxford: Oxford University Press, 2005, s. 35. ISBN 9780199698462.

⁵⁶ Rozsudek Soudního dvora (velký senát) ze dne 11. července 2006, Sonia Chacón Navas proti Eurest Colectividades SA, C-13/05, EU:C:2006:456, bod 25.

⁵⁷ *Tamtéž*, bod 39-40.

⁵⁸ *Tamtéž*, bod 43-46.

⁵⁹ EVROPSKÁ KOMISE. *EU ratifikovala Úmluvu OSN o právech osob se zdravotním postižením* [online]. Brusel, 5. 1. 2011. IP/11/4. [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_11_4

⁶⁰ Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 11. dubna 2013, HK Danmark proti Dansk alemlnyttigt Boligseskab a Dansk Arbejdsgiverforening, Spojené věci C-335/11 a C-337/11, EU:C:2013:222, bod 28-33.

⁶¹ *Tamtéž*, bod 36-39.

způsobující dlouhodobé omezení, které naplňuje výše uvedenou definici, může spadat pod zdravotní postižení ve smyslu dané směrnice.⁶²

V roce 2013 byla SDEU položena předběžná otázka, zda je možné za zdravotní postižení ve smyslu Směrnice 2000/78 považovat také obezitu.⁶³ V úvodu Soudní dvůr zdůraznil, že ochranu na základě směrnice nelze poskytovat v závislosti na původu zdravotního postižení či přispění osoby k jeho vzniku.⁶⁴ Stejně jako v případě nemoci bylo SDEU shledáno, že ani obezita sama o sobě není zdravotním postižením ve smyslu dané směrnice. Obezita ne vždy nutně způsobuje dlouhodobé omezení vyplývající především z fyzických, duševních nebo psychických postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit plnému a účinnému zapojení dotčené osoby do profesního života na rovnoprávném základě s ostatními pracovníky. Avšak obezitu, která takové omezení především z důvodu omezené mobility nebo výskytu doprovodného onemocnění způsobuje, již za zdravotní postižení považovat lze.⁶⁵

K výše uvedenému výkladu pojmu zdravotní postižení je však nezbytné zdůraznit, že se v souladu se zásadou svěřených pravomocí jedná o vymezení striktně navázané na Směrnici 2000/78. Je-li osoba s určitým omezením považována za osobu se zdravotním postižením podle Úmluvy, současně jí nemusí být poskytnuta ochrana na základě Směrnice 2000/78. Stane se tak v případě, kdy její onemocnění zároveň nenaplňuje znaky zdravotního postižení ve smyslu této směrnice. V této souvislosti lze zmínit například rozhodnutí SDEU ve věci *Z. proti A Government department*. Paní *Z.* trpěla vzácným onemocněním, v jehož důsledku nemá dělohu. Přestože má zdravé vaječníky a je plodná, je jí znemožněno otěhotnět. Paní *Z.* žádala o přiznání dovolené v případě narození dítěte na základě náhradního mateřství rovnocenné dovolené pro případ osvojení. Její žádost však byla zamítnuta.⁶⁶ Soudní dvůr nerozporoval, že onemocnění paní *Z.* je trvalým omezením vyplývajícím především z fyzických, duševních nebo psychických postižení a může ženě způsobit velké utrpení. V daném případě však nebyl naplněn požadavek omezení bránícího jejímu plnému a účinnému zapojení do profesního života na rovnoprávném základě s ostatními pracovníky.⁶⁷

Již v roce 2008 byl předložen Návrh směrnice Rady COM (2008) 426 o provádění zásady rovného zacházení s osobami bez ohledu na náboženské vyznání nebo víru, zdravotní

⁶² Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 11. dubna 2013, *HK Danmark proti Dansk almennyttigt Boligeskab a Dansk Arbejdsgiverforening*, Spojené věci C-335/11 a C-337/11, EU:C:2013:222, bod 41-42.

⁶³ Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 18. prosince 2014, *Fag og Arbejde (FOA) proti Kommunernes Landsforening (KL)*, C-354/13, EU:C:2014:2463, bod 30.

⁶⁴ *Tamtéž*, bod 55-56.

⁶⁵ *Tamtéž*, bod 58-60.

⁶⁶ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 18. března 2014, *Z. proti A Government department Board of management of a community school*, C-363/12, EU:C:2014:159, bod 34-44.

⁶⁷ *Tamtéž*, bod 78-82.

postižení, věk nebo sexuální orientaci. Přijetím této směrnice by měl být zákaz diskriminace na základě výše uvedených kritérií rozšířen nad rámec oblasti trhu práce. Konkrétně do oblastí sociální ochrany včetně sociálního zabezpečení a zdravotní péče, sociálních výhod, vzdělávání, přístupu ke zboží a službám, které jsou k dispozici veřejnosti, včetně ubytování, a jejich dodávky, a to ve veřejném i soukromém sektoru.⁶⁸ Návrh neobsahuje vlastní definici osoby se zdravotním postižením, kterou by pravděpodobně opět formuloval SDEU. V takovém případě by se dalo očekávat vymezení tohoto pojmu zcela v souladu s Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením. Na konečné podobě směrnice však dosud nepanuje shoda.

Z oblasti závazných aktů sekundárního práva považuji za vhodné zmínit ještě Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2006 ze dne 5. července 2006 o právech osob se zdravotním postižením a osob s omezenou schopností pohybu a orientace v letecké dopravě. Toto nařízení vymezuje osobu se zdravotním postižením jako „osobu, jejíž pohyblivost je při použití dopravního prostředku snížena v důsledku jakéhokoli tělesného postižení (smyslového nebo pohybového, trvalého nebo dočasného), mentálního postižení nebo nezpůsobilosti nebo jakékoli jiné příčiny zdravotního postižení nebo věku, a jejíž stav vyžaduje, aby jejím potřebám byla věnována odpovídající pozornost a byly jim přizpůsobeny služby, které jsou poskytované všem cestujícím.“⁶⁹ Jedná se však o definici formulovanou opět pouze pro účely daného nařízení. Toto vymezení zahrnuje jen část skupiny osob se zdravotním postižením a zároveň také osoby, jejichž pohyblivost je snížena v důsledku nezpůsobilosti nebo věku. Nařízení však obsahuje také ustanovení o přepravě asistenčního psa na palubě letadla. Z tohoto důvodu bude opětovně zmíněno v souvislosti s obsahovým vymezením pojmu asistenční pes a s přístupovými právy osob v doprovodu speciálně vycvičených psů ve druhé a čtvrté části.

1.3. Osoba se zdravotním postižením v právním řádu České republiky

Osoba se zdravotním postižením je v českém právním řádu vymezena Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením, která je od roku 2009 jeho součástí. Jednotná definice zdravotního postižení však není vytvořena. Z tohoto důvodu je zdravotní postižení vymezeno v jednotlivých právních předpisech. Pro tato vymezení je typické, že jsou vždy naformulována ve vztahu ke konkrétní problematice, kterou daný právní předpis upravuje.⁷⁰ Jejich použití

⁶⁸ Článek 3 Návrhu směrnice Rady COM (2008) 426 v konečném znění.

⁶⁹ Článek 2 písm. a) Nařízení (ES) č. 1107/2006.

⁷⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Úvodní zpráva České republiky o opatřeních přijatých k plnění závazků podle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením* [online]. Praha, 2011. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372805/CRPD_text.pdf/906dc1f8-8301-d043-63e7-02ba4d516c1a

v jiných oblastech či v obecné rovině je tudíž znemožněno. I tato vymezení však považují pro utváření významu pojmu osoba se zdravotním postižením za důležitá.

Podle zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací (antidiskriminační zákon), „se zdravotním postižením rozumí tělesné, smyslové, mentální, duševní nebo jiné postižení, které brání nebo může bránit osobám v jejich právu na rovné zacházení v oblastech vymezených tímto zákonem; přitom musí jít o dlouhodobé zdravotní postižení, které trvá nebo má podle poznatků lékařské vědy trvat alespoň jeden rok.“⁷¹ Oblasti, ve kterých se antidiskriminační zákon uplatňuje, jsou taxativně vyjmenovány v ustanovení § 1 odst. 1 písm. a) až j).

Definici zdravotního postižení nalezneme také v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Pro účely tohoto zákona se zdravotním postižením rozumí „tělesné, mentální, duševní, smyslové nebo kombinované postižení, jehož dopady činí nebo mohou činit osobu závislou na pomoci jiné osoby.“⁷² Tento zákon tedy za zdravotní postižení považuje pouze takové, které zakládá závislost osoby s handicapem na asistenci druhých, a zároveň nezakotvuje přesnou délku jeho trvání.

Vlastní definici zdravotního postižení do roku 2016 obsahoval také zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Podle znění účinného do 31. srpna 2016 bylo pro účely tohoto zákona zdravotním postižením „mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.“⁷³ V současné době již školský zákon definici zdravotního postižení neobsahuje. Pokud se některá zákonem upravená problematika vztahuje pouze na děti, žáky a studenty s handicapem, jsou vždy v předmětném ustanovení vyjmenovány dotčené druhy zdravotního postižení.⁷⁴

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, zavádí legislativní zkratku osoba se zdravotním postižením. Tato zkratka zahrnuje fyzické osoby, které jsou orgánem sociálního zabezpečení uznány invalidními v prvním, druhém nebo třetím stupni nebo zdravotně znevýhodněnými.⁷⁵ Osoba zdravotně znevýhodněná pak představuje další legislativní zkratku tohoto zákona. Zda bude daná osoba pro účely zákona o zaměstnanosti považována za osobu se zdravotním postižením je tedy podmíněno rozhodnutím příslušného orgánu sociálního zabezpečení o invaliditě, která je vymezena zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém

⁷¹ § 5 odst. 6 zákona č. 198/2009 Sb.

⁷² § 3 písm. g) zákona č. 108/2006 Sb.

⁷³ § 16 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb. ve znění účinném do 31. srpna 2016.

⁷⁴ Např. § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb.

⁷⁵ § 67 odst. 2 písm. a) až c) zákona č. 435/2004 Sb.

pojištění,⁷⁶ nebo o podstatném omezení schopnosti být nebo zůstat pracovně začleněn, vykonávat dosavadní povolání, využít dosavadní kvalifikaci nebo ji získat z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu⁷⁷.

I přes absenci jednotné definice zdravotního postižení je v kontextu českého systému sociálního zabezpečení na zdravotní postižení potřeba nahlížet jako na sociální událost,⁷⁸ jejíž důsledky pomáhají řešit nástroje všech tří subsystémů sociálního zabezpečení⁷⁹. Podmínky vzniku nároku na využití některého z těchto nástrojů, především vymezení druhu a závažnosti zdravotního postižení oprávněné osoby, jsou pro každý nástroj vymezeny samostatně. V rámci subsystému sociální pomoci se v roce 2011 samostatné úpravy dočkal také nástroj v podobě dávek pro osoby se zdravotním postižením.⁸⁰ Jednou z těchto dávek je také příspěvek na zvláštní pomůcku, zahrnující mimo jiné příspěvek na pořízení vodícího psa. Příspěvku na zvláštní pomůcku obecně a příspěvku na pořízení zvláštní pomůcky v podobě vodícího psa je věnována třetí část této diplomové práce.

⁷⁶ § 39 zákona č. 155/1995 Sb.

⁷⁷ § 67 odst. 3 a 4 zákona č. 435/2004 Sb.

⁷⁸ LANG, Roman a Patrik STONJEK. Nepřirozené sociální události. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 64. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.

⁷⁹ KOLDINSKÁ, Kristina. Dávky poskytované osobám se zdravotním postižením. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 371. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.

⁸⁰ *Tamtéž*.

2. Pes se speciálním výcvikem

Tématem této diplomové práce je právní postavení osob využívajících asistenci psů se speciálním výcvikem. Aby však tyto osoby mohly plně uplatňovat svá práva a řádně plnit své povinnosti, považuji za nezbytné v právním řádu jednoznačně vymezit také samotný pojem pes se speciálním výcvikem. Právě tento pojem navrhuji používat k označení všech kategorií psů speciálně vycvičených na pomoc osobám s handicapem.

Pes se speciálním výcvikem nepředstavuje pouze kompenzační pomůcku. Zcela souhlasím se Šabatovou, že na psa se speciálním výcvikem je nutné nahlížet také jako na „nepostradatelnou součást osoby se zdravotním postižením.“⁸¹ Z tohoto důvodu se v rámci této části věnuji nejprve pojmu pes se speciálním výcvikem včetně pojmů s ním souvisejících. Následně bude pozornost věnována financování pořízení psa se speciálním výcvikem, z toho vyplývajícím právům a povinnostem osob využívajících jejich asistenci a přístupovým právům těchto osob. Tyto otázky považuji za stěžejní aspekty jejich právního postavení.

Terminologie v oblasti psů speciálně vycvičených pro osoby se zdravotním postižením není ustálena. V domácí i zahraniční praxi se v současné době lze setkat s různými variantami jejich pojmenování a zařazení do odlišných kategorií.⁸² Český právní řád neobsahuje legální definice jednotlivých druhů psů speciálně vycvičených na pomoc osobám s různým typem zdravotního postižení. V právním předpisu není vymezen ani pojem tyto druhy zastřešující.

Výcvikové subjekty, které v České republice působí, proto ke klasifikaci psů na pomoc osobám s handicapem přistupují odlišně a mnohdy ne příliš systematicky. Přístup výcvikových subjektů je rovněž odvislý od toho, zda jsou členem některého z mezinárodních výcvikových společenství s vlastními interními směrnici. Prostřednictvím směrnic tyto organizace usilují o sjednocení používaných označení alespoň u svých členů. Příklady kategorizace psů se speciálním výcvikem používané vybranými českými výcvikovými subjekty jsou uvedeny v příloze této diplomové práce.

Snahy o sjednocení terminologie lze pozorovat také na úrovni Evropské unie. V rámci Evropského výboru pro normalizaci (*European Committee for Standardization*), platformy pro

⁸¹ ŠABATOVÁ, Anna. *Doporučení veřejné ochránčyně práv vládě České republiky podle ustanovení § 22 odst. 1 ve spojení s § 21b písm. c) zákona o veřejném ochránci práv ve věci vydání zákona, který by upravil některá práva osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem* [online]. Brno, 11. 4. 2016. Sp. zn. 23/2015/SZD/MP. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD-MP-doporučení.pdf

⁸² Co (kdo) je asistenční pes?. In: PRAGEROVÁ, Klára a Jana SIROTKOVÁ. *Asistenční pes pro dítě se zdravotním postižením: Průvodce pro rodiny dětí s postižením, odborníky a další zájemce*. V Praze: Pasparta, 2020, s. 10. ISBN 978-80-88290-54-4.

tvorbu norem a dalších dokumentů technického charakteru,⁸³ byla vytvořena technická komise CEN/TC 452 „Asistenční psi“. Jejím cílem je vytvořit jednotné evropské standardy v oblasti výcviku psů speciálně vycvičených na pomoc osobám s handicapem. Tyto psy komise souhrnně označuje jako psy asistenční, což z důvodů uvedených v následujících kapitolách nepovažují za příliš vhodné. Záměr EU zachovat svobodu pohybu uživatelů těchto psů napříč členskými státy⁸⁴ prostřednictvím vytvoření jednotných standardů nicméně vnímám pozitivně. Nejedná se však o jednoduchý úkol. Technická komise CEN/TC 452 je tvořena sedmi pracovními skupinami. Úkolem první z nich je tvorba standardizované terminologie.⁸⁵ Ji připravované dokumenty se však doposud nachází v procesu schvalování.⁸⁶

2.1. Návrh legální definice psa se speciálním výcvikem

Jako pojem označující souhrnně všechny kategorie psů speciálně vycvičených na pomoc osobám s handicapem navrhuji používat termín pes se speciálním výcvikem. Do legální definice tohoto pojmu však navrhuji zařadit pouze tři kategorie psů, které jsou dlouhodobě nejvíce zastoupeny mezi psy předávanými po ukončení speciálního výcviku.⁸⁷ Těmito kategoriemi jsou:

- vodící pes,
- asistenční pes a
- signální pes.

Jsem přesvědčena, že by legální definice psa se speciálním výcvikem měla být stručná a srozumitelná. Z tohoto důvodu navrhuji její následující znění:

Pes se speciálním výcvikem je vodící pes, asistenční pes nebo signální pes vycvičený osobou odborně způsobilou k výcviku psa se speciálním výcvikem.

⁸³ Evropská a mezinárodní standardizace. In: ČESKÁ AGENTURA PRO STANDARDIZACI S.P.O. *Česká agentura pro standardizaci* [online]. © 2024 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.agentura-cas.cz/standardizace/evropska-a-mezinarodni-standardizace/>

⁸⁴ EUROPEAN COMMISSION. *COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT: Mapping of European standardisation organisations activities in support of industrial ecosystems* [online]. Brusel, 3. 12. 2020, s. 21 [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2020:0332:FIN:EN:PDF>

⁸⁵ CEN/TC 452 – Assistance Dogs. In: CEN-CENELEC. *CEN* [online]. © 2022 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: https://standards.cenelec.eu/dyn/www/f?p=205:29:0:::FSP_ORG_ID,FSP_LANG_ID:2181734,25&cs=1DDA7DC7704B51C05CC18CCF0FBD0E06A#1

⁸⁶ CEN/TC 452/WG 1 – Terminology. In: CEN-CENELEC. *CEN* [online]. © 2022 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: https://standards.cenelec.eu/dyn/www/f?p=205:22:0:::FSP_ORG_ID,FSP_LANG_ID:2295823,25&cs=101E4D77C22246042166D5836A57B33B8

⁸⁷ Tato informace vychází z údajů o předaných psech uveřejněných na internetových stránkách výcvikových subjektů HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o.p.s., HE+PA – Společnost pro výcvik a předávání vodících psů, spolku Pes pomůže, PES PRO TEBĚ, z.s., Pestrá o.p.s. a Pomocné tlapky o.p.s.

Termín pes se speciálním výcvikem už je v současné době obsažen v několika právních předpisech. Nalezneme ho v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), v souvislosti se zakotvením práva pacienta se smyslovým nebo tělesným postižením na doprovod a přítomnost psa ve zdravotnickém zařízení. V tomto zákoně je dále uvedeno, že se psem se speciálním výcvikem rozumí vodící či asistenční pes.⁸⁸ Vymezení těchto pojmů už zde ale uvedeno není. O psovi speciálně vycvičeném pro doprovod osoby s těžkým zdravotním postižením se zmiňuje také vyhláška č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách hygieny při činnostech epidemiologicky závažných,⁸⁹ ale opět bez bližšího obsahového vymezení.

K zavedení zastřešujícího pojmu pes se speciálním výcvikem do českého právního řádu se přikláběla také veřejná ochránkyně práv Anna Šabatová ve svém doporučení z roku 2016.⁹⁰ Přílohou tohoto doporučení byl návrh zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem, a o změně souvisejících zákonů.⁹¹ Shodné označení obsahoval také dosud jediný český návrh zákona předložený v roce 2020 skupinou poslanců. Projednávání tohoto návrhu však bylo ukončeno v roce 2021 s koncem volebního období.⁹²

Označení pes se speciálním výcvikem tedy pro český právní řád nepředstavuje zcela neznámý pojem. Doposud však chybí jeho legální obsahové vymezení, které je pro uplatňování práv náležejících osobám využívajících jeho asistenci a řádné plnění jejich povinností stěžejní.

V Plánu legislativních prací vlády na rok 2024 je uveden „návrh zákona o vodicích a asistenčních psech“.⁹³ Přestože byl stejnojmenný návrh obsažen už v plánu pro loňský rok⁹⁴ a pro rok 2024 byl zařazen na únor, doposud nebyl předložen. Z dostupných informací vyplývá, že k připravovanému návrhu nyní probíhá vnitřní připomínkové řízení. Návrh však, alespoň prozatím, nepočítá s označením pes se speciálním výcvikem a jako zastřešující pojem volí

⁸⁸ § 30 odst. 3 zákona č. 372/2011 Sb.

⁸⁹ § 51 odst. 1 písm. e) vyhlášky č. 137/2004 Sb.

⁹⁰ ŠABATOVÁ, Anna. *Doporučení veřejné ochránkyně práv vládě České republiky podle ustanovení § 22 odst. 1 ve spojení s § 21b písm. c) zákona o veřejném ochránci práv ve věci vydání zákona, který by upravil některá práva osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem* [online]. Brno, 11. 4. 2016. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD-MP-doporuceni.pdf

⁹¹ *Návrh zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem, a o změně souvisejících zákonů* [online]. Brno, 2016. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD_navrh_zakona.pdf

⁹² Sněmovní tisk 883: N.z.o někt.právech osob se zdr.postiž.,kt.využ.doprovodu psa. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha: Parlament České republiky, 2020 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=883>

⁹³ Plán legislativních prací vlády na rok 2024 [online]. Vláda ČR © 2009-2024 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseeni/priloha_usneseni_2023_979_1.pdf

⁹⁴ Plán legislativních prací vlády na rok 2023 [online]. Vláda ČR © 2009-2023 [cit. 2023-12-08]. Dostupné z: <https://ria.vlada.cz/wp-content/uploads/Plan-legislativnich-praci-vlady-na-rok-2023.pdf>

označení asistenční pes.⁹⁵ Jednotlivé druhy asistenčního psa by pravděpodobně měly být označovány jako asistenční psi pro osoby s příslušným zdravotním postižením⁹⁶, tedy například asistenční pes pro osoby se zrakovým postižením. Tento krok však s ohledem na výše uvedené nepovažuji za příliš vhodný a koncepční.

Slovensko: Pojem *pes so špeciálnym výcvikom* nalezneme také v platné slovenské právní úpravě. Slovenskou terminologii považuji především z důvodu historické příbuznosti a vzájemného působení českého a slovenského jazyka za významný zdroj inspirace pro tvorbu českých legálních definic speciálně vycvičených psů. Zákon č. 447/2008 Z. z., *o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia*, stanoví, že „psem se speciálním výcvikem je vodící pes, asistenční pes a signální pes,⁹⁷ a tyto pojmy dále blíže vymezuje.

Portugalsko: Vládní nařízení č. 74/2007 ze dne 27. září 2007 jako zastřešující pojem volí označení asistenční pes (*cão de assistência*) zahrnující vodícího psa (*cão-guia*), psa pro neslyšící (*cão para surdo*) a služebního psa (*cão de serviço*).⁹⁸ Tento právní předpis považuji i s ohledem na datum jeho přijetí za pokrokový, a nejen pro budoucí českou právní úpravu za velmi inspirativní. Doslovné převzetí portugalské terminologie by však mohlo v českém právním prostředí způsobit potíže. Termín asistenční pes je v českém prostředí dlouhodobě používán k označení některých jednotlivých druhů psů speciálně vycvičených na pomoc osobám s handicapem, někdy též s využitím různých přívlastků podle terminologie výcvikových subjektů (viz příloha diplomové práce). Z tohoto důvodu pojem asistenční pes nepovažuji v českém prostředí za vhodné zastřešující označení všech speciálně vycvičených psů. Také pojem služební pes pro označení psa vycvičeného na pomoc osobě s jiným než zrakovým a sluchovým handicapem by pro český právní řád mohl být problematický, protože je již používán pro označení psa využívaného bezpečnostními sbory.⁹⁹ Psa využívaného osobami s jiným než zrakovým a sluchovým postižením proto navrhuji nadále označovat jako psa asistenčního.

2.2. Vodící pes

Jako vodící (nebo někdy též nevhodně slepecký) je obecně označován pes pomáhající osobám se zrakovým postižením. Výcvik vodících psů má v celosvětovém měřítku nejdelší

⁹⁵ JUREČKA, Marian. [Psi jsou naši přátelé a partáci...]. In: *Facebook* [online]. 4. 11. 2023 [cit. 2023-12-08]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/JureckaMarian/posts/918780219607018>

⁹⁶ ZAJÍC, Luboš. Srpen 2023 – informace o činnosti prezidenta a viceprezidenta. In: SONS Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. *SONS ČR, z. s.* [online]. © 2012-2022 [cit. 2023-12-08]. Dostupné z: <https://www.sons.cz/Srpen-2023---informace-o-cinnosti-prezidenta-a-viceprezidenta-P4016009.html>

⁹⁷ § 24 odst. 2 zákona č. 447/2008 Z. z.

⁹⁸ Artigo 1.º, n.º 3 de Decreto-Lei n.º 74/2007 de 27 de março.

⁹⁹ TEXL, David. Služební pes a jeho využití v praxi. *Právní prostor* [online]. ATLAS CONSULTING spol. s r.o., 2022 [cit. 2023-07-30]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/sluzebni-pes-jeho-vyuziti-v-policejni-praxi>

tradici, a proto je mu v rámci skupiny speciálně vycvičených psů přisuzováno zvláštní postavení.¹⁰⁰ Pouze vodící pes je v současné době v České republice zařazen mezi zvláštní pomůcky určené těžce zrakově postiženým osobám starším 15 let, na jejichž pořízení lze poskytnout příspěvek ze státního rozpočtu.¹⁰¹ Přesto v našem právním řádu není obsažena jeho legální definice.

Vodící pes je podle stávající právní úpravy dávek pro osoby se zdravotním postižením vymezen alespoň prostřednictvím dovedností, které musí ovládat. Tyto dovednosti stanoví Příloha č. 2 k vyhlášce č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Jedná se o dovednosti z oblasti poslušnosti, ovladatelnosti a chování, dovednosti potřebné k vodění osoby se zrakovým postižením, vyhledávací dovednosti, dovednosti při cestování v dopravních prostředcích a dovednosti v místě bydliště.¹⁰² Zvládnutí jednotlivých dovedností je hodnoceno v rámci závěrečné zkoušky vodícího psa, která předchází jeho předání do aktivní služby. Průběh zkoušky a výběr osob, které hodnocení provádí, je však zcela ponechán na úvaze výcvikového subjektu.

2.2.1. Návrh legální definice vodícího psa

Vzhledem k povaze dovedností, které musí každý vodící pes podle platné právní úpravy ovládat, navrhuji, aby byl vodící pes vymezen takto:

Vodící pes je pes, který pomáhá osobě se zrakovým postižením při každodenních činnostech, zejména při samostatném pohybu a bezpečném zvládnutí překážek v prostoru.

Přestože dovednosti vodícího psa jsou poměrně podrobně upraveny v Příloze č. 2 k vyhlášce č. 388/2011 Sb., považuji za nezbytné v navrhované definici uvést také stručný neuzavřený výčet, který tyto dovednosti charakterizuje. Domnívám se, že díky tomu bude méně pravděpodobné zneužití označení psa za vodícího, které při přijetí příliš stručné definici hrozí.

¹⁰⁰ Co (kdo) je asistenční pes?. In: PRAGEROVÁ, Klára a Jana SIROTKOVÁ. *Asistenční pes pro dítě se zdravotním postižením: Průvodce pro rodiny dětí s postižením, odborníky a další zájemce*. V Praze: Pasparta, 2020, s. 10-11. ISBN 978-80-88290-54-4.

¹⁰¹ § 9 odst. 5 písm. a) bod 2 zákona č. 329/2011 Sb. ve spojení s částí II bod 2 písm. a) Přílohy č. 1 k vyhlášce č. 388/2011 Sb.

¹⁰² Příloha č. 2 k vyhlášce č. 388/2011 Sb.

K obdobnému vymezení se přikláněl také návrh zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem,¹⁰³ ze kterého jsem vycházela. Návrh však prosazoval formulaci „osoba s nepříznivým zdravotním stavem, která má zrakové postižení“. Nicméně ani v samotném textu navrhovaného znění zákona, ani v důvodové zprávě nebylo blíže vymezeno, co se tímto nepříznivým zdravotním stavem rozumí. Také se domnívám, že označení „osoba s nepříznivým zdravotním stavem“ příliš neodpovídá současnému trendu „nenálepkování“ osob se zdravotním postižením.¹⁰⁴ Termín vodící pes byl zachován také v návrhu veřejné ochránkyně práv z roku 2016.¹⁰⁵

Označení vodící pes je v českém právním řádu ustáleno minimálně od roku 1957 v souvislosti s poskytováním příspěvku na jeho pořízení.¹⁰⁶ O tomto příspěvku včetně stručného přehledu jeho historického vývoje je blíže pojednáno ve třetí části této práce. Pojem vodící pes v současné době nalezneme také v zákoně č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví,¹⁰⁷ v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, který ho společně s asistenčním psem podřazuje pod kategorii psů se speciálním výcvikem,¹⁰⁸ ve vyhlášce č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu,¹⁰⁹ a ve vyhlášce č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných¹¹⁰.

Z doposud uveřejněných informací k nyní připravovanému návrhu zákona však vyplývá, že by tento zavedený pojem mohl být z našeho právního řádu vypuštěn a nahrazen pravděpodobně označením asistenční pes pro osoby se zrakovým postižením.¹¹¹ Tento krok se mi však nejeví jako příliš praktický a systematický. O konečné podobě připravovaného předpisu lze nicméně zatím jen spekulovat. Také není jisté, jestli by se návrh zákona stihl projednat před koncem stávajícího volebního období.

¹⁰³ § 2 odst. 3 návrhu zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem. Sněmovní tisk 883/0. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=883&CT1=0>

¹⁰⁴ KOLDINSKÁ, Kristina. Dávky poskytované osobám se zdravotním postižením. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 371. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.

¹⁰⁵ *Návrh zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem, a o změně souvisejících zákonů* [online]. Brno, 2016. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD_navrh_zakona.pdf

¹⁰⁶ Např. § 2 odst. 1 písm. c) vyhlášky č. 170/1957 Ú. l., kterou se stanoví podrobnosti o provádění doplňkové péče, jakož i rozsah a podmínky mimořádných výhod poskytovaných osobám trvale těžce poškozeným na zdraví.

¹⁰⁷ § 23 odst. 4 a § 92f odst. 4 písm. d) zákona č. 258/2000 Sb.

¹⁰⁸ § 30 odst. 3 a § 117 odst. 1 písm. m) zákona č. 372/2011 Sb.

¹⁰⁹ § 23 odst. 5 vyhlášky č. 175/2000 Sb.

¹¹⁰ § 51 odst. 1 písm. e) vyhlášky č. 137/2004 Sb.

¹¹¹ ZAJÍC, Luboš. Srpen 2023 – informace o činnosti prezidenta a viceprezidenta. In: SONS Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. *SONS ČR, z. s.* [online]. © 2012-2022 [cit. 2023-12-08]. Dostupné z: <https://www.sons.cz/Srpen-2023---informace-o-cinnosti-prezidenta-a-viceprezidenta-P4016009.html>

Slovensko: Zákon č. 447/2008 Z. z. vymezuje vodícího psa jako psa, který „zabezpečuje fyzické osobě s těžkým zdravotním postižením, která má zrakové postižení nebo jiné těžké zdravotní postižení, pomoc při každodenních činnostech, zejména při samostatném pohybu, podávání předmětů a bezpečném zvládnutí překážek v prostoru“.¹¹² Termín „osoba s těžkým zdravotním postižením“, popř. „těžce zdravotně postižená osoba“ však pro české právní prostředí představuje již překonané označení pro osoby s handicapem.¹¹³ Rovněž vymezení vodícího psa také jako pomocníka pro osoby s jiným než zrakovým postižením a začlenění podávání předmětů do demonstrativního výčtu jeho dovedností nepovažuji pro budoucí českou legální definici vodícího psa za vhodné. Ani podle stávající právní úpravy podávání předmětů není uvedeno mezi dovednostmi, které musí každý vodící pes ovládat. Tyto jsou charakteristické především pro psy asistenční.

Portugalsko: Portugalské vládní nařízení č. 74/2007 vymezuje vodícího psa jako „psa, který je vycvičen nebo cvičen na pomoc osobě se zrakovým postižením.“¹¹⁴ Přestože tuto definici považuji za výstižnou, pro budoucí českou právní úpravu navrhuji k popisu osoby, které vodící pes pomáhá, připojit také neuzavřený výčet činností tuto pomoc charakterizujících.

2.3. Asistenční pes

Asistenční pes pomáhá osobám s tělesným či jiným než zrakovým a sluchovým postižením. Typicky se jedná o osoby využívající invalidní vozík nebo osoby s poruchou autistického spektra.¹¹⁵ Ani označení asistenční pes pro český právní řád nepředstavuje neznámý pojem. Právní jistotu osob využívajících jeho asistenci však nejvíce ohrožuje skutečnost, že k tomuto označení lze přistupovat různě a v současné době je mu (nejen) v českém prostředí přikládán odlišně široký význam.

Zatímco někteří termínem asistenční pes označují jen určité druhy speciálně vycvičených psů, lze se setkat i s jeho použitím jako pojmu souhrnně označujícího všechny druhy psích pomocníků. To může být nejen pro osoby s handicapem, ale také pro třetí osoby velmi matoucí. Z těchto důvodů se jednoznačné obsahové vymezení pojmu asistenční pes a na to navazující formulace jeho legální definice jeví jako nejvíce problematické.

¹¹² § 25 odst. 2 zákona č. 447/2008 Z. z.

¹¹³ KOLDINSKÁ, Kristina. Dávky poskytované osobám se zdravotním postižením. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 371. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.

¹¹⁴ Artigo 1.º, n.º 3, alínea a) de Decreto-Lei n.º 74/2007 de 27 de março.

¹¹⁵ Co (kdo) je asistenční pes?. In: PRAGEROVÁ, Klára a Jana SIROTKOVÁ. *Asistenční pes pro dítě se zdravotním postižením: Průvodce pro rodiny dětí s postižením, odborníky a další zájemce*. V Praze: Pasparta, 2020, s. 10. ISBN 978-80-88290-54-4.

Pojem asistenční pes je obsažen například v již zmíněném zákoně č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví,¹¹⁶ v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách,¹¹⁷ nebo ve vyhlášce č. 175/2000 Sb.¹¹⁸ Dále ho nalezneme také v metodice kontroly zdraví zvířat a nařízené vakcinace vydávané Ministerstvem zemědělství.¹¹⁹

Termín asistenční pes nalezneme také v unijní legislativě. Je uveden například v Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2006 ze dne 5. července 2006 o právech osob se zdravotním postižením a osob s omezenou schopností pohybu a orientace v letecké dopravě.¹²⁰ Nařízení zakotvuje zejména právo na zajištění přepravy asistenčního psa na palubě letadla. Ani toto nařízení však obsah pojmu asistenční pes nijak nevymezuje. Nařízení naopak odkazuje na příslušnou vnitrostátní právní úpravu, což danou problematiku se zřetelem na neexistenci definice tohoto pojmu v českém právním řádu pouze cyklí.

Dále je asistenční pes zmíněn také v Nařízení Komise (EU) č. 1300/2014 ze dne 18. listopadu 2014, o technických specifikacích pro interoperabilitu týkajících se přístupnosti železničního systému Unie pro osoby se zdravotním postižením a osoby s omezenou schopností pohybu a orientace. Podle nařízení musí být vypracována provozní pravidla zajišťující, že osoby se zdravotním postižením a s omezenou schopností pohybu a orientace v doprovodu vodícího nebo asistenčního psa nemají povinnost platit příplatek za převoz těchto psů.¹²¹ Ani toto nařízení asistenčního psa blíže nevymezuje.

2.3.1. Návrh legální definice asistenčního psa

Pojmem asistenční pes navrhuji označovat pouze psy speciálně vycvičené na pomoc osobám s tělesným nebo jiným než zrakovým a sluchovým postižením. Legální definici asistenčního psa navrhuji přijmout v následujícím znění:

Asistenční pes je pes, který pomáhá osobě s tělesným nebo jiným než zrakovým a sluchovým postižením při každodenních činnostech, zejména při přinášení určených předmětů, převlékání oblečení, polohování, otevírání a zavírání dveří, překonávání komunikačních bariér, přivolání nezbytné pomoci v případě nebezpečí nebo cíleném vyhledávání předmětů v neznámém prostoru.

¹¹⁶ § 23 odst. 4 a § 92f odst. 4 písm. d) zákona č. 258/2000 Sb.

¹¹⁷ § 30 odst. 3 a § 117 odst. 1 písm. m) zákona č. 372/2011 Sb.

¹¹⁸ § 23 odst. 5 vyhlášky č. 175/2000 Sb.

¹¹⁹ ČESKÁ REPUBLIKA. Metodika č. 57174/2020-MZE-18141, kontroly zdraví zvířat a nařízené vakcinace na rok 2021. In: *Věstník Ministerstva zemědělství*. 19. 11. 2020, 1/2020. ISSN 2336-517X.

¹²⁰ Např. článek 7 odst. 2 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2006 ze dne 5. července 2006.

¹²¹ Článek 4.4.2. Nařízení Komise (EU) č. 1300/2014 ze dne 18. listopadu 2014.

Za stěžejní prvek navrhované definice opět považují demonstrativní vymezení činností, se kterými asistenční pes pomáhá. Škála dovedností se u jednotlivých asistenčních psů odvíjí od individuálních potřeb jejich uživatelů. S tím však souvisí potřeba současně upravit také jednotlivé dovednosti asistenčního psa, obdobně jako je tomu nyní u vodičích psů. S ohledem na variabilitu dovedností asistenčních psů navrhuji stanovit minimální počet dovedností, které musí pes ovládat, aby mohl být označen za asistenčního. Mezinárodní organizace *Assistance Dogs International, Inc.* (dále také jen „ADI“) například požaduje, aby speciálně vycvičený pes ovládal alespoň tři dovednosti za účelem zmírnění projevů či následků zdravotního postižení.¹²² Minimální počet dovedností asistenčního psa i jejich celkový výčet by měl být konzultován s osobami, které se věnují výcviku asistenčních psů, a také s jejich uživateli.

Další přínos výše navrhované podoby legální definice asistenčního psa spatřuji v možnosti pod tuto kategorii psa se speciálním výcvikem podřadit také tzv. balanční a terapeutické psy. Tyto druhy speciálně vycvičených psů jsou v současné době mezi předanými psy zastoupeny pouze v řádu jednotek. Svým uživatelům však pomáhají překonávat závažná omezení, a výrazně tak zvyšují jejich samostatnost. Jedná se především o pomoc s udržováním rovnováhy či zklidněním ve vypjatých situacích. A právě tyto činnosti považuji za srovnatelné s těmi výslovně uvedenými v navrhované definici asistenčního psa.

Při formulaci návrhu legálního vymezení asistenčního psa jsem opět vycházela především z definice obsažené v návrhu zákona z roku 2020.¹²³ Skupina poslanců však do definice navrhovala zahrnout formulaci „osoba s nepříznivým zdravotním stavem“. V definici navíc nebyl uveden druh zdravotního postižení, jehož následky pomáhá asistenční pes překonávat. Pokud navíc není vymezeno, co se rozumí nepříznivým zdravotním stavem, působí taková definice poněkud vágně.

Nad rámec poslaneckého návrhu po vzoru Prágerové a Sirotkové¹²⁴ navrhuji do výčtu činností, s nimiž asistenční pes pomáhá, zahrnout ještě překonávání komunikačních bariér. Tato dovednost asistenčního psa je klíčová především pro osoby s poruchami autistického spektra a osoby s mentálním postižením. Právě pro osoby s tímto druhem handicapu jsou asistenční psi velmi často cvičeni.

¹²² ADI Terms & Definitions: Glossary. In: ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL. *Assistance Dogs International* [online]. © 2023 [cit. 2023-12-08]. Dostupné z: <https://assistancedogsinternational.org/resources/adi-terms-definitions/>

¹²³ § 2 odst. 4 návrhu zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem. Sněmovní tisk 883/0. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=883&CT1=0>

¹²⁴ Co (kdo) je asistenční pes?. In: PRAGEROVÁ, Klára a Jana SIROTKOVÁ. *Asistenční pes pro dítě se zdravotním postižením: Průvodce pro rodiny dětí s postižením, odborníky a další zájemce*. V Praze: Pasparta, 2020, s. 10. ISBN 978-80-88290-54-4.

Slovensko: Zákon č. 447/2008 Z. z. vymezuje asistenčního psa jako psa, který „zabezpečuje fyzické osobě s těžkým zdravotním postižením, která má tělesné postižení nebo jiné těžké zdravotní postižení, pomoc při každodenních činnostech, zejména při přinášení určených předmětů, převlékání oblečení, polohování, otevírání a zavírání dveří a při přivolání nezbytné pomoci v případě nebezpečí“.¹²⁵ Vymezení asistenčního psa také jako pomocníka pro osoby s jiným zdravotním postižením bez bližšího upřesnění však nepovažuji za vhodné. Bez uvedení konkrétního druhu zdravotního postižení působí tato definice poněkud nejasně.

Portugalsko: Ve vládním nařízení č. 74/2007 je tzv. služební pes (*cão de serviço*) vymezen jako „pes vycvičený nebo cvičený na pomoc osobě s mentálním, organickým nebo pohybovým postižením“.¹²⁶ Tato definice se nejvíce přibližuje navrhovanému vymezení asistenčního psa pro český právní řád. Bez uvedení činností, s nimiž služební či asistenční pes pomáhá, však hrozí poměrně snadné zneužití tohoto označení.

2.4. Signální pes

Signální pes je vycvičen pro osoby se sluchovým postižením nebo pro osoby trpící záchvatovými onemocněními jako je například diabetes či epilepsie nebo ztrátami vědomí.¹²⁷ Ne vždy je však signální pes považován za samostatnou kategorii psa se speciálním výcvikem. V některých případech je signální pes chápán „pouze“ jako jeden z druhů asistenčního psa.¹²⁸ Tomu odpovídá i terminologie výcvikových subjektů, které se k tomuto pojetí přiklání a nabízejí výcvik asistenčního signálního psa pro osoby se sluchovým postižením a asistenčního detekčního psa pro osoby se záchvatovým onemocněním.¹²⁹ Uživatelé signálních psů jsou však osoby s handicapem specifického charakteru. Z tohoto důvodu navrhuji, aby byl signální pes vymezen jako samostatná kategorie speciálně vycvičených psích pomocníků.

Dále se lze setkat s postojem, který navrhuje do legální definice signálního psa zahrnout pouze psy pomáhající osobám se sluchovým postižením. Důvodem jsou především výzkumné závěry, podle nichž žádného psa nelze dostatečně vycvičit k tomu, aby byl schopen upozornit na blížící se záchvat.¹³⁰ Výsledky vědeckého výzkumu nezpochybňuji. Osobám trpícím záchvatovými onemocněními nebo náhlými ztrátami vědomí však signální pes přivolává pomoc

¹²⁵ § 25 odst. 3 zákona č. 447/2008 Z. z.

¹²⁶ Artigo 1.º, n.º 3, alínea c) de Decreto-Lei n.º 74/2007 de 27 de março.

¹²⁷ Co (kdo) je asistenční pes?. In: PRAGEROVÁ, Klára a Jana SIROTKOVÁ. *Asistenční pes pro dítě se zdravotním postižením: Průvodce pro rodiny dětí s postižením, odborníky a další zájemce*. V Praze: Pasparta, 2020, s. 10. ISBN 978-80-88290-54-4.

¹²⁸ *Tamtéž*.

¹²⁹ Toto označení používá např. výcviková organizace PES PRO TEBE, z.s.

¹³⁰ GALETOVÁ, Zdeňka. Shrnutí. In: *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2008, s. 27 [cit. 2023-07-27]. ISBN 978-80-7416-015-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf

nejen v případě blížícího se, ale také už probíhajícího záchvatu,¹³¹ případně s nimi setrvá do příchodu pomoci. Svou přítomností napomáhá ke zmírnění průběhu záchvatu, zklidňuje osobu, u které záchvat probíhá, a snižuje riziko jejího zranění, pokud během záchvatu není schopna ovládat své tělo. Z toho vyplývá, že i pes, který vždy stoprocentně nedokáže vycítit blížící se záchvat, může poskytnout významnou asistenci. Z tohoto důvodu jsem přesvědčena, že by i tento druh signálního psa měl být do legální definice psa se speciálním výcvikem zařazen.

K tomuto řešení se přiklání rovněž návrh zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem.¹³² Šabatová naopak ve svém doporučení uvedla pouze signálního psa vycvičeného pro osoby se sluchovým postižením. Zdůraznila však, že uvedený výčet psů se speciálním výcvikem není konečný.¹³³

2.4.1. Návrh legální definice signálního psa

Signálního psa navrhuji vymezit jako samostatnou kategorii psa se speciálním výcvikem a přijmout jeho legální definici v následujícím znění:

Signální pes je pes, který pomáhá osobě se sluchovým postižením rozlišovat zvukové signály, zejména signalizaci u dveří, telefon, pláč dítěte, lidské hlasy, budík, upozornění na nebezpečí a volání jména dotyčné osoby, a osobě se záchvatovým onemocněním projevujícím se opakovanými ztrátami vědomí, zejména přivoláním pomoci v případě blížícího se nebo probíhajícího záchvatu a snižováním pravděpodobnosti zranění v důsledku záchvatu.

I v případě signálního psa jsem vycházela z definice navrhované skupinou poslanců v roce 2020.¹³⁴ Nad její rámec však navrhuji zdůraznit, že signální pes pomáhá s přivoláním pomoci také v případě již probíhajícího záchvatu. Do demonstrativního výčtu činností, se kterými signální pes pomáhá, dále navrhuji doplnit snižování rizika vzniku úrazu při záchvatu.

¹³¹ Co (kdo) je asistenční pes?. In: PRAGEROVÁ, Klára a Jana SIROTKOVÁ. *Asistenční pes pro dítě se zdravotním postižením: Průvodce pro rodiny dětí s postižením, odborníky a další zájemce*. V Praze: Pasparta, 2020, s. 10. ISBN 978-80-88290-54-4.

¹³² § 2 odst. 5 návrhu zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem. Sněmovní tisk 883/0. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=883&CT1=0>

¹³³ ŠABATOVÁ, Anna. *Doporučení veřejné ochránkyně práv vládě České republiky podle ustanovení § 22 odst. 1 ve spojení s § 21b písm. c) zákona o veřejném ochránci práv ve věci vydání zákona, který by upravil některá práva osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem* [online]. Brno, 11. 4. 2016. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD-MP-doporučení.pdf

¹³⁴ § 2 odst. 4 návrhu zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem. Sněmovní tisk 883/0. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=883&CT1=0>

Shodně jako v případě asistenčního a vodícího psa se neztotožňují s poslanci původně navrhou formulací „osoba s nepříznivým zdravotním stavem“.

Slovensko: Zákon č. 447/2008 Z. z. vymezuje signálního psa jako psa, který „pomáhá fyzické osobě s těžkým zdravotním postižením, která má sluchové postižení nebo jiné těžké zdravotní postižení, rozlišovat zvukové signály, kterými jsou zejména signalizace u dveří, telefon, fax, pláč dítěte, lidské hlasy, budík, upozornění v nebezpečí a volání jména sluchově postiženého.“¹³⁵ Přestože je v této definici uvedena i osoba s jiným než sluchovým postižením, signální pes je vnímán pouze jako pes pomáhající rozlišovat zvukové signály. Přivolání pomoci, které je pro osoby trpící záchvatovými onemocněními a ztrátami vědomí stěžejní, nebylo do definice začleněno.

Portugalsko: Vládní nařízení č. 74/2007 výslovně uvádí pouze psa pro osoby se sluchovým postižením (*cão para surdo*).¹³⁶ Nařízení však opět nestanoví, s jakými činnostmi tento druh speciálně vycvičeného psa pomáhá.

2.5. Osoba způsobilá k výcviku psa se speciálním výcvikem

Součástí navrhované legální definice psa se speciálním výcvikem je také požadavek, aby byl pes vycvičený osobou k tomu odborně způsobilou. Z tohoto důvodu považují za nezbytné se v rámci této kapitoly dotknout také tématu stávajících podmínek pro získání oprávnění ke speciálnímu výcviku psů na pomoc osobám s handicapem a možností jejich budoucího zpřísnění.

Chov zvířat a jejich výcvik, včetně chovu a výcviku psů na pomoc osobám se zdravotním postižením, se podle stávající právní úpravy řadí mezi živnosti volné.¹³⁷ K získání živnostenského oprávnění tedy stačí, aby byla fyzická osoba plně svéprávná a bezúhonná. U nezletilých lze podmínku svéprávnosti nahradit souhlasem zákonného zástupce k samostatnému provozování podnikatelské činnosti za současného přivolení soudu.¹³⁸ Speciální výcvik proto v současné době může provádět každý, kdo se pro tuto činnost rozhodne.

Jak zdůraznila Šabatová, za stávajících podmínek je výcvik psích asistentů pro osoby se zdravotním postižením zabezpečován poněkud „živelně“. Požadavky na výcvik psa na pomoc osobám s handicapem se od běžného výcviku zvířat významně odlišují. I přesto v České republice doposud nebyl vytvořen kontrolní mechanismus zabývající se hodnocením odborné

¹³⁵ § 25 odst. 4 zákona č. 447/2008 Z. z.

¹³⁶ Artigo 1.º, n.º 3, alínea b) de Decreto-Lei n.º 74/2007 de 27 de março.

¹³⁷ § 25 odst. 2 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve spojení s bodem 5. přílohy č. 4 k zákonu č. 455/1991 Sb.

¹³⁸ § 25 odst. 1 ve spojení s § 6 odst. 1 zákona č. 455/1991 Sb.

způsobilosti výcvikových subjektů a kvality prováděného výcviku.¹³⁹ Pouze v případě vodícího psa, na jehož pořízení lze v současné době poskytnout příspěvek, je požadován výcvik a předání provedené členem mezinárodní organizace sdružující výcvikové školy,¹⁴⁰ avšak bez bližšího upřesnění.¹⁴¹

Zajištění kvalitního výcviku psa odpovídajícího potřebám osoby s handicapem však považují za zcela zásadní. Jen řádně vycvičený pes umožní osobě se zdravotním postižením plné uplatnění jejích práv a náležité plnění povinností. V opačném případě hrozí újma nejen jeho uživateli, který spoléhá na řádnou asistenci například při převádění přes rušnou vozovku, přivolání pomoci při ohrožení života nebo v jiné krizové situaci. Případem vodícího psa, který byl předán, aniž by splňoval požadované dovednosti, se zabýval i Nejvyšší soud.¹⁴²

Způsobí-li pes se speciálním výcvikem, respektive jakékoliv zvíře sloužící jako pomocník pro osobu se zdravotním postižením, újmu, vlastník nebo osoba, které bylo toto zvíře vlastníkem svěřeno, se může povinnosti k její náhradě zprostit, pokud prokáže, že při doзору nezanedbal potřebnou pečlivost, případně že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti.¹⁴³ Zpřísněním podmínek odborné způsobilosti pro výcvik psa na pomoc osobám se zdravotním postižením by však pravděpodobnost vzniku újmy mohla být významně snížena.

Za vhodné řešení považují zařadit chov a výcvik psů na pomoc osobám se zdravotním postižením mezi živnosti vázané. Kromě plné svéprávnosti a bezúhonnosti by pro získání živnostenského oprávnění bylo vyžadováno také dosažení určité úrovně odborné způsobilosti. Obdobně je tomu dnes například u drezúry zvířat.¹⁴⁴ To ostatně navrhovala již Galetová ve

¹³⁹ ŠABATOVÁ, Anna. *Doporučení veřejné ochránkyně práv vládě České republiky podle ustanovení § 22 odst. 1 ve spojení s § 21b písm. c) zákona o veřejném ochránci práv ve věci vydání zákona, který by upravil některá práva osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem* [online]. Brno, 11. 4. 2016. Sp. zn. 23/2015/SZD/MP. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD-MP-doporuceni.pdf

¹⁴⁰ § 9 odst. 12 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením.

¹⁴¹ Dne 9. listopadu 2023 jsem telefonicky kontaktovala Okresní správu sociálního zabezpečení v Nymburce. Zaměstnankyně úřadu jsem se dotázala, jakým způsobem je ověřováno, že byl vodící pes vycvičen podle požadavků platné právní úpravy. Bylo mi sděleno, že kvalita výcviku vodícího psa je nymburskou pobočkou ověřována alespoň přítomností zaměstnanců úřadu při závěrečné zkoušce psa, na jehož pořízení má být příspěvek poskytnut. Účast osob podílejících se na rozhodování o poskytnutí příspěvku na závěrečném přezkoušení však není vyžadována. Záleží tedy vždy na přístupu konkrétního úřadu. Zaměstnanci okresní správy sociálního zabezpečení ovšem ve většině případů nedisponují znalostmi z oblasti speciálního výcviku vodících psů, které jsou pro posouzení kvality psa klíčové. Žádost o poskytnutí příspěvku na pořízení vodícího psa je navíc možné podat i v případě, kdy už byl speciální výcvik ukončen a vodící pes předán svému uživateli. Podle sdělení zaměstnankyně úřadu se jedná o poměrně častý případ.

¹⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2018, sp. zn. 33 Cdo 1201/2017.

¹⁴³ § 2934 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁴⁴ Příloha č. 2 k zákonu č. 455/1991 Sb.

výzkumné zprávě zpracované pro potřeby Ministerstva práce a sociálních věcí v roce 2008.¹⁴⁵ Od té doby se však podmínky nezměnily.

Pokud by bylo schváleno začlenění psích pomocníků pro osoby s handicapem mezi živnosti vázané, konkrétní podoba požadované odborné způsobilosti by měla být konzultována především s výcvikovými subjekty. Výcvikové školy, které v roce 2008 oslovila Galetová, uváděly následující návrhy:

- vzdělání a praxe v chovu a výcviku psů,
- vzdělání a praxe v oblasti zdravotního postižení,
- vzdělání a praxe v oblasti komunikace s osobami se zdravotním postižením,
- vzdělání v oblasti základního výcviku a veterinární péče o psa,
- bezbariérové zázemí pro klienty,
- odpovídající ustájení psů,
- psychologické vyšetření osob, které přichází do kontaktu s osobami se zdravotním postižením,
- znalost dotčených právních předpisů.¹⁴⁶

Při stanovení požadovaných podmínek je nezbytné zohlednit také aktuálně dostupné možnosti. V současné době u nás bohužel není možné získat odborné vzdělání nebo osvědčení v oblasti speciálního výcviku psů pro osoby s handicapem na celostátní úrovni.¹⁴⁷ Vedle požadovaného vzdělání a praxe lze uvažovat rovněž o (alternativní) podmínce členství v mezinárodní organizaci sdružující výcvikové subjekty. Tyto mezinárodní organizace by však měly být jednoznačně specifikovány.

V návrhu zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem, byla osoba odborně způsobilá ke speciálnímu výcviku psa vymezena jako „fyzická nebo právnická osoba, která má speciální výcvik psů v předmětu činnosti a je řádným členem mezinárodní organizace sdružující výcvikové subjekty *Assistance Dogs International (ADI)* nebo *International Dog Federation (IGDF)*.“¹⁴⁸ Díky tomu měla být zajištěna odbornost výcvikového subjektu, kvalita prováděného výcviku a mechanismus

¹⁴⁵ GALETOVÁ, Zdeňka. Poskytování služeb. In: *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2008, s. 72-73 [cit. 2024-03-17]. ISBN 978-80-7416-015-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf

¹⁴⁶ GALETOVÁ, Zdeňka. Poskytování služeb. In: *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2008, s. 73 [cit. 2024-03-17]. ISBN 978-80-7416-015-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ § 4 návrhu zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem. Sněmovní tisk 883/0. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=883&CT1=0>

kontroly, že jsou dodržovány výcvikové standardy, kterými tyto mezinárodní organizace disponují.¹⁴⁹ Z výcvikových subjektů působících v České republice jsou v současné době členem ADI organizace Helpes - Centrum výcviku psů pro postižené, o.p.s., PES PRO TEBE, z.s. a Pestrá o.p.s.¹⁵⁰ Členem *International Guide Dog Federation* (dále také jen „IGDF“) jsou Středisko výcviku vodících psů SONS ČR, Nadační fond Mathilda a Škola pro výcvik vodících psů, s.r.o.¹⁵¹ Organizace Pomocné tlapy o.p.s. a Vodící psi srdcem, z.s. mají udělen status žadatele IGDF.¹⁵²

Podmínění odborné způsobilosti pro výcvik psa na pomoc osobám s handicapem pouze členstvím v jedné ze dvou konkrétně označených mezinárodních organizací bylo však návrhu zákona vytýkáno tehdejší vládou. Vláda nezpochybňovala možnost převzít standardy výcviku mezinárodních nestátních organizací. Zároveň ale požadovala kontrolu jejich dodržování na národní úrovni. Za tímto účelem bylo navrhováno zřídit národní akreditační systém, jehož úkolem by bylo hodnocení kvality výcviku psa a odborné způsobilosti jejich cvičitelů.¹⁵³

Výtku tehdejší vlády považují za opodstatněnou. Zřízení národního akreditačního systému je podle mého názoru vhodnou alternativou k případnému zařazení chovu a výcviku psů na pomoc osobám s handicapem pod živnosti vázané. Odborná způsobilost by v tomto případě byla posuzována nezávislým orgánem s celostátní působností, a to na základě předem stanovených transparentních kritérií.

Odborné způsobilosti osob, které provádějí výcvik psů na pomoc osobám se zdravotním postižením, se věnuje třetí pracovní skupina v rámci technické komise CEN/TC 452.¹⁵⁴ Díky jednotným požadavkům odborné způsobilosti výcvikových subjektů by byla zajištěna stejná úroveň kvality psích pomocníků pro osoby s handicapem napříč členskými státy Evropské unie. Takový výsledek je podle mého názoru více než žádoucí. Dokumenty připravované třetí

¹⁴⁹Asistenční pes v českém právu. In: PRAGEROVÁ, Klára a Jana SIROTKOVÁ. *Asistenční pes pro dítě se zdravotním postižením: Průvodce pro rodiny dětí s postižením, odborníky a další zájemce*. V Praze: Pasparta, 2020, s. 12. ISBN 978-80-88290-54-4.

¹⁵⁰ Results for Members serving Czech Republic. In: ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL. *Assistance Dogs International* [online]. © 2023 [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://assistancedogsinternational.org/index.php?src=directory&view=programs&category=Czech%20Republic>

¹⁵¹ List of Guide Dog Providers: Czech Guide Dog School. In: ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL. *Assistance Dogs International* [online]. © 2023 [cit. 2023-07-28]. Dostupné z: https://www.igdf.org.uk/closest-dog-guide-providers/europe/?sft_country=czech-republic

¹⁵² Applicant, Affiliate and Enquiring Organisations: Applicant Organisations. In: ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL. *Assistance Dogs International* [online]. © 2023 [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://www.igdf.org.uk/closest-dog-guide-providers/applicant-affiliate-and-enquiring-organisations/>

¹⁵³ Stanovisko vlády k návrhu zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem. Sněmovní tisk 883/1. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=883&ct1=1>

¹⁵⁴ CEN/TC 452 – Assistance Dogs. In: CEN-CENELEC. *CEN* [online]. © 2022 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: https://standards.cencenelec.eu/dyn/www/f?p=205:29:0:::FSP_ORG_ID,FSP_LANG_ID:2181734.25&cs=1DDA7DC7704B51C05CC18CCF0FBD0E06A#1

pracovní skupinou se však nyní nachází ve fázi navrhování a hlasování je předpokládáno až na konci května roku 2025.¹⁵⁵

Slovensko: Osoba odborně způsobilá k výcviku psa se speciálním výcvikem je v zákoně č. 447/2008 Z. z. vymezena jako „osoba, jejímž předmětem činnosti je výcvik psů se speciálním výcvikem a je členem mezinárodní organizace sdružující výcvikové školy nebo jí byla udělena akreditace mezinárodní organizací sdružující výcvikové školy.“ Obdobně jako u požadavků na výcvik vodících psů v České republice není blíže vymezeno, o jakou mezinárodní organizaci se jedná. Podmínka členství v této organizaci je také považována za splněnou, pokud osoba podala přihlášku. Toto období je omezeno nejdéle na 5 let od jejího podání. Na rozdíl od české úpravy je výslovně požadováno, aby měla osoba speciální výcvik uveden v předmětu činnosti.¹⁵⁶

Portugalsko: V Portugalsku mohou výcvik psů na pomoc osobám s handicapem provádět pouze zařízení akreditovaná pro výcvik, která disponují speciálně kvalifikovanými cvičiteli. Registraci subjektů akreditovaných pro výcvik psů na pomoc osobám s handicapem provádí Národní institut pro rehabilitaci (*Instituto Nacional para a Reabilitação, I.P.*).¹⁵⁷ Podle vyjádření předsedy správní rady výcvikové organizace *Ánimas* pana Abília Leiteho poskytnutého dne 13. ledna 2023 lze v současné době v Portugalsku registrovat pouze zařízení, která jsou členem organizace ADI nebo IGDF.

¹⁵⁵ CEN/TC 452/WG 3 – Competencies for assistance dogs' professionals. In: CEN-CENELEC. *CEN* [online]. © 2022 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: https://standards.cencenelec.eu/dyn/www/f?p=205:22:0:::FSP_ORG_ID,FSP_LANG_ID:2440362,25&cs=180E5279EC0EB298911C7FCD846B5343F

¹⁵⁶ § 25 odst. 5 zákona č. 447/2008 Z. z.

¹⁵⁷ Artigo 5.º, n.º 2 de Decreto-Lei n.º 74/2007 de 27 de março.

3. Příspěvek na zvláštní pomůcku

Domácnosti, ve kterých žije osoba se zdravotním postižením, se často potýkají také s finančními problémy a jejich ekonomická situace bývá poměrně komplikovaná. Tyto domácnosti zpravidla nejsou schopné uhradit veškeré nezbytné pomůcky samy.¹⁵⁸ Kompenzační pomůcky však mnohdy přispívají ke zvýšení samostatnosti osob se zdravotním postižením a jejich zapojení do společenského života. Nejen z tohoto důvodu je žádoucí, aby stát osobám se zdravotním postižením poskytoval finanční prostředky na pořízení kompenzačních pomůcek různého druhu. Za tímto účelem je dnes na základě zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, poskytován příspěvek na zvláštní pomůcku.

Zákon č. 329/2011 Sb. byl vyhlášen dne 14. listopadu 2011 a účinnosti nabyl již 1. ledna 2012.¹⁵⁹

Pro předchozí právní úpravu sociální péče představovalo přijetí tohoto zákona poměrně zásadní krok kupředu. Dávkový systém byl zjednodušen, přizpůsoben aktuálním potřebám a zbaven přežitků z dob minulého režimu. Nahrazení nevyhovující úpravy vyhlížel český právní řád opravdu dlouho. I přesto, jak poznamenává Koldinská, „byla stávající právní úprava finalizována pod poměrně velkým časovým tlakem, čímž poněkud utrpěla na legislativní kvalitě.“¹⁶⁰

Díky zákonu č. 329/2011 Sb. došlo také k významnému posunu ve vztahu k samotnému vnímání osob se zdravotním postižením. Původní systém péče o těžce zdravotně postižené občany, pozůstatek socialistického zákonodárství plně odrážející lékařský model, vystřídal moderní sociální přístup. Díky tomu byla česká právní úprava nejen terminologicky přizpůsobena trendu *person-first (people-first) language*.¹⁶¹

Vedle příspěvku na zvláštní pomůcku je na základě zákona č. 329/2011 Sb. osobám se zdravotním postižením poskytován také příspěvek na mobilitu. Dále je osobám s handicapem poskytován příspěvek na péči. Jeho úprava je však obsažena v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.¹⁶² Stávající řešení lze odůvodnit především rozdílným účelem, který je poskytováním těchto příspěvků sledován. Smysl příspěvku na mobilitu a příspěvku na zvláštní pomůcku je vymezen jako zmírnění sociálních důsledků zdravotního postižení a začlenění

¹⁵⁸ FRANZOVÁ, Michaela. Dávky pro zdravotně postižené osoby. In: CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 227. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-732-0.

¹⁵⁹ § 51 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁶⁰ KOLDINSKÁ, Kristina. Dávky poskytované osobám se zdravotním postižením. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 371-375. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.

¹⁶¹ *Tamtéž*.

¹⁶² Část druhá zákona č. 108/2006 Sb.

osoby s handicapem do společnosti.¹⁶³ Příspěvek na péči je určen pro osoby závislé na pomoci jiné fyzické osoby. Jeho prostřednictvím se stát podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci při zvládání základních životních potřeb osob.¹⁶⁴ Sloučení dnes poněkud roztráštěné úpravy do jednoho zákona upravujícího dávky poskytované osobám se zdravotním postižením, kterými všechny tyto tři příspěvky jsou, se dle mého názoru do budoucna jeví jako praktické.

Příspěvek na zvláštní pomůcku představuje jednorázovou dávku, jejímž prostřednictvím stát přispívá na úhradu nákladů vynaložených na pořízení pomůcky, díky které je osobě s handicapem umožněno zvládat základní životní potřeby, socializovat se, čerpat informace, vzdělávat se, uplatnit se na trhu práce nebo se připravovat na budoucí povolání.¹⁶⁵ Příspěvek lze poskytnout na zvláštní pomůcku, kterou si žadatel teprve v budoucnu pořídí, i na pomůcku, která byla zakoupena v období 12 kalendářních měsíců před zahájením řízení o poskytnutí příspěvku.¹⁶⁶

Rozhodování o příspěvku na zvláštní pomůcku bylo zákonem svěřeno krajským pobočkám Úřadu práce České republiky.¹⁶⁷ Posudek o zdravotním stavu, který odůvodňuje nebo naopak vylučuje přiznání příspěvku, a představuje tak klíčový podklad pro rozhodnutí o přiznání nebo nepřiznání příspěvku, předkládají lékaři Lékařské posudkové služby příslušné okresní správy sociálního zabezpečení.¹⁶⁸ O odvolání proti rozhodnutí o přiznání nebo nepřiznání příspěvku na zvláštní pomůcku rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí.¹⁶⁹

Seznam jednotlivých druhů a typů zvláštních pomůcek, na jejichž pořízení lze příspěvek poskytnout, je obsažen v příloze č. 1 k vyhlášce č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Tento krok byl odůvodněn relativně rychlým technologickým pokrokem a pokrokem v léčebných postupech, díky nimž lze předpokládat častější potřebu novelizace.¹⁷⁰ Od svého přijetí byla vyhláška novelizována zatím devětkrát. Seznam zvláštních pomůcek je v současné době rozdělen do pěti

¹⁶³ § 1 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁶⁴ § 7 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb.

¹⁶⁵ § 9 odst. 5 písm. b) zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁶⁶ § 14 odst. 3 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁶⁷ § 5 odst. 1 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁶⁸ Dávky pro osoby se zdravotním postižením: Příspěvek na zvláštní pomůcku. *Úřad práce ČR* [online]. [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim3>

¹⁶⁹ § 5 odst. 2 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁷⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, Zvláštní část, K § 9 až 12, sněmovní tisk č. 374 Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, s. 50. In: Psp.cz [online]. [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71237&pdf=1>

částí v závislosti na druhu zdravotního postižení, jehož následky pomáhají dané pomůcky překonat.¹⁷¹

3.1. Podmínky vzniku nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku

Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku vzniká při naplnění zákonných předpokladů.¹⁷² Ke vzniku nároku na výplatu této dávky dochází až podáním žádosti o přiznání příspěvku, na který vznikl nárok.¹⁷³ Za účelem ověření, zda jsou podmínky pro vznik nároku naplněny, jsou zaměstnanci Úřadu práce a Ministerstva práce a sociálních věcí oprávněni vstupovat do obydlí žadatele nebo příjemce dávky na základě jejich souhlasu.¹⁷⁴

Okruh oprávněných osob je v první řadě podmíněn přihlášením k trvalému pobytu a bydlištěm na území České republiky.¹⁷⁵ Příspěvek dále náleží také vybraným skupinám osob, které nemají na území České republiky trvalý pobyt, pokud zde mají bydliště. Jedná se například o osoby, kterým byla udělena mezinárodní ochrana v podobě azylu, nebo cizince, kterým tento nárok vyplývá z mezinárodní smlouvy.¹⁷⁶ Právě institut bydliště¹⁷⁷ zaručuje, že mezi danou osobou a Českou republikou existuje pouto odůvodňující poskytnutí příspěvku.¹⁷⁸

Pro vznik nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku je dále vyžadováno, aby osoba spadající do okruhu oprávněných osob splnila následující podmínky:

a) zdravotní podmínka

Tato podmínka je v zákoně vymezena současně pozitivně i negativně. Pro vznik nároku je vyžadováno zdravotní postižení mající charakter nepříznivého zdravotního stavu. Zdravotní stav oprávněné osoby zároveň nesmí přiznání příspěvku vylučovat.¹⁷⁹ Zdravotní postižení odůvodňující přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku i zdravotní stavy jeho přiznání vylučující

¹⁷¹ S názvy „Zvláštní pomůcky určené těžce zrakově postiženým osobám“ a „Zvláštní pomůcky určené těžce sluchově postiženým osobám“ označující druhou a třetí část, se však úplně neztotožňují, protože neodpovídají dnes převládajícímu sociálnímu přístupu a narušují jinak v právní úpravě použitou terminologii. Vhodnější by bylo označení „Zvláštní pomůcky určené osobám s těžkým zrakovým postižením“ a „Zvláštní pomůcky určené osobám s těžkým sluchovým postižením“.

¹⁷² § 14 odst. 1 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁷³ § 14 odst. 2 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁷⁴ § 33 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁷⁵ § 3 písm. a) zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁷⁶ § 3 písm. b) až f) zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁷⁷ § 5 odst. 6 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

¹⁷⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, Zvláštní část, K § 3, sněmovní tisk č. 374 Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, s. 50. In: Psp.cz [online]. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71237&pdf=1>

¹⁷⁹ § 9 odst. 1 zákona č. 329/2011 Sb.

vyjmenovává příloha k zákonu č. 329/2011 Sb.¹⁸⁰ Výčet zde obsažený je taxativní, tudíž už není dán prostor pro srovnání s jinými, v zákoně nezahrnutými handicap, jako tomu bylo podle předchozí právní úpravy platné do 31. prosince 2011.¹⁸¹

Kritérium dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu zákon vymezuje jako nepříznivý zdravotní stav, který v souladu s poznatky lékařské vědy trvá nebo u něhož se předpokládá trvání déle než 1 rok.¹⁸² Podle důvodové zprávy k zákonu č. 329/2011 Sb. bylo toto vymezení zvoleno se záměrem vyloučit především přechodné poúrazové stavy nebo stavy vyléčitelné v řádu několika měsíců.¹⁸³ Toto řešení se s ohledem na účel právní úpravy dávek pro osoby s handicapem jeví jako zcela opodstatněné.

b) podmínka věku

Další podmínkou pro vznik nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku je věk. Obecně platí, že osoba musí být starší jednoho roku.¹⁸⁴ Ve vztahu k vybraným zvláštním pomůckám je však tato podmínka upravena odlišně. Pokud je příspěvek poskytován na pořízení motorového vozidla, schodolezu, stropního zvedacího systému, svislé zdvihací plošiny, šikmé zvedací plošiny, schodišťové sedačky či na úpravu bytu, věková hranice se zvyšuje na tři roky.¹⁸⁵ V případě příspěvku na pořízení vodícího psa musí být osoba starší 15 let.¹⁸⁶

c) podmínka naplnění účelu příspěvku a využití pomůcky

Vedle hlediska zdravotního stavu byly mezi podmínky vzniku nároku na tuto dávku zařazeny také podmínky odrážející sociální hledisko.¹⁸⁷ Osobě se zdravotním postižením musí být díky zvláštní pomůcce umožněno zvládat sebeobsahu, realizovat se na trhu práce, připravovat se na budoucí povolání, získávat informace, vzdělávat se anebo se stýkat s okolím. Při posuzování splnění této podmínky jsou zohledňovány také další pomůcky, zdravotnické

¹⁸⁰ Příspěvek je poskytován osobám s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, s těžkým zrakovým nebo sluchovým postižením, se zdravotním postižením interní povahy způsobujícím těžké omezení pohyblivosti a ve vztahu k příspěvku na pořízení motorového vozidla nebo speciálního zádržního systému také osobám s autistickou poruchou s těžkým funkčním postižením či s těžkou nebo hlubokou mentální retardací.

¹⁸¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. června 2016, č. j. 4 Ads 51/2016-29.

¹⁸² § 9 odst. 3 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁸³ Důvodová zpráva k zákonu č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, Zvláštní část, K § 9 až 12, sněmovní tisk č. 374 Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, s. 50. In: Psp.cz [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71237&pdf=1>

¹⁸⁴ § 9 odst. 5 písm. a) bod 3. zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁸⁵ § 9 odst. 5 písm. a) bod 1. zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁸⁶ § 9 odst. 5 písm. a) bod 2. zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁸⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, Zvláštní část, K § 9 až 12, sněmovní tisk č. 374 Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, s. 50. In: Psp.cz [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71237&pdf=1>

prostředky, úpravy a předměty, které osoba žádající o příspěvek využívá.¹⁸⁸ Dále musí být naplněna podmínka, že oprávněná osoba může zvláštní pomůcku využívat, případně ji může využívat ve svém sociálním prostředí.¹⁸⁹

Zakotvením výše uvedených podmínek vzniku nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku byl zdůrazněn účel sledovaný právní úpravou. Příspěvek je poskytován na pomůcky umožňující osobám s handicapem vykonávat každodenní rutinní činnosti. Zároveň se však jedná o pomůcky zvláštní povahy, které nepředstavují pouze obvyklé vybavení domácností nebo běžně užívané předměty.¹⁹⁰

d) tzv. negativní podmínka

Nárok na příspěvek vzniká pouze za předpokladu, že se nejedná o zdravotnický prostředek plně nebo částečně hrazený z veřejného zdravotního pojištění nebo zapůjčený zdravotní pojišťovnou. Příspěvek nemůže být přiznán ani v případě, že zvláštní pomůcka není hrazena z veřejného zdravotního pojištění nebo zapůjčena příslušnou zdravotní pojišťovnou z důvodu nedostatečné zdravotní indikace.¹⁹¹

Zákon pamatuje také na situace, kdy je zvláštní pomůcka dostupná v různých variantách. Pro tyto případy je stanoveno, že se příspěvek poskytuje na pomůcku v základním provedení, které osobě vzhledem k jejímu zdravotnímu postižení plně vyhovuje a zároveň je nejméně ekonomické náročné.¹⁹²

3.2. Výše příspěvku na zvláštní pomůcku

Pro určení výše poskytovaného příspěvku zákon č. 329/2011 Sb. stanoví hranici 10 000 Kč. Do konce roku 2017 bylo rozhodující částkou 24 000 Kč.¹⁹³ Důvodem snížení byl velký počet zvláštních pomůcek, jejichž cena původní hranice vůbec nedosahovala. Nejprve bylo navrhováno snížit hranici dokonce na 8 000 Kč.¹⁹⁴

¹⁸⁸ § 9 odst. 5 písm. b) zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁸⁹ § 9 odst. 5 písm. c) zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, Zvláštní část, K § 9 až 12, sněmovní tisk č. 374 Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, s. 50. In: Psp.cz [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71237&pdf=1>

¹⁹¹ § 9 odst. 8 a 9 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁹² § 9 odst. 10 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁹³ Čl. I bod 6. zákona č. 301/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů.

¹⁹⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 301/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, Obecná část, Zhodnocení platného právního stavu, důvod předložení a cíle navrhovaných změn, sněmovní tisk č. 935/0 Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, s. 10. In: Psp.cz [online]. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=116375>

Pokud cena zvláštní pomůcky nedosahuje 10 000 Kč, závisí poskytnutí příspěvku na její pořízení na výši příjmu oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných. Příspěvek je poskytován za předpokladu, že příjem nedosahuje osminásobku životního minima. Zákon však z důvodů hodných zvláštního zřetele umožňuje příspěvek poskytnout také v případě, kdy příjem částku odpovídající osminásobku životního minima překračuje.¹⁹⁵ U pomůcek, jejichž cena je vyšší než 10 000 Kč, se již výše příjmu nezohledňuje. Test příjmu je tedy u příspěvku na zvláštní pomůcku prováděn pouze částečně.¹⁹⁶ V případě příspěvku na pořízení motorového vozidla je způsob určení výše příspěvku upraven samostatně a pohybuje se v rozmezí od 100 000 Kč do 200 000 Kč.¹⁹⁷

Již z názvu této dávky vyplývá, že stát neposkytuje úplnou úhradu nákladů, které jsou na pořízení zvláštní pomůcky vynakládány. Jedná se pouze o příspěvek, který tyto náklady pokrývá částečně. Z tohoto důvodu je stanovena míra spoluúčasti oprávněné osoby, která opět závisí na ceně pomůcky. U pomůcek podléhajících testu příjmu je spoluúčast pevně stanovena na částku 1 000 Kč.¹⁹⁸ U ostatních pomůcek spoluúčast oprávněné osoby činí 10 % z jejich předpokládané nebo již uhrazené ceny. Maximální výše příspěvku na jednu zvláštní pomůcku činí 350 000 Kč, v případě svislé zdvihací plošiny a šikmé zvedací plošiny 500 000 Kč.¹⁹⁹ Míra spoluúčasti může být z důvodu nedostatku finančních prostředků oprávněné osoby snížena. Vždy činí alespoň 1 000 Kč.²⁰⁰

Není vyloučeno, aby bylo jedné osobě současně vyplaceno více příspěvků na zvláštní pomůcky, které za účelem kompenzace svého zdravotního postižení využívá. V praxi je naopak tato situace velmi běžná. Dle zákonné úpravy však součet takto vyplacených příspěvků nesmí v období šedesáti po sobě jdoucích kalendářních měsíců přesáhnout 800 000 Kč, v případě svislé zdvihací plošiny a šikmé zvedací plošiny částku 850 000 Kč.²⁰¹

Zákon č. 329/2011 Sb. upravuje také povinnost vrátit poskytnutý příspěvek na zvláštní pomůcku nebo jeho poměrnou část. Příspěvek na zvláštní pomůcku je vždy vázán na pořízení konkrétního druhu nebo typu pomůcky. Povinnost vrátit poskytnutý příspěvek proto nejčastěji vzniká v případě, kdy oprávněná osoba v zákonem stanovené lhůtě nepoužije příspěvek na pořízení určené zvláštní pomůcky nebo příspěvek na pořízení této pomůcky nepoužije v plné

¹⁹⁵ § 10 odst. 1 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁹⁶ KOLDINSKÁ, Kristina. Dávky poskytované osobám se zdravotním postižením. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 373. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.

¹⁹⁷ § 10 odst. 5 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁹⁸ § 10 odst. 2 zákona č. 329/2011 Sb.

¹⁹⁹ § 10 odst. 3 zákona č. 329/2011 Sb.

²⁰⁰ § 10 odst. 4 zákona č. 329/2011 Sb.

²⁰¹ § 10 odst. 7 zákona č. 329/2011 Sb.

výši. Dále se jedná o případy, kdy je poskytnutý příspěvek použitý v rozporu s rozhodnutím o jeho přiznání,²⁰² tedy například na pořízení jiné než v rozhodnutí uvedené pomůcky či za zcela odlišným účelem. Povinnost vrátit poměrnou část již poskytnutého příspěvku vzniká pouze za předpokladu, že tato částka převyšuje 100 Kč.²⁰³ Krajská pobočka Úřadu práce může navíc v odůvodněných případech povinnost vrátit příspěvek nebo jeho poměrnou část prominout,²⁰⁴ což úřadu umožňuje zohlednit konkrétní okolnosti jednotlivých případů.

3.3. Příspěvek na pořízení vodícího psa

Příspěvek na pořízení vodícího psa představuje jednorázovou dávku na pořízení psa, který byl vycvičen a předán právnickou nebo fyzickou osobou, která je členem mezinárodní organizace sdružující výcvikové školy. Podmínku takového členství zákon považuje za splněnou také v případě, kdy osoba dosud není členem této organizace, ale již za tímto účelem podala přihlášku. Toto období je však omezeno nejdéle na 2 roky ode dne jejího podání.²⁰⁵ Z mého pohledu toto řešení není příliš praktické. Podání přihlášky samo o sobě nezaručuje, že daná osoba poskytuje kvalitní výcvik vodícího psa, ani že bude této osobě členství skutečně uděleno.

Mezinárodní organizace sdružující výcvikové školy navíc není nijak blíže specifikována. To může vést až k poskytnutí příspěvku na psa vycvičeného osobou, která tuto podmínku nenaplnuje. Úřady, které rozhodují o přiznání příspěvku, totiž přesně neví, jak tuto podmínku ověřit. V takovém případě hrozí, že ani předaný pes nebude splňovat veškeré požadované dovednosti a pro osobu s handicapem bude představovat spíše přítěž a ohrožení.²⁰⁶

Před pasáže zaměřené na stávající podobu příspěvku na pořízení vodícího psa a možnosti financování jiných druhů psů se speciálním výcvikem, jsem zařadila také bod o vývoji právní úpravy příspěvku na pořízení vodícího psa a s ní souvisejících institutů. Tato dávka má na našem území poměrně dlouhou tradici. Díky stručnému, ale ucelenému přehledu jejího vývoje a s ní souvisejících institutů lze blíže porozumět jejímu významu v rámci naší právní kultury. To považuji za přínosné nejen pro případnou tvorbu návrhů na změnu právní úpravy, které jsou také obsahem mé práce.

²⁰² § 12 odst. 1 zákona č. 329/2011 Sb.

²⁰³ § 12 odst. 3 zákona č. 329/2011 Sb.

²⁰⁴ § 12 odst. 4 zákona č. 329/2011 Sb.

²⁰⁵ § 9 odst. 12 zákona č. 329/2011 Sb.

²⁰⁶ ŠABATOVÁ, Anna. *Doporučení veřejné ochránčyně práv vládě České republiky podle ustanovení § 22 odst. 1 ve spojení s § 21b písm. c) zákona o veřejném ochránci práv ve věci vydání zákona, který by upravil některá práva osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem* [online]. Brno, 11. 4. 2016. Sp. zn. 23/2015/SZD/MP. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD-MP-doporuzeni.pdf

3.3.1. Vývoj právní úpravy příspěvku na pořízení vodícího psa

Příspěvek na pořízení vodícího psa je v České republice poskytován již od roku 1957, kdy byla tato dávka poprvé výslovně upravena v rámci systému doplňkové péče.²⁰⁷ Vodící pes, který nevidomému²⁰⁸ nahrazoval průvodce, byl také bezplatně dopravován v prostředcích veřejné dopravy.²⁰⁹ Původně velmi stručná právní úprava byla postupně doplňována o jednotlivé požadavky podmiňující vznik nároku na poskytnutí příspěvku na vodícího psa, o konkrétní výši této dávky i o dovednosti, které musí vodící pes ovládat.

Už od roku 1964 byl však vodící pes určitým způsobem vyčleněn mimo kategorii běžných pomůcek pro nevidomé.²¹⁰ Úmyslem zákonodárce mohlo být například zdůraznění zvláštních vlastností této pomůcky. Vodící pes je nejen nástrojem k překonávání překážek plynoucích ze zrakového postižení, ale zároveň živým tvorem. Z tohoto důvodu takové řešení považuji za spíše pozitivní. Nadále zůstala zachována i bezplatná doprava spoji místní hromadné dopravy v rámci tzv. mimořádných výhod pro občany trvale těžce poškozené na zdraví.²¹¹

Oddělená úprava příspěvku na zakoupení vodícího psa byla přejata i v roce 1975.²¹² Na rozdíl od předchozích předpisů právní úprava obsahovala také ustanovení o výši poskytované dávky. Příspěvek byl zpravidla poskytován v plné výši nákladů potřebných na zakoupení a výcvik vodícího psa a jeho předání nevidomému.²¹³ Mezi mimořádnými výhodami zůstala také bezplatná přeprava vodícího psa, pokud nevidomý nebyl doprovázen průvodcem.²¹⁴

Před transformací systému sociálního zabezpečení do jeho současné podoby byl příspěvek na pořízení vodícího psa upraven ve vyhlášce č. 182/1991 Sb. Vodící pes však nebyl uveden v Příloze č. 4 mezi 56 rehabilitačními a kompenzačními pomůckami, na které bylo možné poskytnout příspěvek. Vyhláška samostatně stanovila, že úplně nebo prakticky nevidomým bylo možné uhradit výdaje spojené s výcvikem a odevzdáním vodícího psa, a to až

²⁰⁷ § 2 odst. 1 písm. c) vyhlášky č. 170/1957 Ú. l., kterou se stanoví podrobnosti o provádění doplňkové péče, jakož i rozsah a podmínky mimořádných výhod poskytovaných osobám trvale těžce poškozeným na zdraví.

²⁰⁸ Ve všech právních předpisech uvedených v rámci tohoto bodu byl uveden pojem „nevidomý“. To odpovídalo dříve převládajícímu lékařskému přístupu ke zdravotnímu postižení. Dnes je namísto toho upřednostňováno například označení „osoba se zrakovým postižením v podobě úplné nebo praktické nevidomosti“. Některé z platných právních předpisů však tento trend nadále nedodrží.

²⁰⁹ § 5 odst. 4 vyhlášky č. 170/1957 Ú. l.

²¹⁰ § 103 odst. 1 vyhlášky č. 102/1964 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení.

²¹¹ § 104 odst. 4 vyhlášky č. 102/1964 Sb.

²¹² § 37 odst. 1 vyhlášky č. 130/1975 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení.

²¹³ § 37 odst. 2 vyhlášky č. 130/1975 Sb.

²¹⁴ § 39 odst. 4 písm. c) vyhlášky č. 130/1975 Sb.

do výše obvyklých nákladů.²¹⁵ Míra spoluúčasti žadatele byla určována individuálně.²¹⁶ Zákodárce v tomto případě ani nezvolil označení „příspěvek“.

Vyhláška č. 182/1991 Sb. dále umožňovala občanům s tělesným, zrakovým a sluchovým postižením poskytnout příspěvek na opatření srovnatelné, v příloze neuvedené pomůcky.²¹⁷ V tomto kroku už však spatřuji určité znevýhodnění ve vztahu k vodícímu psovi a s ním srovnatelným pomůckám. Vyčleněním úpravy úhrady nákladů na opatření vodícího psa do samostatného ustanovení zůstal nadále zdůrazněn jeho specifický charakter. Zároveň však bylo znemožněno žádat o příspěvek na opatření jiného než vodícího psa, protože tato možnost byla připuštěna jen ve vztahu k pomůckám uvedeným v Příloze č. 4.

S přijetím vyhlášky č. 182/1991 Sb. byla do našeho právního řádu nově začleněna také opakující se peněžitá dávka v podobě příspěvku na krmivo pro vodícího psa ve výši 800 Kč měsíčně.²¹⁸ I toto ustanovení odráželo zvláštní charakter vodícího psa jakožto živého tvora, o kterého musí osoba se zrakovým postižením pečovat, a v souvislosti s tím jí vznikají další nezanedbatelné výdaje. Tato dávka však do stávající právní úpravy znovu zahrnuta nebyla. V rámci mimořádných výhod pro těžce zdravotně postižené občany byl upraven i tradiční nárok na bezplatnou přepravu vodícího psa, pokud úplně či prakticky nevidomé současně nedoprovázel průvodce.²¹⁹

3.3.2. Podmínky vzniku nároku na příspěvek na pořízení vodícího psa

Vodící pes je podle stávající právní úpravy zařazen mezi ostatní kompenzační pomůcky pro osoby s těžkým zrakovým handicapem. Některé podmínky vzniku nároku na jeho poskytnutí jsou však upraveny odlišně. V rámci tohoto bodu se zaměřuji pouze na podmínky, které se od obecných podmínek vzniku nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku liší.

Příspěvek na pořízení vodícího psa je poskytován osobám s těžkým zrakovým postižením. Co je považováno za takový handicap, stanoví příloha k zákonu č. 329/2011 Sb.²²⁰ Ve vztahu k vodícímu psovi je také stanovena kontraindikace v podobě těžké polyvalentní alergie a alergie na zvířecí srst.²²¹

²¹⁵ § 33 odst. 9 vyhlášky č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení.

²¹⁶ KOŠČÁLOVÁ, Jaroslava. Asistenční psi v ČR. In: MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Aktuality pro lékařskou posudkovou službu*. Vyd. 2. Praha: MPSV, 2009, s. 44. ISBN 978-80-7421-008-2.

²¹⁷ § 33 odst. 6 vyhlášky č. 182/1991 Sb.

²¹⁸ § 46 vyhlášky č. 182/1991 Sb.

²¹⁹ Bod 3. písm. c) Přílohy č. 3 k vyhlášce č. 182/1991 Sb.

²²⁰ Část II. bod 2. písm. a) Přílohy č. 1 k vyhlášce č. 388/2011 Sb. ve spojení s částí I. bod 2 písm. a) a b) Přílohy k zákonu č. 329/2011 Sb.

²²¹ Část II. písm. c) Přílohy k zákonu č. 329/2011 Sb.

Pouze u příspěvku na pořízení vodícího psa je dále vyžadováno, aby byla osoba starší 15 let.²²² U ostatních zvláštních pomůcek věková hranice činí jeden nebo tři roky.²²³ Domnívám se, že tento požadavek může souviset s dovednostmi, které musí vodící pes ovládat. Celkem 34 základních dovedností upravených v příloze č. 2 k vyhlášce č. 388/2011 Sb. předpokládá určitou míru samostatnosti osoby se zrakovým postižením. Osoba, která psa ovládá, se s ním samostatně pohybuje v terénu, přechází vozovku nebo cestuje v dopravních prostředcích a vodícímu psovi dává různé povely.

Věková hranice 15 let představuje pro český právní řád tradiční milník, jehož překročením lze očekávat dosažení určité míry samostatnosti. V případě osoby se zrakovým postižením lze tudíž předpokládat i schopnost pohybovat se pouze v doprovodu vodícího psa. Naopak u osoby se zrakovým handicapem mladší 15 let lze spíše předpokládat, že bude při výše uvedených činnostech doprovázena rodičem nebo jinou zletilou osobou. Z tohoto důvodu považuji hranici 15 let pro poskytnutí příspěvku na pořízení vodícího psa za opodstatněnou.

3.3.3. Výše příspěvku na pořízení vodícího psa

Cena vodícího psa zahrnuje nejen náklady na jeho pořízení, ale také veškeré náklady spojené s výcvikem, veterinární péčí a jeho předáním klientovi. Výše těchto objektivních nákladů se však u jednotlivých výcvikových subjektů mohou lišit.²²⁴ Na základě dotazníkového šetření Galetové byla průměrná cena vodícího psa v roce 2007 odhadnuta na 189 455 Kč.²²⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2009 cenu odhadovalo až do výše 210 000 Kč.²²⁶ Tyto údaje však již s ohledem na velký časový odstup nelze považovat za relevantní.

Z údajů dostupných na internetových stránkách některých výcvikových subjektů vyplývá, že se náklady v současné době pohybují okolo 300 000 Kč.²²⁷ Vodící pes tedy vždy spadá do kategorie zvláštních pomůcek, u nichž se nezohledňuje výše příjmu oprávněné osoby a osob společně posuzovaných.²²⁸ Spoluúcast oprávněné osoby činí 10 % z předpokládané nebo již uhrazené ceny vodícího psa.²²⁹ Pokud oprávněná osoba nemá dostatek finančních

²²² § 9 odst. 5 písm. a) bod 2. zákona č. 329/2011 Sb.

²²³ § 9 odst. 5 písm. a) bod 1. a 3. zákona č. 329/2011 Sb.

²²⁴ GALETOVÁ, Zdeňka. Financování výcviku vodících a asistenčních psů. In: *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2008, s. 36 [cit. 2023-11-03]. ISBN 978-80-7416-015-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf

²²⁵ *Tamtéž*, s. 37.

²²⁶ KOŠČÁLOVÁ, Jaroslava. Asistenční psi v ČR. In: MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Aktuality pro lékařskou posudkovou službu*. Vyd. 2. Praha: MPSV, 2009, s. 44. ISBN 978-80-7421-008-2.

²²⁷ Srov. např. Co to stojí. In: NF MATHILDA. *Mathilda* [online]. © 2023 [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://www.mathilda.cz/o-nas/co-to-stoji/>

²²⁸ § 10 odst. 1 zákona č. 329/2011 Sb. *a contrario*.

²²⁹ § 10 odst. 3 zákona č. 329/2011 Sb.

prostředků, krajská pobočka Úřadu práce stanoví nižší míru spoluúčasti, minimálně ve výši 1 000 Kč.²³⁰

Do speciálního výcviku ovšem nelze zařadit štěně ihned po jeho narození. Nejprve je nezbytné vybraná štěňata socializovat a naučit je základním hygienickým návykům. Náklady, které vznikají v souvislosti s výchovou štěněte, však příspěvek na pořízení vodícího psa nepokrývá. Ekonomická situace žadatelů o vodícího psa ve většině případů úhradu těchto nákladů z vlastních prostředků neumožňuje. Výcvikové subjekty proto za účelem získání prostředků na úhradu těchto nákladů nejčastěji využívají finanční a věcné sponzorské dary. Výchovu štěnat pak zpravidla zajišťují laičtí dobrovolníci.²³¹

I na zvláštní pomůcku v podobě vodícího psa se vztahuje povinnost vrátit již poskytnutý příspěvek nebo jeho poměrnou část. Tato povinnost však nevzniká, pokud vodící pes, na jehož pořízení byl příspěvek vyplacen, v období před uplynutím šedesáti po sobě jdoucích kalendářních měsíců ode dne jeho vyplacení zemře nebo ztratí své dovednosti z důvodu onemocnění nebo úrazu vzniklého bez zavinění příjemce dávky.²³² Přestože je vodící pes podle zákona č. 329/2011 Sb. považován za zvláštní pomůcku, tímto ustanovením bylo ze strany zákonodárce zohledněno, že je také živým tvorem. Z tohoto důvodu je nezbytné vzít v úvahu specifika, která z toho vyplývají.

I po úspěšném absolvování speciálního výcviku a předání vodícího psa však jeho uživatelům nadále vznikají náklady spojené s péčí o psa. Tato skutečnost byla dřívější právní úpravou reflektována alespoň příspěvkem na krmivo poskytovaným nevidomému vlastníkovi vodícího psa. Na rozdíl od jednorázového příspěvku na pořízení vodícího psa se jednalo o opakující se příspěvek ve výši 800 Kč měsíčně.²³³ V současné době však dávka na tento účel již není samostatně vyplácena.²³⁴

Uživatelům vodícího psa vznikají nejen běžné náklady, jako jsou zejména náklady za krmivo či veterinární péči, ale také další náklady podmíněné zvláštním charakterem vodícího psa. Jedná se například o výdaje za speciální postroj, služební dečku či vestu k označení vodícího psa v aktivní službě nebo následné služby poskytované výcvikovým subjektem po předání psa. Především následné služby v podobě poradenství, konzultace či nácvikových

²³⁰ § 10 odst. 4 zákona č. 329/2011 Sb.

²³¹ Předvýchova štěnat. In: NF MATHILDA. *Mathilda* [online]. © 2023 [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://www.mathilda.cz/projekt/vodici-psi/vycvik/>

²³² § 12 odst. 2 písm. b) zákona č. 329/2011 Sb.

²³³ § 46 vyhlášky č. 182/1991 Sb.

²³⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, Zvláštní část, K § 37, sněmovní tisk č. 374 Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, s. 55. In: Psp.cz [online]. [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71237&pdf=1>

setkání jsou klientům poskytovány zdarma nebo za zvýhodněnou cenu a k jejich financování je opět využíván zejména sponzoring.

Úplně nebo prakticky nevidomým osobám využívajícím asistenci vodícího psa, které jsou zároveň držiteli průkazu ZTP/P, zůstal zachován alespoň v českém právním řádu etablovaný nárok na bezplatnou dopravu vodícího psa, pokud je současně nedoprovází průvodce.²³⁵ Nevidomí držitelé psa jsou také osvobozeni od poplatku ze psů.²³⁶ Používaná terminologie však již neodpovídá současnému trendu *person-first (people-first) language*.

3.4. Financování pořízení psa se speciálním výcvikem, který není psem vodícím

Cena psa se speciálním výcvikem, který zároveň není psem vodícím, se obdobně jako v případě vodících psů u jednotlivých výcvikových subjektů různí.²³⁷ Průměrná cena byla na základě výsledků dotazníkového šetření Galetové pro rok 2007 odhadnuta na částku 190 833 Kč.²³⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2009 odhadlo cenu výcviku na 150 000 Kč až 200 000 Kč.²³⁹ Ani tyto údaje však z důvodu velkého časového odstupu nelze považovat za aktuální.

Podle údajů dostupných na internetových stránkách některých výcvikových subjektů se cena psa se speciálním výcvikem, který zároveň není psem vodícím, v současné době pohybuje zpravidla v rozmezí 270 000 Kč až 300 000 Kč.²⁴⁰ Úhrada této částky z vlastních prostředků domácností, ve kterých žije osoba se zdravotním postižením, však ve většině případů není možná. V domácnosti s dítětem se zdravotním postižením je příjem pečující osoby zpravidla tvořen pouze příspěvkem na péči. Příjem domácnosti, ve které žije dospělá osoba s handicapem, představuje především invalidní důchod odpovídajícího stupně.²⁴¹

Jak uvádí Koldinská, příspěvek na zvláštní pomůcku představuje „všeobjímající“ dávku, která má být schopna reagovat v podstatě na všechny situace, jež mohou v životě osoby

²³⁵ § 36 odst. 3 písm. c) zákona č. 329/2011 Sb.

²³⁶ § 2 odst. 2 zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích.

²³⁷ GALETOVÁ, Zdeňka. Financování výcviku vodících a asistenčních psů. In: *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2008, s. 36 [cit. 2023-11-07]. ISBN 978-80-7416-015-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf

²³⁸ *Tamtéž*, s. 37.

²³⁹ KOŠČÁLOVÁ, Jaroslava. Asistenční psi v ČR. In: MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Aktuality pro lékařskou posudkovou službu*. Vyd. 2. Praha: MPSV, 2009, s. 44. ISBN 978-80-7421-008-2.

²⁴⁰ Srov. např. Často kladené otázky a odpovědi. In: HELPPES - CENTRUM VÝCVIKU PSŮ PRO POSTIŽENÉ, O.P.S. *Helpes - Centrum výcviku psů pro postižené, o.p.s.* [online]. © 2018 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://helppes.cz/psi-pomocnici/casto-kladene-otazky-a-odpovedi/#1567788337323-2d9ed5ac-1b0d>

²⁴¹ FRANZOVÁ, Michaela. Dávky pro zdravotně postižené osoby. In: CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 227. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-732-0.

se zdravotním postižením nastat.“ V současné době ho lze čerpat na pořízení poměrně široké škály pomůcek.²⁴² Jiný druh psa se speciálním výcvikem, než je pes vodící, však v seznamu zvláštních pomůcek, na jejichž pořízení je poskytován příspěvek, uveden není.

Zákon č. 319/2011 Sb. nicméně po vzoru jemu předcházející právní úpravy pamatuje i na takové situace. „Při rozhodování o poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku, která není uvedena v seznamu druhů a typů zvláštních pomůcek, se posuzuje, zda je tato konkrétní zvláštní pomůcka z hlediska využití srovnatelná s druhy a typy zvláštních pomůcek uvedených v tomto seznamu.“²⁴³ Citované ustanovení tedy umožňuje rozšířit sociální pomoc a poskytnout příspěvek na pořízení pomůcek, které nejsou výslovně obsaženy v příloze č. 1 k vyhlášce č. 388/2011 Sb.

Význam daného ustanovení vystihl Městský soud v Praze, podle něhož „je tím správním orgánům přiznána rozsáhlá dispoziční pravomoc.“²⁴⁴ Pokud je podána žádost o poskytnutí příspěvku na pomůcku neuvedenou v seznamu druhů a typů zvláštních pomůcek, krajské pobočky Úřadu práce České republiky mají povinnost tuto pomůcku srovnat s pomůckami v seznamu uvedenými z hlediska jejich využití. Shledají-li pomůcku jako srovnatelnou, lze i na její pořízení poskytnout příspěvek.

S ohledem na výše uvedené by se mohlo zdát, že citované ustanovení zákona č. 329/2011 Sb. představuje pomyslnou záchrannou síť také pro případy, kdy bude podána žádost o poskytnutí příspěvku na pořízení psa se speciálním výcvikem, který zároveň není psem vodícím. Na rozdíl od předchozí právní úpravy je vodící pes, se kterým jsou pomůcky nezahrnuté do seznamu primárně srovnávány, již uveden v seznamu zvláštních pomůcek. Krajský soud v Ostravě – pobočka Olomouc však v roce 2014 dospěl k opačnému závěru.²⁴⁵ Názor vyslovený soudem před 10 lety bohužel doposud nebyl překonán. Rozboru tohoto z mého pohledu ne příliš šťastného, ale důležitého rozsudku, je věnován následující bod.

3.4.1. Rozhodnutí o nemožnosti poskytnout příspěvek na pořízení psa se speciálním výcvikem, který není psem vodícím

V rámci tohoto bodu je pozornost věnována rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočka Olomouc ze dne 20. února 2014, č. j. 73 Ad 6/2013-21, který položil základy pro další

²⁴² KOLDINSKÁ, Kristina. Dávky poskytované osobám se zdravotním postižením. In: KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022, s. 371-375. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.

²⁴³ § 9 odst. 14 zákona č. 329/2011 Sb.

²⁴⁴ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. června 2023, č. j. 16 Ad 5/2021-26.

²⁴⁵ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka Olomouc ze dne 20. února 2014, č. j. 73 Ad 6/2013-21.

rozhodování o přiznání příspěvku na pořízení jiného druhu psa se speciálním výcvikem, než je pes vodící. V předmětné věci žalobkyně podala žádost o příspěvek na zvláštní pomůcku v podobě asistenčního psa. Úřad práce České republiky – krajská pobočka v Olomouci (v rámci tohoto bodu dále jen „**orgán I. stupně**“) však rozhodl o nepřiznání příspěvku.²⁴⁶ Žalobkyně proti rozhodnutí orgánu I. stupně podala odvolání. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky (v rámci tohoto bodu dále jen „**žalovaný orgán**“) jakožto odvolací orgán odvolání zamítl a rozhodnutí orgánu I. stupně o nepřiznání příspěvku potvrdil.²⁴⁷

Na základě žaloby se žalobkyně domáhala přezkoumání rozhodnutí žalovaného orgánu u Krajského soudu v Ostravě – pobočka Olomouc. Soud však žalobu zamítl a přisvědčil poněkud kusé argumentaci žalovaného orgánu, podle níž asistenční pes není v daném případě srovnatelný s vodícím psem. Vodící pes pomáhá osobám se zrakovým postižením, ale žalobkyně zrakové postižení nemá.²⁴⁸

Způsob, kterým žalovaný orgán vyhodnotil, že tyto pomůcky nejsou srovnatelné, však neodpovídá postupu, který je v případě posuzování srovnatelnosti zvláštních pomůcek požadován ustálenou praxí. Jak nedávno potvrdil například Krajský soud v Hradci králové, „v případě nezařazené pomůcky (...) je nutné nejprve posoudit, zda jde v konkrétním případě z hlediska využití o pomůcku srovnatelnou, a až poté je třeba zhodnotit oprávněnost nároku žadatele na příspěvek na zvláštní pomůcku. Tedy to, zda žadatel o příspěvek v konkrétním případě splňuje podmínky pro přiznání příspěvku, a to s ohledem na konkrétní druh jeho zdravotního postižení.“²⁴⁹ Orgán I. stupně také konstatoval, že asistenčního psa v konkrétním případě nelze srovnávat ani s dalšími zvláštními pomůckami obsaženými v seznamu. Tento závěr však nijak neodůvodnil.²⁵⁰

Domnívám se, že orgán I. stupně a později také žalovaný orgán měly nejprve posoudit srovnatelnost asistenčního psa s ostatními zvláštními pomůckami uvedenými v seznamu, včetně psa vodícího. Výsledek tohoto srovnání by měl být řádně odůvodněn, aby byla zajištěna jeho přezkoumatelnost. Až za předpokladu, že by byl asistenční pes shledán srovnatelnou pomůckou, měly správní úřady posoudit splnění dalších podmínek vzniku nároku na poskytnutí

²⁴⁶ Rozhodnutí Úřadu práce České republiky – krajské pobočky v Olomouci ze dne 20. června 2012, č. j. MSPV-UP/948816/12/AIS-ZDP.

²⁴⁷ Rozhodnutí Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky ze dne 25. července 2012, č. j. MSPV-UM/3644/12/9S-OLK.

²⁴⁸ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka Olomouc ze dne 20. února 2014, č. j. 73 Ad 6/2013-21, bod 24.

²⁴⁹ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka Pardubice ze dne 22. února 2023, č. j. 52 Ad 18/2022-63, bod 16.

²⁵⁰ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka Olomouc ze dne 20. února 2014, č. j. 73 Ad 6/2013-21, bod 24.

příspěvku, včetně podmínky zdravotního stavu. Správní úřady však v tomto případě postupovaly zcela opačně. Sama žalobkyně ve svém návrhu uváděla, že srovnatelnost asistenčního psa se psem vodícím v daném případě spatřuje v tom, že oba tyto psi umožňují osobě s handicapem mobilitu a zapojení do běžného života.²⁵¹ Tomuto argumentu však správní úřady ani později soud nevěnovaly pozornost.

Soud se ve svém rozhodnutí dále zabýval srovnatelností vodícího a asistenčního psa obecně. I v tomto případě se však přiklonil k závěru, že asistenčního psa nelze srovnávat s vodícím psem. Nesrovnatelnost dovedl nejen z důvodu jejich odlišných dovedností a požadavků na výcvik, ale také s ohledem na odlišná zdravotní postižení u osob využívajících vodícího psa a osob, kterým slovy soudu „postačuje“ pes asistenční. Zatímco dovednosti vodícího psa jsou podrobně vymezeny v příloze č. 2 vyhlášky č. 388/2011 Sb., asistenční pes všechny tyto požadavky splňovat nemusí.

Soud dále vycházel ze skutečnosti, že v běžném jazyce je pojem asistenční pes mnohem širší. Asistenční pes proto podle něj „může sloužit i osobám s malým, příp. žádným zdravotním postižením, nebo osobám se zdravotními postiženími, která nejsou vyjmenována v (...) zákoně či vyhlášce. Asistenční pes jim může pomáhat jakýmkoliv způsobem a tato pomoc může spočívat i v plnění zcela minimálních požadavků, na druhou stranu někteří asistenční psi mohou být vycvičení na vysoké úrovni.“²⁵²

Ze závěrů soudu jsou již na první pohled patrné nedostatky stávající právní úpravy. Prvním z nich je bezpochyby absence legální definice asistenčního psa. Termínu, který není vymezen v právním předpisu, je v souladu s názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem „nezbytné přisoudit takový význam, jaký má v běžném jazyce.“²⁵³ Ani v běžném jazyce však význam pojmu asistenční pes není ustálen. Jako asistenční jsou v současné době označovány některé druhy psů se speciálním výcvikem (s využitím různých přívlastků podle terminologie výcvikových subjektů, k tomu blíže pojednáno v příloze). Současně je pojem asistenční pes používán k souhrnnému označení všech druhů psů se speciálním výcvikem.

Dále si nejsem jistá, zda lze jednoznačně dospět k závěru, že vodící a asistenční pes nejsou srovnatelnými pomůckami, pouze na základě srovnání jejich dovedností. Odlišné dovednosti a požadavky na výcvik nepovažuji za problematické. Vzhledem k rozdílným typům handicapu jejich uživatelů a činností, se kterými tyto psi pomáhají, je naopak považuji za

²⁵¹ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka Olomouc ze dne 20. února 2014, č. j. 73 Ad 6/2013-21, bod 2.

²⁵² Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka Olomouc ze dne 20. února 2014, č. j. 73 Ad 6/2013-21, bod 24.

²⁵³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. listopadu 2009, č. j. 2 As 37/2009-62.

opodstatněné. Asistenční pes, případně jiný druh psa se speciálním výcvikem, který zároveň není psem vodicím, nemusí ovládat dovednosti vodicího psa. Vodicí pes naopak nemusí splňovat dovednosti jiných druhů psích pomocníků. Dovednosti se dokonce často odlišují i u jednotlivých asistenčních psů navzájem v závislosti na konkrétních potřebách jejich uživatelů.

Úskalí však spatřuji v tom, že stávající právní úprava stanoví pouze dovednosti vodicího psa.²⁵⁴ To ovšem podle mého přesvědčení nic nemění na tom, že srovnatelnost zvláštních pomůcek má být vždy posuzována z hlediska jejich využití s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem daného případu.

Argumentaci soudu, že asistenční psy využívají také osoby se zdravotním postižením neuvedeným v zákoně, příp. žádným zdravotním postižením považují ve vztahu k otázce srovnatelnosti pomůcek za nadbytečnou. Označení pomůcky za srovnatelnou samo o sobě není pro přiznání příspěvku na její pořízení dostačující. Pro vznik nároku na příspěvek je vyžadováno splnění dalších podmínek stanovených zákonem č. 329/2011 Sb. Jednou z nich je také zdravotní podmínka. Právě ve vztahu k této podmínce Nejvyšší správní soud judikoval, že zákonný výčet zdravotních stavů podmiňujících vznik nároku na příspěvek na pořízení jednotlivých zvláštních pomůcek je taxativní.²⁵⁵ Z toho vyplývá, že srovnatelnost zvláštních pomůcek a odpovídající zdravotní postižení představují dvě samostatná kritéria, jejichž posuzování není možné vzájemně zaměňovat.

Rozhodnutím Krajského soudu v Ostravě – pobočka Olomouc bylo v roce 2014 judikováno, že asistenční pes není pomůckou srovnatelnou se psem vodicím ani s jinými kompenzačními pomůckami. I přes četné snahy o změnu zůstává tento názor zachován. Na pořízení psa se speciálním výcvikem, který není psem vodicím, v současné době není možné poskytnout příspěvek. Z tohoto důvodu bývají náklady spojené s pořízením nejčastěji hrazeny výcvikovým subjektem z vlastních zdrojů, z výtěžků z veřejných sbírek, prostřednictvím sponzorských darů a v minimálním počtu případů také samotnými žadateli.²⁵⁶

Od roku 2016 mohou výcvikové organizace využít také dotační program Ministerstva práce a sociálních věcí.²⁵⁷ Dotační řízení na poskytnutí dotace organizacím cvičím asistenční psy bylo však naposledy vypsáno pro rok 2021. V tomto roce dotaci v celkové výši 1 175 740 Kč

²⁵⁴ Příloha č. 2 k vyhlášce č. 388/2011 Sb.

²⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. června 2016, č. j. 4 Ads 51/2016-29.

²⁵⁶ GALETOVÁ, Zdeňka. Financování výcviku vodicích a asistenčních psů. In: *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2008, s. 40-41 [cit. 2023-11-07]. ISBN 978-80-7416-015-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf

²⁵⁷ HABÁŇ, Petr. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *O dotace mohou nově žádat i organizace, které cvičí asistenční psy pro lidi s postižením* [online]. Praha, 16. 12. 2016 [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/573030/O_dotace_mohou_nove_zadat_i_organizace_ktere_cvici_asistenční_psy_pro_lidi_s_postizenim_002.pdf/328b9d8b-630f-c0e8-9c04-df8c2210621a

obdržela organizace PES PRO TEBE, z.s., jíž byla přidělena částka 793 144 Kč, a Pestrá o.p.s., které bylo vyplaceno 382 596 Kč.²⁵⁸ Dotace v takové výši by v současné době pokryla náklady na speciální výcvik čtyř psů. Stávající poptávka však toto číslo mnohonásobně převyšuje.

3.5. Návrh na změnu právní úpravy příspěvku na zvláštní pomůcku

Princip rovnosti je na ústavní úrovni zakotven v Listině základních práv a svobod.²⁵⁹ K podpoře rovnoprávnosti a odstraňování jakékoliv diskriminace na základě zdravotního postižení se Česká republika zavázala také na základě Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.²⁶⁰ Diskriminaci na základě zdravotního postižení zakazuje rovněž Listina základních práv Evropské unie.²⁶¹ Rovnoprávný přístup by měl být zachován nejen mezi osobami s handicapem a ostatními osobami, ale také mezi osobami s různým druhem zdravotního postižení navzájem.

Stávající možnosti financování psů se speciálním výcvikem však z mého pohledu tyto požadavky nenaplnují. Podporou dostupnosti vodícího psa prostřednictvím příspěvku na jeho pořízení a současným vyloučením možnosti získat příspěvek na pořízení jiného druhu psa se speciálním výcvikem jsou podle mého přesvědčení vytvářeny zásadní rozdíly mezi uživateli vodících psů a uživateli jiných druhů psích pomocníků. Osoby se zrakovým handicapem jsou za současné situace zvýhodněny oproti osobám s jiným druhem zdravotního postižení.

Česká republika se přijetím Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením zavázala také „přijmout veškerá odpovídající legislativní, administrativní a jiná opatření pro provádění práv uznaných v Úmluvě a přijmout odpovídající opatření, včetně opatření legislativních, s cílem změnit nebo zrušit existující zákony, předpisy, zvyklosti a praktiky, které jsou zdrojem diskriminace vůči osobám se zdravotním postižením.“²⁶²

Stávající podobu právní úpravy příspěvku na zvláštní pomůcku považuji za zdroj diskriminace osob s jiným než zrakovým postižením, které využívají asistenci jiných druhů speciálně vycvičených psů, než je pes vodící. Z tohoto důvodu navrhuji, aby byly ve stávající úpravě příspěvku na zvláštní pomůcku provedeny tyto změny:

²⁵⁸ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Výsledky přidělení částek dotace organizacím cvičícím asistenční psy pro rok 2021* [online]. Praha, 2021 [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/dotacni-program-pro-poskytnuti-dotace-organizacim-cvicim-asistencni-psy-pro-rok-2021>

²⁵⁹ Článek 1 a článek 3 odst. 1 usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

²⁶⁰ Článek 4 odst. 1 Úmluvy.

²⁶¹ Článek 21 LZP EU.

²⁶² Článek 4 odst. 1 písm. a) a b) Úmluvy.

- poskytovat příspěvek na zvláštní pomůcku na pořízení psa se speciálním výcvikem, který by byl vymezen jako asistenční pes, vodící pes a signální pes, a i tyto pojmy náležitě vymežit;²⁶³
- vymežit dovednosti asistenčního psa a signálního psa;²⁶⁴
- stanovit druhy zdravotního postižení odůvodňující přiznání příspěvku na pořízení asistenčního psa a signálního psa;
- zavést opakující se příspěvek na krmivo a veterinární péči o psa se speciálním výcvikem.

Při vhodné formulaci legální definice asistenčního psa, zejména využitím demonstrativního výčtu činností, se kterými mohou tyto psi pomáhat, lze předpokládat, že bude možné pod tuto kategorii podřadit také balančního a terapeutického psa. Současně s tím však vyplouvá na povrch komplikovaný výklad pojmu asistenční pes. Při zachování možnosti poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku výslovně neuvedenou v seznamu²⁶⁵ by však toto řešení bylo jistě přínosem.

Krajským pobočkám Úřadu práce by díky tomu bylo poskytnuto hmatatelné vodítko pro posuzování srovnatelnosti psů se speciálním výcvikem neuvedených v příloze č. 1 vyhlášky č. 388/2011 Sb. se zvláštními pomůckami zde obsaženými, a to především s asistenčním psem. Tím by se současně zvýšila také právní jistota potenciálních žadatelů o poskytnutí příspěvku na pořízení těchto psích pomocníků.

Dalším závazkem vyplývajícím pro Českou republiku z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením je podpora dostupnosti a využití nových kompenzačních pomůcek vhodných pro osoby s handicapem.²⁶⁶ Z dlouholetých zkušeností vyplývá, že nejen vodící pes, ale také jiné druhy psích pomocníků takové pomůcky představují. Jejich asistence významně napomáhá zvyšovat samostatnost osob s handicapem a usnadňovat jejich socializaci. V celé řadě případů dokáže nahradit i několik samostatných pomůcek, nebo dokonce péči jiné osoby. Poskytování příspěvku na pořízení dalších druhů psa se speciálním výcvikem by tedy podle mého názoru přispělo také k naplnění tohoto závazku.

Návrh umožnit poskytnutí příspěvku také na pořízení asistenčního psa pro osoby s tělesným postižením a balančního a signálního psa pro neslyšící osoby byl obsažen již v

²⁶³ Návrhy legálních definic těchto pojmů jsou uvedeny ve druhé části této práce.

²⁶⁴ Dovednosti vodícího psa již upravuje příloha č. 2 k vyhlášce č. 388/2011 Sb.

²⁶⁵ § 9 odst. 14 zákona č. 329/2011 Sb.

²⁶⁶ Článek 4 odst. 1 písm. g) Úmluvy.

publikaci zpracované v roce 2008 pro potřeby Ministerstva práce a sociálních věcí.²⁶⁷ O rok později byla ze strany ministerstva potvrzena nezbytnost vyřešit problematiku psů se speciálním výcvikem komplexně. Ministerstvo navrhovalo přijetí nového zákona, který by upravoval nejen zákonné vymezení jednotlivých druhů psích pomocníků, požadavky na jejich výcvik a práva a povinnosti jejich uživatelů, ale také otázku jejich financování, pravděpodobně formou dávky ze státního rozpočtu.²⁶⁸ Takový zákon se však do dnešního dne přijmout nepodařilo.

Na osoby se zdravotním postižením využívající asistenci jiných druhů psů se speciálním výcvikem, než jsou psi vodící, v současné době nedopadají ani ustanovení o nároku na bezplatnou dopravu psa²⁶⁹ či osvobození od poplatku ze psů²⁷⁰. Uzákonění těchto výhod také pro uživatele jiných druhů psích pomocníků by zcela jistě znamenalo další krok kupředu při plnění závazků vyplývajících z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

Slovensko: Na Slovensku je příspěvek na pořízení psa se speciálním výcvikem poskytován již od roku 2008.²⁷¹ Výše příspěvku se určuje v závislosti na příjmu osoby se zdravotním postižením. Pokud tato částka nedosahuje dvojnásobku životního minima, lze poskytnout příspěvek na úhradu 100 % z maximálně zohledňované částky z ceny psa se speciálním výcvikem.²⁷² Z ceny psa se speciálním výcvikem je v současnosti zohledňována maximálně částka 7 303 euro,²⁷³ odpovídající přibližně 185 000 Kč.

Kromě příspěvku na samotné pořízení psa se speciálním výcvikem je na Slovensku poskytován také opakující se příspěvek na zvýšené výdaje související s péčí o psa se speciálním výcvikem v podobě výdajů na krmivo a veterinární péči.²⁷⁴ Příspěvek lze poskytnout osobě starší 18 let ve výši 22,27 % životního minima.²⁷⁵ Slovenská právní úprava tedy zachovává rovnoprávný přístup ke všem uživatelům psů se speciálním výcvikem a zároveň zohledňuje zvláštní charakter těchto psů jakožto zvláštních pomůcek.

Portugalsko: V Portugalsku byl zvolen zcela opačný přístup. Uživatelům psů se speciálním výcvikem (podle portugalské terminologie asistenčních psů) není ze strany státu poskytován

²⁶⁷ GALETOVÁ, Zdeňka. Financování výcviku vodících a asistenčních psů. In: *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2008, s. 43 [cit. 2023-11-07]. ISBN 978-80-7416-015-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf

²⁶⁸ KOŠČÁLOVÁ, Jaroslava. Asistenční psi v ČR. In: MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Aktuality pro lékařskou posudkovou službu*. Vyd. 2. Praha: MPSV, 2009, s. 44. ISBN 978-80-7421-008-2.

²⁶⁹ § 36 odst. 3 písm. c) zákona č. 329/2011 Sb.

²⁷⁰ § 2 odst. 2 zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích.

²⁷¹ § 24 odst. 2 zákona č. 447/2008 Z. z.

²⁷² Příloha č. 11 k zákonu č. 447/2008 Z. z.

²⁷³ Příloha k opatření č. 7/2009 Z. z., kterým sa ustanovuje zoznam pomôcok a maximálne zohľadňované sumy z ceny pomôcok.

²⁷⁴ § 38 odst. 1 písm. b) bod 3. ve spojení s § 38 odst. 13 zákona č. 447/2008 Z. z.

²⁷⁵ § 38 odst. 15 zákona č. 447/2008 Z. z.

žádný příspěvek na jejich pořízení. Toto řešení vyplývá ze stávající podoby portugalského systému výcviku psů na pomoc osobám se zdravotním postižením.

Podle vyjádření předsedy správní rady portugalské výcvikové organizace *Ánimas* pana Abília Leiteho poskytnutého dne 13. ledna 2023 je subjektům akreditovaným k výcviku asistenčních psů podle výše uvedené legální definice udělen status „veřejně prospěšné organizace“ (*organização de utilidade pública*). Tyto subjekty získávají prostředky na speciální výcvik od různých sponzorů a následně mohou požádat o poskytnutí daňového zvýhodnění. Psi se speciálním výcvikem jsou klientům předáváni zdarma. I v Portugalsku je tedy uplatňován rovnoprávný přístup ke všem uživatelům psů se speciálním výcvikem, protože jsou podmínky nastaveny pro všechny druhy psích pomocníků stejně.

4. Přístupová práva osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem

Pro osoby využívající asistenci psů se speciálním výcvikem je zcela zásadní, aby mohly v doprovodu psího pomocníka vstupovat také na místa, kam je přístup se psem obecně zakázán. Jedná se především o budovy úřadů, soudy, zdravotnická, školská a kulturní zařízení, obchody, restaurace a dopravní prostředky.²⁷⁶ V některých případech je však na psa se speciálním výcvikem stále nahlíženo jako na běžného psího společníka a přístup v doprovodu speciálně vycvičeného psa na určitá místa není umožněn.²⁷⁷

Přístup na jinak veřejnosti přístupná místa v doprovodu psa se speciálním výcvikem však nelze odepřít jen na základě zákazu vstupu všech zvířat. Pes se speciálním výcvikem je sice živým tvorem, ale na prvním místě je především kompenzační pomůckou, která je součástí osoby se zdravotním postižením. Obdobně jako je tomu například u slepecké hole nebo invalidního vozíku.²⁷⁸ Bez asistence psa se speciálním výcvikem je zvládnání každodenních úkonů pro jeho uživatele velmi obtížné, nebo dokonce nemožné.²⁷⁹

Dále je nezbytné umožnit přístup v doprovodu psa se speciálním výcvikem bez nutnosti nasadit psovi náhubek nebo ho držet na vodítku. Pouze tak mohou tyto psi naplno pomáhat osobám se zdravotním postižením s činnostmi, pro které byli vycvičeni. Vstup v doprovodu psa se speciálním výcvikem nelze podmiňovat ani úhradou zvláštního příplatku. Ostatní kompenzační pomůcky také nepodléhají žádnému zpoplatnění.²⁸⁰

Není-li zohledněn zvláštní charakter této kompenzační pomůcky, osoby využívající asistenci psů se speciálním výcvikem se nemohou plně začlenit do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními. Bez umožnění přístupu v doprovodu speciálně vycvičeného psa jejich uživatelé nemohou řádně uplatňovat práva, která jim náleží. Tím je narušován princip rovnosti vyplývající ze samotné Listiny základních práv a svobod.²⁸¹ Právo všech osob s handicapem na přístupnost prostor a služeb běžně dostupných nebo poskytovaných veřejnosti

²⁷⁶ SEITLOVÁ, Jitka. *Doporučení veřejného ochránce práv pro přístup vodičích a asistenčních psů do veřejných prostor* [online]. Brno, 10. 8. 2010. Sp. zn. 31/2010/DIS/JKV. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/31-10-DIS-JKV_doporučen%C3%AD.pdf

²⁷⁷ *Návrh zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem, a o změně souvisejících zákonů* [online]. Brno, 2016. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD_navrh_zakona.pdf

²⁷⁸ SEITLOVÁ, Jitka. *Doporučení veřejného ochránce práv pro přístup vodičích a asistenčních psů do veřejných prostor* [online]. Brno, 10. 8. 2010. Sp. zn. 31/2010/DIS/JKV. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/31-10-DIS-JKV_doporučen%C3%AD.pdf

²⁷⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem, Zvláštní část, K § 5, sněmovní tisk 883/0, s. 6. In: Psp.cz [online]. [cit. 2024-03-22]. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=883&CT1=0>

²⁸⁰ SEITLOVÁ, Jitka. *Doporučení veřejného ochránce práv pro přístup vodičích a asistenčních psů do veřejných prostor* [online]. Brno, 10. 8. 2010. Sp. zn. 31/2010/DIS/JKV. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/31-10-DIS-JKV_doporučen%C3%AD.pdf

²⁸¹ Článek 1 a článek 3 odst. 1 usnesení č. 2/1993 Sb.

na rovnoprávném základě s ostatními vyplývá také z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.²⁸² Vymahatelnost výše uvedených práv je však bez dostatečné úpravy přístupových práv osob v doprovodu speciálně vycvičeného psa významně ztížena.²⁸³

Náležitá právní úprava přístupových práv osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem je v mnoha zemích Evropské unie již běžným standardem.²⁸⁴ To bohužel neplatí pro Českou republiku. Stávající podobě právní úpravy přístupových práv osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem je věnována následující kapitola.

4.1. Právní předpisy obsahující přístupová práva osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem

Přístupová práva osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem jsou v České republice upravena jen částečně a nepřehledně, na úrovni zákonů i podzákoných právních předpisů. Pokud už právní předpisy obsahují ustanovení o přístupu osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem, často se zmiňují jen o jeho některých druzích. Napříč právními předpisy není sjednocena ani užívaná terminologie. V celé řadě oblastí právní úprava zcela chybí.²⁸⁵

Podle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, mají osoby se zdravotním postižením právo vstupovat do stravovací části provozovny v doprovodu vodícího či asistenčního psa. Provozovatel potravinářského podniku, jeho zaměstnanci nebo jiné zmocněné osoby jsou oprávněni požadovat předložení dokladu o výcviku psa.²⁸⁶ Pojem asistenční pes však v zákoně není blíže vymezen, což může s ohledem na absenci jeho legální definice činit problémy. Pokud provozovatel neumožní osobě se zdravotním postižením vstoupit do stravovací části provozovny v doprovodu vodícího nebo asistenčního psa, dopustí se přestupku,²⁸⁷ za který lze uložit pokutu do výše 50 000 Kč.²⁸⁸

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (o zdravotních službách), zakotvuje právo pacientů se smyslovým nebo tělesným postižením, kteří využívají psa se speciálním výcvikem, na doprovod a přítomnost tohoto psa ve zdravotnickém

²⁸² Článek 9 odst. 1 Úmluvy.

²⁸³ SEITLOVÁ, Jitka. *Doporučení veřejného ochránce práv pro přístup vodících a asistenčních psů do veřejných prostor* [online]. Brno, 10. 8. 2010. Sp. zn. 31/2010/DIS/JKV. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/31-10-DIS-JKV_doporučen%C3%AD.pdf

²⁸⁴ EUROPEAN PARLIAMENT: EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE. *Guide Dogs in the EU: Information on the access rights of guide dogs in all EU Member States*. 2019.

²⁸⁵ *Návrh zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem, a o změně souvisejících zákonů* [online]. Brno, 2016. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD_navrh_zakona.pdf

²⁸⁶ § 23 odst. 4 zákona č. 258/2000 Sb.

²⁸⁷ § 92f odst. 4 písm. d) zákona č. 258/2000 Sb.

²⁸⁸ § 92f odst. 6 písm. f) zákona č. 258/2000 Sb.

zařízení. Konkrétní způsob stanovuje vnitřní řád příslušného zařízení a vždy je potřeba zohlednit aktuální zdravotní stav pacienta. Přítomností psa se speciálním výcvikem nesmí být porušována práva ostatních pacientů. Zákon o zdravotních službách také stanoví, že psem se speciálním výcvikem se rozumí vodící a asistenční pes.²⁸⁹ Asistenční pes však opět není blíže vymezen. Zákon se navíc nezmiňuje o pacientech s jiným než smyslovým nebo tělesným postižením. Pokud poskytovatel zdravotních služeb neumožní pacientovi mít u sebe ve zdravotnickém zařízení vodícího nebo asistenčního psa, dopustí se přestupku,²⁹⁰ za který lze uložit pokutu do výše 100 000 Kč.²⁹¹

Výjimka ze vstupu zvířat do zázemí provozovny pro výrobu kosmetických prostředků, holičství, kadeřnictví, pedikúry a manikúry, kosmetických a masérských služeb, solária a podobně je upravena ve vyhlášce č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách hygieny při činnostech epidemiologicky závažných. Výjimka platí pro vodícího psa nevidomé osoby²⁹² a psa speciálně vycvičeného pro doprovod osoby s těžkým zdravotním postižením.²⁹³ Vyhláška ovšem blíže nevymezuje, o jaké druhy zdravotního postižení se jedná. Formulaci pes speciálně vycvičený pro doprovod osoby s těžkým zdravotním postižením je proto podle mého přesvědčení možné vykládat poměrně široce.

Úplně nebo prakticky nevidomí držitelé průkazu ZTP/P²⁹⁴ mají na základě zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, nárok na bezplatnou dopravu vodícího psa, pokud současně nejsou doprovázeni průvodcem.²⁹⁵ O jiných druzích speciálně vycvičených psů se zákon nezmiňuje.

Přeprava vodících psů doprovázejících nevidomou osobu,²⁹⁶ asistenčních psů doprovázejících osobu se zdravotním postižením a také služebních psů je upravena ve vyhlášce č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu. Tyto psy nelze z přepravy vyloučit a jejich přepravu nelze odmítnout.²⁹⁷ Například Smluvní přepravní podmínky Českých drah pro veřejnou drážní osobní dopravu dále stanoví, že tyto psy lze

²⁸⁹ § 30 odst. 3 zákona č. 372/2011 Sb.

²⁹⁰ § 117 odst. 1 písm. m) zákona č. 372/2011 Sb.

²⁹¹ § 117 odst. 4 písm. e) zákona č. 372/2011 Sb.

²⁹² V tomto případě se neztotožňuji s použitou terminologií. V souladu se zásadou *person-first language* je vhodnější například označení „osoba se zrakovým postižením“.

²⁹³ § 51 odst. 1 písm. e) vyhlášky č. 137/2004 Sb.

²⁹⁴ Také v tomto případě by bylo vhodnější zvolit například označení „osoba se zrakovým postižením v podobě úplné nebo praktické nevidomosti“.

²⁹⁵ § 36 odst. 3 písm. c) zákona č. 329/2011 Sb.

²⁹⁶ I v tomto případě by bylo vhodnější zvolit například označení „osoba se zrakovým postižením“.

²⁹⁷ § 23 odst. 5 vyhlášky č. 175/2000 Sb.

přepřavovat bez nasazeného náhubku.²⁹⁸ To však není standardem u všech dopravců.²⁹⁹ Žádné z těchto dokumentů však pojem asistenční pes blíže nekonkretizují.

Přepřavy psa se speciálním výcvikem v letecké dopravě se dotýkají dvě nařízení Evropské unie. Prvním z jich je Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů, a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91. Letecký dopravce má podle tohoto nařízení povinnost dát při přepřavě přednost osobám s omezenou pohyblivostí a všem osobám nebo vodícím psům s osvědčením, které osoby s omezenou pohyblivostí doprovázejí.³⁰⁰ O jiných než vodících psech se však nařízení nezmiňuje.

Druhým je Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2006 ze dne 5. července 2006, o právech osob se zdravotním postižením a osob s omezenou schopností pohybu a orientace v letecké dopravě. Letecký dopravce je povinen vyhovět žádosti o využití pomoci asistenčního psa, je-li tato skutečnost oznámena v souladu s vnitrostátními pravidly pro přepřavu asistenčních psů na palubě letadel, pokud tato pravidla existují.³⁰¹ Pozemní odbavení asistenčních psů pro doprovod je zařazeno mezi druhy pomoci spadající do působnosti řídicích orgánů letiště.³⁰² Přepřavu asistenčních psů na palubě letadla poskytují už přímo letečtí dopravci, a to v závislosti na vnitrostátních předpisech.³⁰³

Český právní řád však v současnosti žádné podmínky pro přepřavu asistenčních psů ani jiných druhů psa se speciálním výcvikem na palubě letadla nestanoví.³⁰⁴ O tom, zda bude osobě v doprovodu psího pomocníka umožněn nástup do letadla a zda musí mít pes nasazený náhubek a být uvázan na vodítku, rozhoduje kapitán letadla. Konkrétní podmínky jsou upraveny v přepřavních podmínkách jednotlivých dopravců.³⁰⁵

²⁹⁸ ČESKÉ DRÁHY. *Smluvní přepřavní podmínky Českých drah pro veřejnou drážní osobní dopravu*, č.j. 58 221/19 – O 14. Změna číslo 17. 27. 11. 2019. Dostupné také z: <https://www.mdcz.cz/getattachment/Dokumenty/Ministerstvo/Prepravni-a-tarifni-vestnik/Prepravni-a-tarifni-vestniky-2019/Prepravni-a-tarifni-vestnik-24-2019/SPPO-zmena-17.pdf.aspx>

²⁹⁹ VARVAŘOVSKÝ, Pavel. *Zpráva o šetření omezení přepřavy osob se zdravotním postižením, které mají v držení psa se speciálním výcvikem* [online]. Brno, 6. 1. 2012. Sp. zn. 189/2011/DIS. Dostupné také z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/2218>

³⁰⁰ Článek 11 odst. 1 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004.

³⁰¹ Článek 7 odst. 2 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2006 ze dne 5. července 2006

³⁰² Příloha I Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2006 ze dne 5. července 2006.

³⁰³ Příloha II Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2006 ze dne 5. července 2006.

³⁰⁴ Dříve byla přepřava slepeckého psa, který doprovází nevidomou a na jeho asistenci odkázanou osobu ve vyhláске č. 17/1966 Sb., o leteckém přepřavní řádu. Pes musel být opatřen náhubkem a příslušnou výstrojí a musel být vyvíceni úředně oprávněnou organizací.

³⁰⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem, Obecná část, Zhodnocení platného právního stavu, odůvodnění hlavních principů a vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy, sněmovní tisk 883/0, s. 6. In: Psp.cz [online]. [cit. 2024-03-22]. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=883&CT1=0>

4.2. Možnosti obrany při odepření přístupu v doprovodu psa se speciálním výcvikem

Pokud osobě v doprovodu psa se speciálním výcvikem není umožněno vstoupit na veřejnosti jinak přístupná místa, může se jednat o diskriminaci na základě zdravotního postižení.³⁰⁶ Obecným právním předpisem, na jehož základě je možné se bránit proti diskriminaci na základě zdravotního postižení, je zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací (antidiskriminační zákon).

Za nepřímou diskriminaci z důvodu zdravotního postižení je podle antidiskriminačního zákona považováno „jednání nebo opomenutí, kdy je osoba s handicapem na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe znevýhodněna oproti ostatním.“ O nepřímou diskriminaci se však nejedná, pokud je takové jednání nebo opomenutí objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.³⁰⁷

„Nepřímou diskriminací z důvodu zdravotního postižení se rozumí také odmítnutí nebo opomenutí přijmout přiměřená opatření, aby měla osoba se zdravotním postižením přístup k určitému zaměstnání, k výkonu pracovní činnosti nebo funkčnímu nebo jinému postupu v zaměstnání, aby mohla využít pracovního poradenství, nebo se zúčastnit jiného odborného vzdělávání, nebo aby mohla využít služeb určených veřejnosti, ledaže by takové opatření představovalo nepřiměřené zatížení.“³⁰⁸ Rozdílné zacházení z důvodu zdravotního postižení však není považováno za diskriminaci, pokud je jím objektivně sledován legitimní cíl a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.³⁰⁹

Není-li osobě s handicapem v doprovodu psa se speciálním výcvikem umožněno vstoupit do veřejnosti jinak přístupných míst s odkazem na zákaz vstupu zvířat a pro takové zacházení neexistuje legitimní ospravedlnění, jedná se o nepřímou diskriminaci ve smyslu antidiskriminačního zákona.³¹⁰ Toto zdánlivě neutrální kritérium způsobuje nepřiměřené znevýhodnění uživatelů psa se speciálním výcvikem. Bez zohlednění zvláštních vlastností a dovedností psů speciálně vycvičených na pomoc osobám s handicapem je současně znemožněn přístup také samotným uživatelům těchto psů pomocníků.³¹¹

³⁰⁶ *Návrh zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem, a o změně souvisejících zákonů* [online]. Brno, 2016. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD_navrh_zakona.pdf

³⁰⁷ § 3 odst. 1 zákona č. 198/2009 Sb.

³⁰⁸ § 3 odst. 2 zákona č. 198/2009 Sb.

³⁰⁹ § 7 odst. 1 zákona č. 198/2009 Sb.

³¹⁰ *Návrh zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem, a o změně souvisejících zákonů* [online]. Brno, 2016. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD_navrh_zakona.pdf

³¹¹ SEITLOVÁ, Jitka. *Doporučení veřejného ochránce práv pro přístup vodičů a asistenčních psů do veřejných prostor* [online]. Brno, 10. 8. 2010. Sp. zn. 31/2010/DIS/JKV. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/31-10-DIS-JKV_doporučen%C3%AD.pdf

Na první pohled se proto může zdát, že právní úprava přístupových práv osob v doprovodu speciálně vycvičeného psa není třeba a možnosti ochrany podle antidiskriminačního zákona jsou dostačující. Domáhání se ochrany na základě konceptu nepřímé diskriminace však v praxi naráží na zásadní limity.

Zákaz diskriminace podle antidiskriminačního zákona se vztahuje pouze na oblasti, které jsou taxativně vyjmenovány v ustanovení § 1 odst. 1. Některými ustanoveními je tento rozsah ještě dále zúžen.³¹² Přístupová práva osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem je však nezbytné upravit také v oblastech, na které se antidiskriminační zákon nevztahuje.³¹³ Jen tak bude těmto osobám umožněno plně se začlenit do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.

Další úskalí vyplývá přímo z definice nepřímé diskriminace v antidiskriminačním zákoně. Zákonné vymezení obsahuje několik neurčitých právních pojmů, jejichž výklad je sám o sobě problematický. Tím je efektivní vymáhání přístupových práv osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem značně ztěžováno. To potvrzují i dlouholeté zkušenosti veřejného ochránce práv, na kterého se tyto osoby opakovaně obracejí.³¹⁴

Právě veřejný ochránce práv představuje klíčový subjekt ve vztahu k vymáhání přístupových práv uživatelů psa se speciálním výcvikem. Ombudsman se touto otázkou zabývá nejen z hlediska antidiskriminačního zákona,³¹⁵ ale také z pozice monitorovacího orgánu pro práva osob se zdravotním postižením³¹⁶. Při vymáhání přístupových práv ombudsman uživatelům psa se speciálním výcvikem poskytuje zejména metodickou pomoc při podávání návrhů na zahájení řízení z důvodu diskriminace.³¹⁷

Vybrané zprávy a stanoviska z provedených šetření veřejného ochránce práv jsou uveřejňovány v Evidenci stanovisek ombudsmana. V souvislosti se zamezením přístupu osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem do veřejnosti jinak přístupných míst jsem zvolila několik případů, ze kterých jsou patrné nedostatky stávající právní úpravy.

³¹² Např. § 3 odst. 2 zákona č. 198/2009 Sb.

³¹³ *Návrh zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem, a o změně souvisejících zákonů* [online]. Brno, 2016. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD_navrh_zakona.pdf

³¹⁴ ŠABATOVÁ, Anna. *Doporučení veřejné ochránkyně práv vládě České republiky podle ustanovení § 22 odst. 1 ve spojení s § 21b písm. c) zákona o veřejném ochránci práv ve věci vydání zákona, který by upravil některá práva osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem* [online]. Brno, 11. 4. 2016. Sp. zn. 23/2015/SZD/MP. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD-MP-doporuceni.pdf

³¹⁵ § 1 odst. 5 zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv.

³¹⁶ Monitorování práv lidí s postižením. In: KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV. *Ombudsman – veřejný ochránce práv* [online]. © 2024 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/pusobnost/monitorovani-prav-osob-se-zdravotnim-postizenim/>

³¹⁷ § 21b písm. a) zákona č. 349/1999 Sb.

V roce 2011 se veřejný ochránce práv zabýval případem muže se zrakovým postižením, kterému nebyl umožněn nástup do autobusu v doprovodu vodícího psa bez nasazeného náhubku a držení na vodítku.³¹⁸ Dopravce v daném případě odkazoval na bezvýjimečnou povinnost opatřit všechny psy bezpečným náhubkem a držet je na krátkém vodítku. Tato povinnost byla zakotvena v přepravních podmínkách dotčeného dopravce. Ombudsman však jednání ze strany dopravce vyhodnotil jako diskriminaci osob se zdravotním postižením.

V roce 2013 se na veřejného ochránce práv obrátily dvě ženy se zdravotním postižením, které využívají asistenci asistenčního psa.³¹⁹ Ženy v doprovodu asistenčního psa plánovaly absolvovat pobyt v lázeňském zařízení. Ze strany tohoto zařízení jim bylo sděleno, že je pobyt v doprovodu asistenčního psa možný pouze ve vybraném pokoji za příplatek a současně je podmíněn uhrazením poplatku za psa. V průběhu šetření bylo ombudsmanovi dále sděleno, že pohyb v doprovodu asistenčního psa je umožněn prakticky jen na pokoji, kde je osoba ubytována, a v prostoru vymezeném pro venčení. I v tomto případě dospěl veřejný ochránce práv k závěru, že bylo jednání lázeňského zařízení nepřímou diskriminací osob se zdravotním postižením.

V roce 2018 se ombudsman zabýval stížností na odmítnutí přístupu asistenčního psa do budovy školy.³²⁰ Žádost o přístup psa do výuky byla zamítnuta z důvodu přítomnosti žáků alergických na zvířecích srst a nemožností jejich přerozdělení. Tvrzení ohledně poskytnutých podpůrných opatření se však v daném případě neshodovala. Veřejný ochránce práv shledal, že se škola v daném případě nedopustila diskriminačního jednání.

V roce 2019 byl veřejný ochránce práv požádán o pomoc v případě dvou žen se zdravotním postižením, kterým opakovaně nebyl umožněn vstup do prodejen potravin v doprovodu asistenčního psa.³²¹ Jednání zaměstnanců ochranky bylo ombudsmanem vyhodnoceno jako diskriminační. Zástupce prodejen se omluvil a provedl školení zaměstnanců, aby již do budoucna k obdobným incidentům nedocházelo.

Na základě antidiskriminačního zákona se uživatelé psa se speciálním výcvikem mohou u soudu domáhat především, aby bylo od diskriminace upuštěno, aby byly odstraněny následky

³¹⁸ VARVAŘOVSKÝ, Pavel. *Zpráva o šetření omezení přepravy osob se zdravotním postižením, které mají v držení psa se speciálním výcvikem* [online]. Brno, 6. 1. 2012. Sp. zn. 189/2011/DIS. Dostupné také z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/2218>

³¹⁹ ŠABATOVÁ, Anna. *Zpráva o šetření ve věci přístupu asistenčních psů do lázeňského zařízení* [online]. Brno, 10. 4. 2015. Sp. zn. 108/2013/DIS. Dostupné také z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/2814>

³²⁰ KŘEČEK, Stanislav. *Posouzení námítky diskriminace ve věci přístupu asistenčního psa do školy* [online]. Brno, 22. 4. 2020. Sp. zn. 7675/2018/VOP. Dostupné také z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/8442>

³²¹ KŘEČEK, Stanislav. *Posouzení námítky diskriminace ve věci vstupu lidí s postižením v doprovodu asistenčního psa do prodejen potravin* [online]. Brno, 9. 2. 2021. Sp. zn. 5155/2019/VOP. Dostupné také z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/9422>

diskriminačního jednání a aby bylo poskytnuto přiměřené zadostiučinění.³²² Pokud by ani to nebylo dostačující, mohou se osoby využívající asistenci psa se speciálním výcvikem domáhat také náhrady nemajetkové újmy.³²³

V některých oblastech je právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace upraven ve zvláštních právních předpisech.³²⁴ Kromě prostředků obrany, které lze využít podle antidiskriminačního zákona, je proto možné obrátit se na základě dotčených právních předpisů také přímo na příslušný kontrolní nebo nadřízený orgán. Jedná se především o úřad práce, inspektorát práce, krajskou hygienickou stanici, Českou obchodní inspekci a Českou školní inspekci.³²⁵

4.3. Návrh na přijetí zákona upravujícího přístupová práva osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem

Smluvní státy Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením mají „povinnost přijmout veškerá odpovídající legislativní, administrativní a jiná opatření pro provádění práv uznaných v Úmluvě a přijmout odpovídající opatření, včetně opatření legislativních, s cílem změnit nebo zrušit existující zákony, předpisy, zvyklosti a praktiky, které jsou zdrojem diskriminace vůči osobám se zdravotním postižením.“³²⁶

Stávající nekoncepční a nepřehlednou úpravu přístupových práv osob v doprovodu speciálně vycvičeného psa považuji za zdroj diskriminace osob s handicapem. Dlouhodobě se objevují případy, kdy osobám v doprovodu psa se speciálním výcvikem není umožněn přístup na veřejnosti jinak běžně přístupná místa bez legitimního odůvodnění. Prostředky obrany proti neoprávněnému odepření přístupu v doprovodu psa se speciálním výcvikem narážejí na zásadní limity.

Z výše uvedených důvodů navrhuji, aby byl přijat zákon obsahující ucelenou právní úpravu přístupových práv osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem. Výslovná deklarace práv, která uživatelům psa se speciálním výcvikem náleží, by přispěla k jejich dodržování a usnadnila jejich účinné vymáhání. Přehledná právní úprava by byla přínosná také pro subjekty, které jsou povinné tato práva respektovat.

³²² § 10 odst. 1 zákona č. 198/2009 Sb.

³²³ § 10 odst. 2 zákona č. 198/2009 Sb.

³²⁴ Srov. např. § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), nebo § 1a odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

³²⁵ SEITLOVÁ, Jitka. *Doporučení veřejného ochránce práv pro přístup vodících a asistenčních psů do veřejných prostor* [online]. Brno, 10. 8. 2010. Sp. zn. 31/2010/DIS/JKV. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/31-10-DIS-JKV_doporučen%C3%AD.pdf

³²⁶ Článek 4 odst. 1 písm. a) a b) Úmluvy.

Navrhovaný zákon by měl obsahovat ustanovení upravující především:

- právo osoby se zdravotním postižením v doprovodu psa se speciálním výcvikem na vstup do veřejných prostor, budov a zařízení pro poskytování služeb a do prostředků veřejné hromadné dopravy;
- demonstrativní výčet veřejných prostor, budov a zařízení pro poskytování služeb – zejména:
 - veřejné budovy (zejména soudy a úřady),
 - školy a školská zařízení,³²⁷ vysoké školy³²⁸ a další vzdělávací zařízení,
 - zdravotnická zařízení,³²⁹
 - zařízení sociálních služeb,³³⁰
 - kulturní zařízení (zejména kina, divadla, koncertní sály, muzea a galerie),
 - stravovací části provozoven stravovacích služeb,³³¹
 - provozovny určené pro prodej zboží,
 - provozovny určené pro poskytování služeb (zejména sportoviště, koupaliště, rekreační zařízení a ubytovací zařízení),
 - prostory bank a pojišťoven a prostory určené pro poskytování poštovních a telekomunikačních služeb přístupné veřejnosti,
 - veřejná prostranství,³³²
- demonstrativní výčet prostředků veřejné hromadné dopravy:
 - zejména prostředky železniční, silniční, letecké a vodní dopravy, včetně zastávek, stanic a čekáren;
- možnost omezit právo osob se zdravotním postižením na vstup do veřejných prostor, budov a zařízení pro poskytování služeb a do prostředků veřejné hromadné dopravy v doprovodu psa se speciálním výcvikem jen ve výjimečných opodstatněných případech (např. z důvodu přítomnosti osob alergických na zvířecí srst) za současného zajištění místa pro odložení psa se speciálním výcvikem a přiměřeného opatření nahrazujícího asistenci psa se speciálním výcvikem (např. pomocí osobní asistence);

³²⁷ Ve smyslu § 7 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

³²⁸ Ve smyslu § 2 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách.

³²⁹ Ve smyslu § 4 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (o zdravotních službách).

³³⁰ Ve smyslu § 34 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

³³¹ Ve smyslu § 23 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví.

³³² Ve smyslu § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

- zproštění povinnosti nasadit psovi se speciálním výcvikem náhubek;
- zproštění povinnosti držet psa se speciálním výcvikem na vodítku;
- zákaz požadovat za vstup nebo využití služeb v doprovodu psa se speciálním výcvikem úhradu poplatku;
- označení psa se speciálním výcvikem (považují za vhodné sjednotit označení; zejména zavést jednotný vzhled služební dečky a text na ní uvedený a například barevně odlišit jednotlivé druhy psa se speciálním výcvikem);
- průkaz a známka psa se speciálním výcvikem (považují za vhodné sjednotit povinné náležitosti);
- povinnost osoby se zdravotním postižením na požádání předložit průkaz psa se speciálním výcvikem;
- stejné podmínky pro osoby provádějící speciální výcvik v doprovodu psa zařazeného do speciálního výcviku.³³³

Přijetí zákona, který by obsahoval komplexní úpravu přístupových práv osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem, doporučoval veřejný ochránce práv již v roce 2010.³³⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí následně přislíbilo zahájit spolupráci s dalšími ministerstvy s cílem zlepšit právní úpravu přístupových práv. K předložení návrhů na změnu právní úpravy však nedošlo.

Veřejná ochránkyně práv proto v roce 2016 předložila další doporučení. Přílohou tohoto doporučení byl také návrh zákona upravující mimo jiné i přístupová práva osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem,³³⁵ ze kterého jsem při tvorbě výše uvedených návrhů vycházela. Vedle ustanovení deklarujícího právo vstupovat v doprovodu psa se speciálním výcvikem do veřejně přístupných prostor byly tyto prostory blíže vymezeny pomocí demonstrativního výčtu.

Návrh zákona, který byl předložen v roce 2020 skupinou poslanců, také obsahoval úpravu přístupových práv uživatelů psa se speciálním výcvikem.³³⁶ Podle návrhu měly osoby v doprovodu speciálně vycvičeného psa právo vstupu do veřejně přístupných prostor a

³³³ Pouze takto si mohou psi zařazení do speciálního výcviku osvojit dovednosti potřebné k tomu, aby po zařazení do aktivní služby mohli své uživatele doprovázet na veřejně přístupná místa.

³³⁴ SEITLOVÁ, Jitka. *Doporučení veřejného ochránce práv pro přístup vodičích a asistenčních psů do veřejných prostor* [online]. Brno, 10. 8. 2010. Sp. zn. 31/2010/DIS/JKV. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/31-10-DIS-JKV_doporučen%C3%AD.pdf

³³⁵ ŠABATOVÁ, Anna. *Doporučení veřejné ochránkyně práv vládě České republiky podle ustanovení § 22 odst. 1 ve spojení s § 21b písm. c) zákona o veřejném ochránci práv ve věci vydání zákona, který by upravil některá práva osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem* [online]. Brno, 11. 4. 2016. Sp. zn. 23/2015/SZD/MP. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD-MP-doporučení.pdf

³³⁶ Návrh zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem. Sněmovní tisk 883/0. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=883&CT1=0>

prostředků veřejné dopravy.³³⁷ Skupina poslanců však veřejně přístupné prostory vymezila poměrně stručně jako „veřejně přístupné budovy, veřejná prostranství a další veřejně přístupná místa“.³³⁸ V tomto případě souhlasím s výtkou ze strany tehdejší vlády a takové vymezení považuji za příliš obecné a nepřesné, a tudíž nedostačující.³³⁹

Z doposud uveřejněných informací k návrhu zákona, který připravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí, vyplývá, že by se i tento návrh měl dotýkat přístupových práv osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem. Návrh prozatím počítá s právem přístupu v doprovodu speciálně vycvičeného psa na všechna veřejnosti přístupná místa, pokud pro jeho omezení neexistují opodstatněné důvody.³⁴⁰ V jaké podobě bude nakonec zákon předložen a jestli stihne být projednán, však nelze předpovídat.

Slovensko: Na Slovensku jsou od 1. ledna 2017 přístupová práva osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem upravena v zákoně č. 282/2002 Z. z., *ktorým sa upravujú niektoré podmienky držania psov*.³⁴¹ Nejen z důvodu jazykové blízkosti považují tento zákon za vhodnou inspiraci také pro budoucí českou úpravu přístupových práv osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem.

Osoba v doprovodu psa se speciálním výcvikem má právo vstupu na veřejně přístupná místa. Na tuto osobu se také nevztahuje zákaz vstupu se psem na místa stanovená obecně závaznými vyhláškami obcí.³⁴² Stejně podmínky se uplatňují také na osoby odborně způsobilé k výcviku psa se speciálním výcvikem v doprovodu psa ve speciálním výcviku.³⁴³ Pokud psí pomocník vykonává činnosti, pro které byl speciálně vycvičen, nemusí mít nasazený náhubek.³⁴⁴

Zákon č. 282/2002 Z. z. však blíže nevynezuje veřejně přístupná místa, na které je umožněn přístup osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem. Z tohoto důvodu zůstala nadále zachována také zvláštní úprava obsažená v jednotlivých právních předpisech. Jedná se například

³³⁷ § 5 odst. 1 návrhu zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem. Sněmovní tisk 883/0. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=883&CT1=0>

³³⁸ § 5 odst. 2 návrhu zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem. Sněmovní tisk 883/0. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=883&CT1=0>

³³⁹ Stanovisko vlády k návrhu zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem. Sněmovní tisk 883/1. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=883&ct1=1>

³⁴⁰ ZAJÍC, Luboš. Srpen 2023 – informace o činnosti prezidenta a viceprezidenta. In: SONS Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. *SONS ČR, z. s.* [online]. © 2012-2022 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.sons.cz/Srpen-2023---informace-o-cinnosti-prezidenta-a-viceprezidenta-P4016009.html>

³⁴¹ Příslušná ustanovení byla do zákona č. 282/2002 Z. z. vložena na základě zákona č. 355/2016 Z. z.

³⁴² § 4a odst. 1 zákona č. 282/2002 Z. z.

³⁴³ § 2 odst. 2 zákona č. 282/2002 Z. z.

³⁴⁴ § 4a odst. 2 zákona č. 282/2002 Z. z.

o zákon č. 355/2007 Z. z., o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia. V něm je výslovně upraveno právo na přístup na koupaliště³⁴⁵ a do zařízení společného stravování³⁴⁶.

Portugalsko: Vládní nařízení č. 74/2007 je příkladem komplexní právní úpravy přístupových práv osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem. Domnívám se, že pro budoucí českou úpravu by také mohlo být vhodnou inspirací. Bylo by však nezbytné zohlednit především jazykové odchylky a odlišné obsahové vymezení v nařízení obsažených pojmů.

Osobám v doprovodu speciálně vycvičeného psa je garantováno právo přístupu na veřejná prostranství, do prostředků hromadné dopravy a do veřejně přístupných zařízení.³⁴⁷ V samostatném ustanovení jsou tato místa konkretizována prostřednictvím neuzavřeného výčtu. Kromě samotných uživatelů psů se speciálním výcvikem se toto právo vztahuje také na osoby provádějící speciální výcvik v doprovodu psa ve speciálním výcviku a na tzv. pěstounské rodiny, které pečují o psa před jeho zařazením do speciálního výcviku, v doprovodu tohoto psa.³⁴⁸ Psi se speciálním výcvikem nemusí mít při pohybu na veřejně přístupných místech nasazen náhubek.³⁴⁹

Právo na přístup osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem může být omezeno, pokud to vyžadují zvláštní vlastnosti, povaha nebo účel daného prostoru. Současně musí být vymezeno, jakým způsobem lze do prostoru vstoupit.³⁵⁰ Pokud pes se speciálním výcvikem vykazuje zjevné známky nemoci, agrese, nedostatečné hygieny nebo jiné neobvyklé vlastnosti, které ohrožují bezpečnost a integritu osob nebo zvířat, nebo narušuje běžný provoz daného prostoru, právo na přístup nelze uplatnit.³⁵¹

³⁴⁵ § 19 odst. 7 písm. k) a § 19 odst. 9 písm. l) zákona č. 355/2007 Z. z.

³⁴⁶ § 26 odst. 4 písm. a) zákona č. 355/2007 Sb.

³⁴⁷ Artigo 1.º, n.º 1 de Decreto-Lei n.º 74/2007 de 27 de março.

³⁴⁸ Artigo 4.º de Decreto-Lei n.º 74/2007 de 27 de março.

³⁴⁹ Artigo 3.º, n.º 4 de Decreto-Lei n.º 74/2007 de 27 de março.

³⁵⁰ Artigo 3.º, n.º 2 de Decreto-Lei n.º 74/2007 de 27 de março.

³⁵¹ Artigo 3.º, n.º 3 de Decreto-Lei n.º 74/2007 de 27 de março.

Závěr

Cílem mé práce bylo podat přehled stávající právní úpravy stěžejních aspektů právního postavení osob využívajících asistenci psů se speciálním výcvikem a na základě toho navrhnout změny, které by těmto osobám pomohly k plnohodnotnému začlenění do společnosti. V diplomové práci jsem se zabývala otázkou financování pořízení psa se speciálním výcvikem, z toho vyplývajícími právy a povinnostmi a přístupovými právy osob v doprovodu speciálně vycvičeného psa. Právě tyto aspekty právního postavení osob využívajících asistenci psa se speciálním výcvikem považuji za významné.

Asistenci psa se speciálním výcvikem využívají osoby s různými druhy zdravotního postižení. Z tohoto důvodu jsem se nejprve zabývala samotným pojmem osoba se zdravotním postižením. Jedná se o pojem s neostrými hranicemi, jehož význam lze stanovit a vykládat různě. Zda je na konkrétní osobu nahlíženo jako na osobu s handicapem, má zásadní dopad na její práva a povinnosti. Této problematice je podle mého přesvědčení nezbytné se věnovat nejen v kontextu českého právního řádu, ale také na úrovni mezinárodního práva a práva Evropské unie. Přístupy k osobám se zdravotním postižením na národní a nadnárodní úrovni se vzájemně ovlivňují a dohromady vytváří ucelený systém.

Z pohledu mezinárodního práva jsem se zaměřila na pojetí osoby se zdravotním postižením v klíčových dokumentech Organizace spojených národů a Rady Evropy. V rovině unijního práva jsem se zabývala významnými prameny primárního a sekundárního práva. Vše bylo doplněno o závěry judikatury Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie, které ve formování významu pojmu osoba se zdravotním postižením zastávají důležitou úlohu. V českém právním řádu dosud nebyla vytvořena jednotná definice zdravotního postižení. Jednotlivé právní předpisy proto obsahují vlastní definice naformulované pro účely dané oblasti. I tato vymezení považuji pro vnímání osob se zdravotním postižením za důležitá.

V otázce právního postavení osob využívajících asistenci psů se speciálním výcvikem považuji za nezbytné sjednotit terminologii pro označení psů vycvičených na pomoc osobám s handicapem a definice zvolených pojmů zakotvit do právního předpisu. Speciálně vycvičení psi nejsou jen kompenzačními pomůckami, ale také nepostradatelnými součástmi osob s handicapem. Bez jednoznačného legálního vymezení speciálně vycvičených psů nemohou tyto osoby řádně uplatňovat svá práva a plnit své povinnosti.

Na základě porovnání terminologie užívané vybranými výcvikovými subjekty a dosavadních návrhů na změny právní úpravy jsem jako pojem zastřešující všechny druhy psích pomocníků zvolila označení pes se speciálním výcvikem. Do legální definice psa se speciálním výcvikem jsem navrhla začlenit pouze vodícího, asistenčního a signálního psa, kteří jsou

dlouhodobě nejvíce zastoupeni mezi předanými psy. Ve své práci jsem předestřela také návrhy legálních definic těchto druhů psích pomocníků.

V souvislosti s vymezením výše uvedených pojmů jsem se dotkla také problematiky oprávnění k výcviku psů se speciálním výcvikem. I přes vysoké nároky, které by tito psi měli splňovat, v současné době speciální výcvik psů na pomoc osobám s handicapem není podmíněn získáním žádné odborné způsobilosti. Speciální výcvik proto může provádět v podstatě každý, kdo se pro tuto činnost rozhodne. Z tohoto důvodu jsou často předáváni psi, jejichž výcvik neodpovídá potřebám svých uživatelů. Spíše než pomůckou, jsou spíše ohrožením a zvyšují pravděpodobnost vzniku újmy. Ve své práci jsem se věnovala možným budoucím změnám, zejména způsobům zpřísnění podmínek pro získání oprávnění ke speciálnímu výcviku.

Dále jsem se ve své práci zabývala stávajícími možnostmi financování pořízení psa se speciálním výcvikem, jehož cena dosahuje až 300 000 Kč. Vodicí pes je v současné době zařazen mezi zvláštní pomůcky pro osoby s těžkým zrakovým postižením, na jejichž pořízení lze poskytnout příspěvek. Ostatní druhy speciálně vycvičených psů pro osoby s jiným typem zdravotního postižení v seznamu zvláštních pomůcek uvedeny nejsou. Přestože právní úprava pamatuje i na takové případy, poskytnutí příspěvku na jejich pořízení bylo v roce 2014 vyloučeno rozhodnutím olomoucké pobočky Krajského soudu v Ostravě. Tento závěr bohužel dosud nebyl přehodnocen a pořízení jiných druhů speciálně vycvičených psů, než je pes vodící, je nadále závislé především na sponzorských darech.

Tím jsou však podle mého názoru vytvářeny zásadní rozdíly mezi uživateli vodicích psů a uživateli jiných druhů psích pomocníků, což neodpovídá zásadě rovného přístupu k osobám s různým handicapem navzájem. Z tohoto důvodu považuji za vhodné asistenčního a signálního psa zařadit mezi zvláštní pomůcky, na jejichž pořízení lze poskytnout příspěvek. Kromě samotného legálního vymezení těchto pojmů je dále nezbytné v právním předpisu upravit také dovednosti těchto psích pomocníků a druhy zdravotního postižení, pro které mají být jako zvláštní pomůcka určeni. Rozhodne-li se zákonodárce v budoucnu k tomuto kroku přistoupit, tvorba těchto požadavků by měla být konzultována s odborníky z příslušných oblastí.

Diplomovou práci uzavírá část věnovaná přístupovým právům osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem. Zajištění přístupnosti v doprovodu speciálně vycvičeného psa je zásadním předpokladem pro uplatnění práv, která osobám využívajícím jejich asistenci náleží. Proto je pro tyto osoby zcela zásadní, aby mohly v doprovodu psího pomocníka vstupovat i na místa, kam je zvířatům vstup zakázán. V České republice jsou však přístupová práva osob v doprovodu speciálně vycvičeného psa upravena nedostatečně. Právní úprava je roztržštěná, často hovoří pouze o některých druzích psích pomocníků a některé oblasti jsou zcela

opomenuty. To mnohdy vede k odepření vstupu na veřejnosti jinak přístupná místa s odkazem na bezvýjimečný zákaz vstupu psů, neboť není zohledněn rozdíl mezi psem speciálně vycvičeným na pomoc osobám s handicapem a běžným psím společníkem. V případě odepření přístupu bez legitimního odůvodnění jsou možnosti obrany značně limitovány. Vstup v doprovodu psa se speciálním výcvikem by rovněž neměl být podmiňován nasazením náhubku nebo držením na vodítku, aby mohli tito psi řádně pomáhat s činnostmi, pro které byli vycvičeni. Stejně jako v případě jiných kompenzačních pomůcek by dále neměla být požadována ani úhrada příplatku za speciálně vycvičeného psa.

Ve své práci jsem se nejprve zaměřila na jednotlivé právní předpisy, ve kterých jsou nyní přístupová práva osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem upravena. Obeznačenost se stávající roztržštěnou úpravou je důležitá nejen pro uživatele psích pomocníků, ale také pro povinné subjekty. Dále jsem se zabývala dostupnými prostředky obrany, které lze při neoprávněném odepření vstupu v doprovodu psiho pomocníka využít. Za účelem plnohodnotné integrace osob využívajících asistenci psů se speciálním výcvikem do společnosti a zefektivnění vymáhání přístupových práv je však podle mého přesvědčení nezbytné přijmout zcela nový zákon, ve kterém budou přístupová práva upravena komplexně a přehledně. Ve své práci jsem navrhla stěžejní body, které by tento zákon měl obsahovat. Jsem však přesvědčena, že by si toto téma zasloužilo hlubší analýzu v rámci samostatného zpracování.

Jednotlivé pasáže diplomové práce jsem doplnila o stručné shrnutí právní úpravy dané oblasti na Slovensku a v Portugalsku. Úpravu vybraných aspektů právního postavení osob využívajících asistenci psů se speciálním výcvikem považuji v těchto zemích za velmi vydařenou. Pro Českou republiku představují vhodný zdroj inspirace do budoucna.

Pevně věřím, že se mi podařilo naplnit vytyčené cíle a diplomová práce bude přínosem nejen pro případnou tvorbu změn, ale také pro samotné uživatele psů se speciálním výcvikem i širokou veřejnost. Pokusila jsem se ukázat, že problematika právního postavení osob využívajících asistenci psů se speciálním výcvikem představuje aktuální společenské téma, které si zaslouží náležitou pozornost.

Závěrem si dovoluji citovat spisovatele Jiřího Žáčka: „Život je pes. A pes je nejlepší přítel člověka.“³⁵² Lidé využívající asistenci psa se speciálním výcvikem by o tom zajisté mohli dlouze vyprávět. A proto doufám, že se brzy podaří prosadit změny, které napomohou k jejich plnohodnotnému zapojení do společnosti, aby mohlo se svými psími pomocníky kráčet životem tlapku v ruce na rovnoprávném základě s ostatními.

³⁵² DOSTÁL, František a Jiří ŽÁČEK. *Život je pes: obrázková knížka pro lidská štěňata*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1991. ISBN 80-000-0132-2.

Seznam zkratk

ADI	Assistance Dogs International, Inc.
Deklarace	Deklarace práv zdravotně postižených osob
EU	Evropská unie
EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
ESCH	Evropská sociální charta
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
HELPPES	HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o.p.s.
IGDF	International Guide Dog Federation
LZP EU	Listina základních práv Evropské unie
orgán I. stupně	Úřad práce České republiky – krajská pobočka v Olomouci (v rámci bodu 3.4.1.)
OSN	Organizace spojených národů
Pes pro tebe	PES PRO TEBE, z.s.
Pestrá	Pestrá, o.p.s.
Pomocné tlapky	Pomocné tlapky o.p.s.
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SDEU / Soudní dvůr	Soudní dvůr Evropské unie
Směrnice 2000/78	Směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání
Úmluva	Úmluva o právech osob se zdravotním postižením
žalovaný orgán	Ministerstvo práce a sociálních věcí (v rámci bodu 3.4.1.)

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- DOSTÁL, František a Jiří ŽÁČEK. *Život je pes: obrázková knížka pro lidská štěňata*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1991. ISBN 80-000-0132-2.
- ELLIS, Evelyn, Philippa, WATSON. *EU Anti-Discrimination Law*. Oxford: Oxford University Press, 2005. ISBN 9780199698462.
- CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 227. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-732-0.
- KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Sociální práva v Evropě: 100 let Mezinárodní organizace práce*. Praha: Auditorium, 2020. ISBN 978-80-87284-81-0.
- KOLDINSKÁ, Kristina a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. V Praze: C.H. Beck, 2022. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-902-0.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Aktuality pro lékařskou posudkovou službu*. Vyd. 2. Praha: MPSV, 2009. ISBN 978-80-7421-008-2.
- PRAGEROVÁ, Klára a Jana SIROTKOVÁ. *Asistenční pes pro dítě se zdravotním postižením: Průvodce pro rodiny dětí s postižením, odborníky a další zájemce*. V Praze: Pasparta, 2020. ISBN 978-80-88290-54-4.
- SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. V Praze: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.
- SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 7. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2023. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-938-9.
- WINTR, Jan, ANTOŠ, Marek (eds). *Rovnost a zákaz diskriminace v právní teorii a praxi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014. ISBN 978-80-87975-04-6.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

- ADI Terms & Definitions: Glossary. In: ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL. *Assistance Dogs International* [online]. © 2023 [cit. 2023-12-08]. Dostupné z: <https://assistancedogsinternational.org/resources/adi-terms-definitions/>
- Applicant, Affiliate and Enquiring Organisations: Applicant Organisations. In: ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL. *Assistance Dogs International* [online]. © 2023 [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://www.igdf.org.uk/closest-dog-guide-providers/applicant-affiliate-and-enquiring-organisations/>
- Asistence. In: Pestrá, o.p.s. *PESTRÁ psi asistence* [online] [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.pestra.cz/asistujici-psi>
- CEN/TC 452 – Assistance Dogs. In: CEN-CENELEC. *CEN* [online]. © 2022 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: https://standards.cenelec.eu/dyn/www/f?p=205:29:0:::FSP_ORG_ID,FSP_LANG_ID:2181734,25&cs=1DDA7DC7704B51C05CC18CCF0FBD0E06A#1
- CEN/TC 452/WG 1 – Terminology. In: CEN-CENELEC. *CEN* [online]. © 2022 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z:

https://standards.cencenelec.eu/dyn/www/f?p=205:22:0::::FSP_ORG_ID,FSP_LANG_ID:2295823,25&cs=101E4D77C22246042166D5836A57B33B8

CEN/TC 452/WG 3 – Competencies for assistance dogs' professionals. In: CEN-CENELEC. *CEN* [online]. © 2022 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: https://standards.cencenelec.eu/dyn/www/f?p=205:22:0::::FSP_ORG_ID,FSP_LANG_ID:2440362,25&cs=180E5279EC0EB298911C7FCD846B5343F

Co to stojí. In: NF MATHILDA. *Mathilda* [online]. © 2023 [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://www.mathilda.cz/o-nas/co-to-stoji/>

Často kladené otázky a odpovědi. In: HELPPES - CENTRUM VÝCVIKU PSŮ PRO POSTIŽENÉ, O.P.S. *Helppes - Centrum výcviku psů pro postižené, o.p.s.* [online]. © 2018 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://helppes.cz/psi-pomocnici/casto-kladene-otazky-a-odpovedi/#1567788337323-2d9ed5ac-1b0d>

ČERMÁK, Michal. *Projevy a formy diskriminace osob se zdravotním postižením* [online]. Praha: Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, 2012. [cit. 2023-12-14]. ISBN 978-80-87181-08-9. Dostupné z: https://mukopoly.cz/novy/wp-content/uploads/2022/04/Projevy-a-formy-diskriminace-OZP_DEF.pdf

ČESKÉ DRÁHY. *Smluvní přepravní podmínky Českých drah pro veřejnou drážní osobní dopravu, č.j. 58 221/19 – O 14. Změna číslo 17. 27. 11. 2019.* Dostupné také z: <https://www.mdcz.cz/getattachment/Dokumenty/Ministerstvo/Prepravni-a-tarifni-vestnik/Prepravni-a-tarifni-vestniky-2019/Prepravni-a-tarifni-vestnik-24-2019/SPPO-zmena-17.pdf.aspx>

Dávky pro osoby se zdravotním postižením: Příspěvek na zvláštní pomůcku. *Úřad práce ČR* [online]. [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim3>

Důvodová zpráva k zákonu č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, sněmovní tisk č. 374 Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. In: Psp.cz [online]. [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71237&pdf=1>

EUROPEAN COMMISSION. *COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT: Mapping of European standardisation organisations activities in support of industrial ecosystems* [online]. Brusel, 3. 12. 2020. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2020:0332:FIN:EN:PDF>

Evropská a mezinárodní standardizace. In: ČESKÁ AGENTURA PRO STANDARDIZACI S.P.O. *Česká agentura pro standardizaci* [online]. © 2024 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.agentura-cas.cz/standardizace/evropska-a-mezinarodni-standardizace/>

EVROPSKÁ KOMISE. *EU ratifikovala Úmluvu OSN o právech osob se zdravotním postižením* [online]. Brusel, 5. 1. 2011. IP/11/4. [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_11_4

GALETOVÁ, Zdeňka. Shrnutí. In: *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2008, s. 27 [cit. 2023-07-27]. ISBN 978-80-7416-015-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf

HABÁŇ, Petr. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *O dotace mohou nově žádat i organizace, které cvičí asistenční psy pro lidi s postižením* [online]. Praha, 16. 12. 2016 [cit. 2023-11-12]. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/573030/O_dotace_mohou_nove_zadat_i_organizace_ktere_cvici_asistencni_psy_pro_lidi_s_postizenim_002_.pdf/328b9d8b-630f-c0e8-9c04-df8c2210621a

History of Guide Dogs: Timeline Major Events. In: INTERNATIONAL GUIDE DOG FEDERATION (IGDF). *International Guide Dog Federation* [online]. © 2024 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.igdf.org.uk/guide-dogs/history-of-guide-dogs/>

International Day of Persons with Disabilities 2023. In: WHO. *World Health Organization* [online]. © 2024 [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://www.who.int/campaigns/international-day-of-persons-with-disabilities/2023>

Jak pomáháme. In: PESTRÁ, O.P.S. *Pestrá psi asistence* [online]. [cit. 2023-08-11]. Dostupné z: <https://www.pestra.cz/jak-pomahame>

JUREČKA, Marian. [Psi jsou naši přátelé a part'áci...]. In: *Facebook* [online]. 4. 11. 2023 [cit. 2023-12-08]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/JureckaMarian/posts/918780219607018>

Kdo už psa má. In: Pes pomůže. *Pes pomůže* [online] [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: http://www.pes-pomuze.com/kdo_uz_psa_ma.html

KŘEČEK, Stanislav. *Posouzení námitky diskriminace ve věci přístupu asistenčního psa do školy* [online]. Brno, 22. 4. 2020. Sp. zn. 7675/2018/VOP. Dostupné také z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/8442>

KŘEČEK, Stanislav. *Posouzení námitky diskriminace ve věci vstupu lidí s postižením v doprovodu asistenčního psa do prodejen potravin* [online]. Brno, 9. 2. 2021. Sp. zn. 5155/2019/VOP. Dostupné také z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/9422>

List of Guide Dog Providers: Czech Guide Dog School. In: ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL. *Assistance Dogs International* [online]. © 2023 [cit. 2023-07-28]. Dostupné z: https://www.igdf.org.uk/closest-dog-guide-providers/europe/?_sft_country=czech-republic

Monitorování práv lidí s postižením. In: KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV. *Ombudsman – veřejný ochránce práv* [online]. © 2024 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/pusobnost/monitorovani-prav-osob-se-zdravotnim-postizenim/>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením* [online]. Praha, 29. 9. 2020 [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/umluva-osn-o-pravech-osob-se-zdravotnim-postizenim>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Úvodní zpráva České republiky o opatřeních přijatých k plnění závazků podle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením* [online]. Praha, 2011. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372805/CRPD_text.pdf/906dc1f8-8301-d043-63e7-02ba4d516c1a

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Výsledky přidělení částek dotace organizacím cvičícím asistenční psy pro rok 2021* [online]. Praha, 2021 [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/dotacni-program-pro-poskytnuti-dotace-organizacim-cvicicim-asistencni-psy-pro-rok-2021>

Návrh zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem, a o změně souvisejících zákonů [online]. Brno, 2016. Dostupné také z: [https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD_navrh_zakona.pdf](https://www.ochrance.cz/uploads/import/ESO/23_2015_SZD_navrh_zakona.pdf)

O asistenčních psech. In: POMOCNÉ TLAPKY O. P. S. *Pomocné tlapky o. p. s.* [online]. © 2009-2023 [cit. 2023-08-11]. Dostupné z: <https://www.pomocnetlapky.cz/o-nas/o-asistencnich-psech>

Plán legislativních prací vlády na rok 2023 [online]. Vláda ČR © 2009-2023 [cit. 2023-12-08]. Dostupné z: <https://ria.vlada.cz/wp-content/uploads/Plan-legislativnich-praci-vlady-na-rok-2023.pdf>

Plán legislativních prací vlády na rok 2024 [online]. Vláda ČR © 2009-2024 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/priloha_usneseni_2023_979_1.pdf

Předání psi. In: HELPPES - CENTRUM VÝCVIKU PSŮ PRO POSTIŽENÉ, O.P.S. *Helppes - Centrum výcviku psů pro postižené, o.p.s.* [online]. © 2018 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://helppes.cz/psi-pomocnici/predani-psi/>

Předání psi. In: HE+PA Společnost pro výcvik a předávání vodících psů. *HE+PA Společnost pro výcvik a předávání vodících psů* [online] [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://guidedog.cz/fotogalerie/>

Předání psi. In: PES PRO TEBE z.s. *PES PRO TEBE výcvik vodících a asistenčních psů* [online] © 2022 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <http://www.pesprotebe.com/predani-psi,47.html>

Předvýchova štěňat. In: NF MATHILDA. *Mathilda* [online]. © 2023 [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://www.mathilda.cz/projekt/vodici-psi/vycvik/>

Přehled předaných psů. In: POMOCNÉ TLAPKY O.P.S. *Pomocné tlapky o. p. s.* [online]. © 2009-2024 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.pomocnetlapky.cz/o-nas/nasi-psi-a-klienti/prehled-predanych-psu>

Psí pomocníci pro. In: HELPPES – CENTRUM VÝCVIKU PSŮ PRO POSTIŽENÉ, O.P.S. *Helppes - Centrum výcviku psů pro postižené, o.p.s.* [online]. © 2018 [cit. 2023-08-11]. Dostupné z: <https://helppes.cz/psi-pomocnici/psi-pomocnici-pro/>

Results for Members serving Czech Republic. In: ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL. *Assistance Dogs International* [online]. © 2023 [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://assistancedogsinternational.org/index.php?src=directory&view=programs&category=Czech%20Republic>

SEITLOVÁ, Jitka. *Doporučení veřejného ochránce práv pro přístup vodících a asistenčních psů do veřejných prostor* [online]. Brno, 10. 8. 2010. Sp. zn. 31/2010/DIS/JKV. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/31-10-DIS-JKV_doporučen%C3%AD.pdf

Sněmovní tisk 883: N.z.o někt.právech osob se zdr.postiž.,kt.využ.doprovodu psa. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. Praha: Parlament České republiky, 2020 [cit. 2023-09-02]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=883>

Stanovisko vlády k návrhu zákona o některých právech osob se zdravotním postižením, které využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem. Sněmovní tisk 883/1. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=883&ct1=1>

ŠABATOVÁ, Anna. *Doporučení veřejné ochránkyně práv vládě České republiky podle ustanovení § 22 odst. 1 ve spojení s § 21b písm. c) zákona o veřejném ochránci práv ve věci vydání zákona, který by upravil některá práva osob se zdravotním postižením, které*

využívají doprovodu psa se speciálním výcvikem [online]. Brno, 11. 4. 2016. Sp. zn. 23/2015/SZD/MP. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23_2015_SZD-MP-doporuceni.pdf

ŠABATOVÁ, Anna. Zpráva o šetření ve věci přístupu asistenčních psů do lázeňského zařízení [online]. Brno, 10. 4. 2015. Sp. zn. 108/2013/DIS. Dostupné také z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/2814>

TEXL, David. Služební pes a jeho využití v praxi. *Právní prostor* [online]. ATLAS CONSULTING spol. s r.o., 2022 [cit. 2023-07-30]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/sluzebni-pes-jeho-vyuziti-v-policejni-praxi>

UNITED NATIONS, General Assembly. 3447 (XXX). *Declaration on the Rights of Disabled Persons* [online]. 9. 12. 1975. A/RES/30/3447. Dostupné také z: <http://www.un-documents.net/a30r3447.htm>

VARVAŘOVSKÝ, Pavel. Zpráva o šetření omezení přepravy osob se zdravotním postižením, které mají v držení psa se speciálním výcvikem [online]. Brno, 6. 1. 2012. Sp. zn. 189/2011/DIS. Dostupné také z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/2218>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Opční protokol k Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením* [online]. 24. 9. 2020 [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/vvozp/dokumenty/opcni-protokol-k-umluve-osn-o-pravech-osob-se-zdravotnim-postizenim-190927/>

Who We Are. In: ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL. *Assistance Dogs International* [online]. © 2023 [cit. 2023-07-28]. Dostupné z: <https://assistancedogsinternational.org/about/who-we-are/>

ZAJÍC, Luboš. Srpen 2023 – informace o činnosti prezidenta a viceprezidenta. In: SONS Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. *SONS ČR, z. s.* [online]. © 2012-2022 [cit. 2023-12-08]. Dostupné z: <https://www.sons.cz/Srpen-2023---informace-o-cinnosti-prezidenta-a-viceprezidenta-P4016009.html>

3. Seznam použitých právních předpisů

České a československé právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 301/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů

Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (o zdravotních službách)

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích

Vyhláška č. 17/1966 Sb., o leteckém přepravním řádu

Vyhláška č. 102/1964 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení

Vyhláška č. 130/1975 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení

Vyhláška č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných

Vyhláška č. 170/1957 Ú. 1., kterou se stanoví podrobnosti o provádění doplňkové péče, jakož i rozsah a podmínky mimořádných výhod poskytovaných osobám trvale těžce poškozeným na zdraví

Vyhláška č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážni a silniční osobní dopravu

Vyhláška č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánu České republiky v sociálním zabezpečení

Vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením

Portugalské právní předpisy

Decreto-Lei n.º 74/2007 de 27 de março

Slovenské právní předpisy

Zákon č. 282/2002 Z. z., ktorým sa upravujú niektoré podmienky držania psov

Zákon č. 355/2007 Z. z., o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 355/2016 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení

niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Zákon č. 447/2008 Z. z., o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Opatrenie č. 7/2009 Z. z., ktorým sa ustanovuje zoznam pomôcok a maximálne zohľadňované sumy z ceny pomôcok

Právní předpisy Evropské unie

Amsterodamská smlouva

Smlouva o založení Evropského společenství

Smlouva o fungování Evropské unie

Listina základních práv a svobod Evropské unie

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2006 ze dne 5. července 2006 o právech osob se zdravotním postižením a osob s omezenou schopností pohybu a orientace v letecké dopravě

Nařízení Komise (EU) č. 1300/2014 ze dne 18. listopadu 2014, o technických specifikacích pro interoperabilitu týkajících se přístupnosti železničního systému Unie pro osoby se zdravotním postižením a osoby s omezenou schopností pohybu a orientace

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů, a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91

Směrnice Rady 78/2000/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání

Právní předpisy mezinárodního práva veřejného

Evropská sociální charta

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Revidovaná Evropská sociální charta

Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením

4. Seznam použité judikatury

Judikatura českých soudů

Nález Ústavního soudu ze dne 28. března 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/03

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. listopadu 2009, č. j. 2 As 37/2009-62

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. června 2016, č. j. 4 Ads 51/2016-29

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2018, sp. zn. 33 Cdo 1201/2017

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka Olomouc ze dne 20. února 2014, č. j. 73 Ad 6/2013-21

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka Pardubice ze dne 22. února 2023, č. j. 52 Ad 18/2022-63

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. června 2023, č. j. 16 Ad 5/2021-26

Judikatura Soudního dvora Evropské unie

Rozsudek Soudního dvora (velký senát) ze dne 11. července 2006, Sonia Chacón Navas proti Eurest Colectividades SA, C-13/05, EU:C:2006:456

Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 11. dubna 2013, HK Danmark proti Dansk allemnnyttigt Boligseskab a Dansk Arbejdsgiverforening, Spojené věci C-335/11 a C-337/11, EU:C:2013:222

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 18. března 2014, Z. proti A Government department Board of management of a community school, C-363/12, EU:C:2014:159

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 18. prosince 2014, Fag og Arbejde (FOA) proti Kommunernes Landsforening (KL), C-354/13, EU:C:2014:2463

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Tyler v. the United Kingdom, rozsudek senátu ESLP ze dne 25. dubna 1978, stížnost č. 5856/72

Glor v. Switzerland, rozsudek senátu ESLP ze dne 30. dubna 2009, stížnost č. 13444/04

Kiyutin v. Russia, rozsudek senátu ESLP ze dne 10. března 2011, stížnost č. 2700/10

Ibrogimov v. Russia, rozsudek výboru ESLP ze dne 15. května 2018, stížnost č. 32248/12

5. Seznam ostatních zdrojů

CHAMIE, Mary. The status and use of the International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps (ICIDH). In: *World health statistics quarterly*. 1990, č. 43.

EUROPEAN PARLIAMENT: EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE. *Guide Dogs in the EU: Information on the access rights of guide dogs in all EU Member States*. 2019.

KRAHN Gloria L., Glenn FUJIURA, Charles E. DRUM, Bradley J. CARDINAL, Margaret A. NOSEK. The dilemma of measuring perceived health status in the context of disability. In: *Disability and Health Journal*. 2009, č. 2(2).

LA FORGE, J. Preferred language practice in professional rehabilitation journals. In: *The Journal of Rehabilitation*. 1991, č. 57(1).

LYNN, V. A. Language and HIV communication. In: *HIV/AIDS – Research and Palliative Care*. 20. 9. 2017, č. 9.

MARGE, Michael. Health Promotion for Persons With Disabilities: Moving Beyond Rehabilitation. In: *American Journal of Health Promotion*. 1988, č. 2(4).

Metodika č. 57174/2020-MZE-18141, kontroly zdraví zvířat a nařízené vakcinace na rok 2021. In: *Věstník Ministerstva zemědělství*. 19. 11. 2020, 1/2020. ISSN 2336-517X.

Návrh směrnice Rady COM (2008) 426 o provádění zásady rovného zacházení s osobami bez ohledu na náboženské vyznání nebo víru, zdravotní postižení, věk nebo sexuální orientaci

Rozhodnutí Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky ze dne 25. července 2012, č. j. MSPV-UM/3644/12/9S-OLK

Rozhodnutí Úřadu práce České republiky – krajské pobočky v Olomouci ze dne 20. června 2012, č. j. MSPV-UP/948816/12/AIS-ZDP

Sdělení č. 10/2010 Sb. m. s., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením

Sdělení č. 14/2000 Sb. m. s., Ministerstva zahraničních věcí o Evropské sociální chartě

Sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Seznam příloh

Příloha č. 1: Příklady kategorizace psů se speciálním výcvikem

Příloha č. 1

Příklady kategorizace psů se speciálním výcvikem

Mezinárodní organizace Assistance Dogs International, Inc. (ADI), která byla založena v roce 1986, v současné době představuje jedno z klíčových celosvětových společenství sdružujících výcvikové subjekty.³⁵³ ADI aktivně usiluje především o sjednocení výcvikových standardů, aby byli klientům předáváni psi s odpovídajícími dovednostmi.

Jako obecný termín označující všechny kategorie psů se speciálním výcvikem ADI používá termín asistenční pes (*assistance dog*). Asistenční pes podle ADI zahrnuje:³⁵⁴

- a) vodícího, popř. průvodcovského psa (*guide dog*),
- b) signálního psa (*hearing dog*) a
- c) servisního psa (*service dog*).

Servisní pes bývá někdy do češtiny překládán také jako služební pes. Vzhledem k tomu, že je u nás pojem služební pes již používán k označení psa využívaného bezpečnostními sbory, tento překlad nepovažuji za příliš vhodný.³⁵⁵

Aby mohl být pes podle ADI označen za asistenčního, je požadováno úspěšné absolvování výcviku k plnění tří a více úkolů za účelem zmírnění projevů či následků zdravotního postižení. Dále je zdůrazněno, že pouhá přítomnost psa za účelem poskytnutí osobní ochrany či pocitu bezpečí sama o sobě neznamená, že jde o psa asistenčního. Podrobná úprava je však ponechána na jednotlivých státech.³⁵⁶

Mezi organizace, které se v České republice věnují výcviku psů na pomoc osobám se zdravotním postižením a které se pokusily vytvořit veřejně dostupnou ucelenou systematiku v jejich členění, patří tyto společnosti:

- HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené, o.p.s. (dále jen „**HELPPES**“),
- Pestrá, o.p.s. (dále jen „**Pestrá**“) a
- Pomocné tlapky o. p. s. (dále jen „**Pomocné tlapky**“).

³⁵³ Who We Are. In: ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL. *Assistance Dogs International* [online]. © 2023 [cit. 2023-07-28]. Dostupné z: <https://assistancedogsinternational.org/about/who-we-are/>

³⁵⁴ ADI Terms & Definitions: Glossary. In: ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL. *Assistance Dogs International* [online]. © 2023 [cit. 2023-07-30]. Dostupné z: <https://assistancedogsinternational.org/resources/adi-terms-definitions/>

³⁵⁵ TEXL, David. Služební pes a jeho využití v praxi. *Právní prostor* [online]. ATLAS CONSULTING spol. s r.o., 2022 [cit. 2023-07-30]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/sluzebni-pes-jeho-vyuziti-v-policejni-praxi>

³⁵⁶ ADI Terms & Definitions: Glossary. In: ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL. *Assistance Dogs International* [online]. © 2023 [cit. 2023-07-30]. Dostupné z: <https://assistancedogsinternational.org/resources/adi-terms-definitions/>

Každá z těchto společností však ke kategorizaci a pojmenování psů se speciálním výcvikem přistupuje odlišně.

Přehled psích pomocníků, jejichž výcvik výše uvedené organizace nabízí, je uveden v následující tabulce. Při tvorbě této tabulky jsem vycházela z údajů dostupných na internetových stránkách společností HELPPES,³⁵⁷ Pestrá³⁵⁸ a Pomocné tlapky³⁵⁹.

HELPPES	Pestrá	Pomocné tlapky
Vodící pes pro osoby se zrakovým postižením	Vodící pes pro lidi se zrakovým postižením	Vodící pes pro nevidomé
Asistenční pes pro vozíčkáře a osoby s tělesným postižením	Asistenční canisterapeutický pes pro děti s tělesným a kombinovaným postižením	Vodící pes pro pacienty se ztrátami paměti
Asistenční (průvodcovský) pes pro osoby s poruchami autistického spektra	Asistenční canisterapeutický pes pro dítě s PAS	Asistenční pes pro tělesně postižené
Asistenční (terapeutický) pes pro dětské klienty	Asistenční pes pro lidi s tělesným či sluchovým postižením	Signální pes pro neslyšící
Signální pes pro osoby s diabetes	Asistenční pes pro lidi se záchvatovým onemocněním	Signální pes pro alergiky
Signální pes pro osoby trpící stavy ztráty vědomí či záchvatovými onemocněními		Signální pes pro osoby se záchvatovými onemocněními
Signální pes pro osoby se sluchovým postižením		Balanční pes
Pes se speciálním výcvikem pro osoby s kombinovanými handicap		Šikovný společník
Pes se speciálním výcvikem pro osoby s netypickými onemocněními		Pes poskytující emocionální podporu
Pes se speciálním výcvikem pro osoby s PTSD a s neurovývojovými poruchami		
Psí pomocník pro canisterapii		

Tabulka 1 – Přehled kategorizace psů se speciálním výcvikem společností HELPPES, Pestrá a Pomocné tlapky, zdroj: autorka (podle údajů dostupných na internetových stránkách uvedených výcvikových organizací)

³⁵⁷ Psí pomocníci pro. In: HELPPES – CENTRUM VÝCVIKU PSŮ PRO POSTIŽENÉ, O.P.S. *Helppes - Centrum výcviku psů pro postižené, o.p.s.* [online]. © 2018 [cit. 2023-08-11]. Dostupné z: <https://helppes.cz/psi-pomocnici/psi-pomocnici-pro/>

³⁵⁸ Jak pomáháme. In: PESTRÁ, O.P.S. *Pestrá psí asistence* [online]. [cit. 2023-08-11]. Dostupné z: <https://www.pestra.cz/jak-pomahame>

³⁵⁹ O asistenčních psech. In: POMOCNÉ TLAPKY O. P. S. *Pomocné tlapky o. p. s.* [online]. © 2009-2023 [cit. 2023-08-11]. Dostupné z: <https://www.pomocnetlapky.cz/o-nas/o-asistencnich-psech>

Ve výše uvedeném přehledu jednotlivých druhů psích pomocníků lze i přes jejich rozmanitost pozorovat určité společné znaky. Za podstatná považují zejména následující zjištění:

- všechny tři společnosti zajišťují výcvik vodících psů pro osoby se zrakovým postižením,³⁶⁰ společnost Pomocné tlapky nadto nabízí ještě výcvik vodícího psa pro osoby trpícími ztrátami paměti;
- všechny tři společnosti zajišťují výcvik asistenčního psa, ale v jejich členění a názvosloví lze pozorovat významné rozdíly;
- společnosti HELPPES a Pomocné tlapky se zabývají také výcvikem signálních psů, ale jejich kategorizace se opět drobně odlišují;
- společnost HELPPES má ve svém přehledu dále uvedeny tři druhy psa se speciálním výcvikem a psiho pomocníka pro canisterapii;
- společnost Pomocné tlapky dále provádí ještě výcvik balančního psa, tzv. šikovného společníka a psa poskytujícího emocionální podporu.

Skupina psů se speciálním výcvikem zahrnuje velké množství druhů psích pomocníků. Přehledné shrnutí předestřela Zdeňka Galetová v dosud jediné ucelené publikaci zaměřené na problematiku psů se speciálním výcvikem v České republice z roku 2008.³⁶¹ Jako obecný pojem zahrnující jednotlivé druhy speciálně vycvičených psů Galetová, obdobně jako např. ADI, navrhuje používat termín asistenční pes.³⁶² Podle Galetové³⁶³ lze rozlišovat následující druhy asistenčních psů:³⁶⁴

- a) asistenční pes pro osoby s tělesným postižením,
- b) balanční pes pro osoby stížené poruchami rovnováhy,
- c) signální pes pro neslyšící osoby,
- d) signální pes pro osoby se záchvatovými onemocněními,
- e) signální pes pro alergiky,
- f) vodící pes pro osoby se zrakovým postižením,
- g) vodící (doprovodný) pes pro osoby se ztrátami paměti,
- h) šikovný společník pomáhající osobě pečující o handicapovaného,

³⁶⁰ Ačkoliv má společnost Pomocné tlapky v přehledu psích asistentů, jejichž výcviku se věnuje, uvedeného pouze psa pro nevidomé, v jeho bližší charakteristice je uveden rovněž pes pro slabozraké.

³⁶¹ GALETOVÁ, Zdeňka. *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2008 [cit. 2023-08-20]. ISBN 978-80-7416-015-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf

³⁶² GALETOVÁ, Zdeňka. Základní pojmy a terminologie. In: *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2008, s. 26 [cit. 2023-08-20]. ISBN 978-80-7416-015-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf

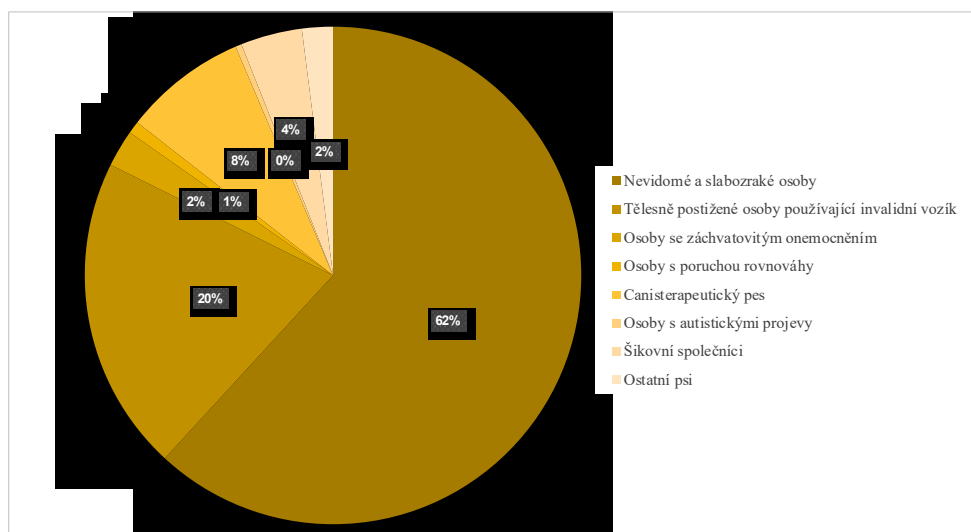
³⁶³ Galetová vycházela z tehdejší kategorizace společností Elva Help, o.s., HELPPES, o.s. a Pomocné tlapky.

³⁶⁴ *Tamtéž*, s. 23-24

- i) pes poskytující emocionální podporu osobám trpícím psychickými poruchami a
- j) terapeutický pes.

Galetová pro účely své publikace provedla také dotazníkové šetření mapující počet vycvičených a předaných psů se speciálním výcvikem v České republice v letech 2006-2007. Vzhledem k tomu, že v České republice neexistuje evidence vodičích ani jiných speciálně vycvičených psů v aktivní službě,³⁶⁵ jsou výsledky tohoto šetření i s odstupem 16 let nejen pro účely této diplomové práce nadále relevantní:³⁶⁶

- 12 oslovených výcvikových subjektů v tomto období předalo celkem 249 speciálně vycvičených psů;
- 62 % z předaných speciálně vycvičených psů (154 psů) tvořili podle terminologie užívané Galetovou psi pro nevidomé a slabozraké osoby;³⁶⁷
- výcvikové subjekty předali také 51 psů pro tělesně postižené osoby využívající invalidní vozík (20 %), 20 psů, kteří složili canisterapeutickou zkoušku (8 %), a 10 tzv. šikovných společníků (4 %);
- ostatní druhy speciálně vycvičených psů byly v tomto období ve výcviku zastoupeny pouze v řádu jednotek.

Graf 1 - Psi předaní na území ČR v letech 2006-2007, zdroj: autorka (na základě výsledků dotazníkového šetření)

³⁶⁵ GALETOVÁ, Zdeňka. Metodika a organizace výzkumu. In: *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2008, s. 13 [cit. 2023-08-20]. ISBN 978-80-7416-015-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf

³⁶⁶ GALETOVÁ, Zdeňka. Základní pojmy a terminologie. In: *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2008, s. 25-26 [cit. 2023-08-20]. ISBN 978-80-7416-015-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf

³⁶⁷ Výsledek, v němž nadpoloviční většinu reprezentují právě psi pro osoby se zrakovým postižením byl podle mého názoru dosažen mimo jiné z důvodu, že se tři oslovené výcvikové subjekty (konkrétně HEPA, o.s., Středisko výcviku vodičích psů SONS ČR a Škola pro výcvik vodičích psů) v době provádění dotazníkového šetření zaměřovali pouze na výcvik vodičích psů. I u ostatních cvičitelů kromě společnosti HELPPES, o.s. však vodičí psi pro nevidomé a slabozraké představovali v daném období většinu z celkového počtu předaných psů.

Počet úspěšně předaných psů na území ČR v letech 2006-2007	Nevidomé a slabozraké osoby		Tělesně postižené osoby používající invalidní vozík		Osoby se záchvatovitým onemocněním		Osoby s poruchou rovnováhy		Canisterapeutičtí psi		Osoby s autistickými projevy		Šikovní společníci		Ostatní psi	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Elva help, o.s.	0	0	0	1	1	0	1	0	2	4	0	1	0	0	0	0
HELPPES, o.s.	2	4	7	8	2	3	0	0	5	5	0	0	0	0	2	3
HEPA, o.s.	9	7	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
INTEGRACE, o.s.	16	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pes pomůže, o.s.	0	0	6	9	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Pes pro tebe, o.s.	3	7	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Pomocné tlapky, o.p.s.	0	0	8	11	0	0	0	0	0	0	0	0	6	4	0	0
Rodinná škola výcviku psů pro nevidomé a postižené	3	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Středisko výcviku vodících psů SONS ČR	27	23	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Škola pro výcvik vodících psů	15	11	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
paní Modrochová (OSVČ)	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
paní Viktorová (OSVČ)	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	81	73	21	30	3	3	2	0	8	12	0	1	6	4	2	3
CELKEM	154		51		6		2		20		1		10		5	

Tabulka 2 - Psi předaní na území ČR v letech 2006-2007, zdroj: GALETOVÁ, Zdeňka. Základní pojmy a terminologie. In: *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV, 2008 [cit. 2023-08-20]. ISBN 978-80-7416-015-8. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf

Výsledky dotazníkového šetření ovšem poskytují údaje pouze o úspěšně předaných psech, tedy o psech, u kterých již byl dokončen speciální výcvik. Z dostupných údajů nevyplývá například počet psů ve výchově, která zařazení do výcviku předchází, počet psů již zařazených do výcviku, který ještě nebyl ukončen, ani celkový počet žádostí o jednotlivé druhy speciálně vycvičených psů. I tyto údaje jsou však pro vymezení pojmu pes se speciálním výcvikem, resp. pro stanovení rozsahu jeho potenciální zákonné definice také velmi důležité.

Na internetových stránkách některých výcvikových subjektů působících v České republice lze dohledat aktuální údaje o psech zařazených do výchovy, psech ve výcviku a předaných psech v aktivní službě nebo již v tzv. psím důchodu po ukončení aktivní služby. Kvůli přetrvávající nejednotnosti v kategorizaci a označení psích společníků a mnohdy

stručným informacím, které lze vzhledem k absentující povinnosti evidence a uveřejnění těchto údajů dohledat, je však složité tyto údaje porovnávat a případně je zaneíst do ucelené tabulky nebo grafu. Níže uvádím alespoň stručný přehled dohledaných údajů:

- společnost HELPPES:³⁶⁸
 - v roce 2022 předala v souladu s jí používanou terminologií:
 - 1 signálního psa pro osobu s diabetes
 - 2 psy se speciálním výcvikem pro osoby s kombinovanými handicapami
 - 1 psa se speciálním výcvikem pro osobu s PTSD
 - 1 asistenčního psa pro vozíčkáře
 - 1 psího pomocníka pro canisterapii
 - 3 asistenční (průvodcovské) psy pro osoby s poruchami autistického spektra
 - v roce 2023 předala v souladu s jí používanou terminologií:
 - 1 asistenčního psa pro epileptika
 - 1 asistenčního (průvodcovského) psa pro osoby s PTSD
 - 1 asistenčního psa pro osoby s kombinovanými handicapami
 - 2 vodící psi
 - 2 asistenční psi (bez bližšího vymezení)
- společnost Pomocné tlapy:³⁶⁹
 - v roce 2022 předala v souladu s jí používanou terminologií:
 - 4 asistenční psi pro tělesně postižené
 - 5 šikovných společníků
 - v roce 2023 předala v souladu s jí používanou terminologií:
 - 3 asistenční psi pro tělesně postižené
 - 6 šikovných společníků
- společnost PES PRO TEBE, z.s. (dále jen „**Pes pro tebe**“):³⁷⁰
 - v roce 2022 předala v souladu s jí používanou terminologií:
 - 1 asistenčního canisterapeutického psa

³⁶⁸ Předání psi. In: HELPPES - CENTRUM VÝCVIKU PSŮ PRO POSTIŽENÉ, O.P.S. *Helpes - Centrum výcviku psů pro postižené, o.p.s.* [online]. © 2018 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://helppes.cz/psi-pomocnici/predani-psi/>

³⁶⁹ Přehled předaných psů. In: POMOCNÉ TLAPKY O.P.S. *Pomocné tlapy o. p. s.* [online]. © 2009-2024 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.pomocnetlapky.cz/o-nas/nasi-psi-a-klienti/prehled-predanych-psu>

³⁷⁰ Předání psi. In: PES PRO TEBE z.s. *PES PRO TEBE výcvik vodících a asistenčních psů* [online] © 2022 [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <http://www.pesprotebe.com/predani-psi.47.html>

- 1 vodícího psa
- 1 asistenčního detekčního psa
- v roce 2023 předala v souladu s jí používanou terminologií:
 - 2 asistenční canisterapeutické psy
 - 1 vodícího psa
 - 1 asistenčního detekčního psa pro diabetika

Z údajů uvedených na internetových stránkách společnosti Pestrá lze dovodit pouze celkový počet psů ve výchově, ve výcviku, v aktivní službě a v důchodu. Ačkoliv je u každého psa uvedeno mimo jiné také jeho pořadové číslo a věk, rok předání uveřejněn není.³⁷¹ Obdobná situace platí pro internetové stránky společnosti HE+PA – Společnost pro výcvik a předávání vodících psů³⁷² a spolku Pes pomůže³⁷³.

³⁷¹ Asistence. In: Pestrá, o.p.s. *PESTRÁ psí asistence* [online] [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://www.pestra.cz/asistujici-psi>

³⁷² Předání psi. In: HE+PA Společnost pro výcvik a předávání vodících psů. *HE+PA Společnost pro výcvik a předávání vodících psů* [online] [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: <https://guidedog.cz/fotogalerie/>

³⁷³ Kdo už psa má. In: Pes pomůže. *Pes pomůže* [online] [cit. 2024-03-25]. Dostupné z: http://www.pes-pomuze.com/kdo_uz_psa_ma.html

Právní postavení osob využívajících asistenci psů se speciálním výcvikem

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou právního postavení osob využívajících asistenci psů se speciálním výcvikem. V českém právním řádu nadále chybí definice psa se speciálním výcvikem a jeho jednotlivých druhů. Požadavky na výcvik, dovednosti a označení speciálně vycvičených psů nejsou českým právem upraveny vůbec. Navzdory finanční a časové náročnosti speciálního výcviku je v současné době poskytován pouze příspěvek na pořízení zvláštní pomůcky v podobě vodícího psa. Právní úprava přístupových práv osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem je roztržena do předpisů různé právní síly, úprava některých oblastí je zcela opomenuta. Prostředky obrany při neoprávněném odepření přístupu osoby v doprovodu psa se speciálním výcvikem v praxi narážejí na zásadní limity.

Cílem práce je podat přehled stávající právní úpravy stěžejních aspektů právního postavení osob využívajících asistenci psů se speciálním výcvikem. Na základě toho jsou autorkou navrženy změny, které mohou přispět k jejich plnohodnotné integraci do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.

Práce je rozdělena do čtyř částí. V první části se autorka zaměřuje na pojetí osoby se zdravotním postižením, a to z pohledu mezinárodního práva a práva Evropské unie doplněného závěry relevantní judikatury Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie, a také v kontextu českého právního řádu. Ve druhé části jsou navrženy legální definice zastřešujícího pojmu pes se speciálním výcvikem a jeho jednotlivých druhů, konkrétně asistenčního psa, vodícího psa a signálního psa. Autorka se dále dotýká problematiky oprávnění ke speciálnímu výcviku psů na pomoc osobám s handicapem a možných způsobů zpřísnění podmínek pro jeho získání. Třetí část pojednává o stávajících možnostech financování pořízení psa se speciálním výcvikem, které autorka doplňuje o návrhy podporující rovnoprávný přístup k osobám využívajícím asistenci různých druhů speciálně vycvičených psů. Ve čtvrté části je podán ucelený přehled roztržené úpravy přístupových práv osob v doprovodu psa se speciálním výcvikem a možností obrany při neoprávněném odepření přístupu společně s návrhem na přijetí nové komplexní právní úpravy.

Klíčová slova: osoba se zdravotním postižením, pes se speciálním výcvikem, rovnoprávný přístup

Legal status of persons using assistance of dogs with special training

Abstract

The thesis deals with the legal status of persons using assistance of dogs with special training. The Czech legal system still lacks a definition of a dog with special training and its various types. The requirements for training, skills and marking of specially trained dogs are not regulated by Czech law at all. Despite the financial and time demands of special training, currently only an allowance is provided for the purchase of special equipment in the form of a guide dog. The legal regulation of the access rights of persons accompanied by a specially trained dog is fragmented into regulations of different legal force, the regulation of some areas is completely absent. In practice, the means of defense in case of unjustified denial of access to a person accompanied by a dog with special training encounter significant limits.

The aim of the thesis is to give an overview of the current legal regulation of major aspects of the legal status of persons using assistance of dogs with special training. On this basis, the author proposes changes that can contribute to their full integration into society on an equal basis with others.

The work is divided into four parts. In the first part, the author focuses on the concept of a person with disabilities from the perspective of international and EU law, supplemented by the conclusions of the relevant case law of the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union, and in the context of the Czech legal system. In the second part, legal definitions of the overarching term dog with special training and its various types, namely assistance dog, guide dog and signal dog, are proposed. The author also examines the issue of authorization for special training of dogs to assist persons with disabilities and possible ways of tightening the conditions for its acquisition. The third part deals with the current funding options for the purchase of a specially trained dog, which the author complements with proposals to promote equal access to persons using the assistance of different types of specially trained dogs. The fourth part provides a comprehensive overview of the fragmented regulation of access rights of persons accompanied by a specially trained dog and the possibility of defending against unjustified denial of access, together with a proposal for the adoption of new comprehensive legislation.

Key words: person with disabilities, dog with special training, equal treatment